JOS.H BANKS. Esqr

PVBLII

TERENTII

AFRI

COMEDIÆ

SEX.

EX OFFICINA
ROBERTI ROBINSONI,
CIↃ IↃ XCVII.

ANDRIAE PERSONAE.

SIMO, senex.
DAVVS, servus.
PAMPHILVS, adolescens.
BYRRHIA, servus.
GLYCERIVM, Chremetis filia.
CHREMES, senex.
DROMO, lorarius.
SOSIA, libertus.
MYSIS, ancilla.
CHARINVS, adolescens.
LESBIA, obstetrix.
CRITO, hospes.

Atque hi fabulae sunt interlocutores, reliquarum personarum tantum mentio fit.

ARCHYLIS, ancilla.
NICERATVS, adolescens.
PASIBVLA, eadem quae Glycerium.
CHRYSIS, meretrix.

Jos: Banks

ANDRIA TERENTII

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS M. FVLVIO, ET M. GLABRIONE AEDILIB. CVRVLIB. EGERVNT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI F. TIBIIS PARIB. DEXTRIS, ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRAECA, EDITA M. MARCELLO, C. SVLPICIO COSS.

PROLOGVS.

POETA cùm primùm animum ad scribendum appulit,
Id sibi negotî credidit solum dari,
Populo vt placerent, quas fecisset fabulas.
Verùm aliter euenire multò intelligit:
Nam in prologis scribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, sed qui maleuoli
Veteris poetæ maledictis respondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæso animũ aduortite
Menander fecit Andriam, & Perinthiam.
Qui vtramvis rectè norit, ambas noverit.
Non ita sunt dissimili argumento, sed tamen
Dissimili oratione sunt factæ, ac stylo.
Quæ convenêre, in Andriam, ex Perinthia
Fatetur transtulisse, atque vsum pro suis.
Id isti vituperant factum, atque in eo disputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intellegendo, vt nihil intellegant,
Qui cùm hunc accusant, Nævium, Plautum, Ennium
Accusant, quos hic noster auctores habet:
Quorum æmulari exoptat negligentiam.
Potius, quàm istorum obscuram diligentiam.
Dehinc vt quiescant porrò, moneo, & desinant
Maledicere, malefacta ne noscant sua.
Fauete, adeste æquo animo, rem cognoscite,
Vt pernoscatis, ecquid spei sit reliquum
Posthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ sint vobis priùs.

ACTVS I. SCENA I.

SIMO, SOSIA.

SI. VOS istæc intrò auferte: abite. Sosia

Adeſdum: paucis te volo. So. dictum puta.
Nempe vt curentur recte hæc. SI. Immo aliud. So. quid eſt,
Quod tibi mea ars efficere hoc poſsit amplius?
SI. Nihil iſtac opus eſt arte ad hanc rem quam paro:
Sed ijs, quas ſemper in te intellexi ſitas,
Fide & taciturnitate. So. expecto quid velis.
SI. Ego poſtquam te emi à paruulo, vt ſemper tibi
Apud me iuſta, & clemens fuerit ſeruitus,
Scis, feci, è ſeruo vt eſſes libertus mihi,
Propterea quòd ſeruiebas liberaliter.
Quod habui ſummum pretium, perſolui tibi.
So. Ih memoria habeo. SI. haud muto factum. So. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo, &,
Id gratum fuiſſe aduorſum te, habeo gratiam.
Sed mî hoc moleſtum eſt: nam iſtæc commemoratio
Quaſi exprobratio eſt immemoris beneficî.
Quin tu vno verbo dic, quid eſt, quod me velis.
SI. Ita faciam. hoc primum in hac re prædico tibi,
Quas credis eſſe has, non ſunt veræ nuptiæ.
So. Cur ſimulas igitur? SI. Rem omnem à principio audies.
Eo pacto & gnati vitam, & conſilium meum
Cognoſces, & quid facere in hac re te velim.
Nam is poſtquam exceſsit ex ephebis, Soſia,
Liberius viuendi fuit poteſtas: nam antea
Quî ſcire poſſes, aut ingenium noſcere,
Dum ætas, metus, magiſter prohibebant? So. ita eſt.
SI. Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli,
Vt animum ad aliquod ſtudium adiungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philoſophos:
Horum ille nihil egregiè præter cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. So. non iniuria: nam id arbitror
Adprime in vita eſſe vtile, VT NE quid nimis.
SI. Sic vita erat: facilè omneis perferre, ac pati
Cum quibus erat, cumq; vnà, ijs ſeſe dedere,
Eorum obſequi ſtudijs, aduorſus nemini,
Nunquam præponens ſe alijs, ita facillimè
Sine inuidia inuenias laudem, & amicos pares.
So. Sapienter vitam inſtituit: namq; hoc tempore
OBSEQVIVM amicos, veritas odium parit.
SI. Interea mulier quædam abhinc triennium

Ex

Ex Andro commigrauit huc viciniæ,
Inopia, & cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma, atq; ætate integra.
So. Hei vereor, ne quid Andria apportet mali.
SI. Primùm, hæc pudicè vitam, parce, ac duriter
Agebat, lana, ac tela victum quæritans.
Sed, postquam amans accessit, pretium pollicens,
Vnus, & item alter; ita vt ingenium est omnium
Hominum ab labore proclive ad libidinem,
Accepit conditionem, dein quæstum occipit.
Qui tum illam amabant, fortè, ita vt fit, filium
Perduxêre illuc secum, vt vna esset, meum.
Egomet continuò mecum: certè captus est.
Habet. obseruabam mâne illorum seruolos
Venientes, aut abeuntes: rogitabam, heus puer,
Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. So. teneo. SI. Phædrum, aut Cliniã
Dicebant, aut Niceratum. nam hi tres tum simul
Amabant. eho, quid Pamphilus? quid? symbolum
Dedit, cenauit. gaudebam. item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. enimuero spectatum satis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ.
Nam, qui cum ingenijs conflictatur eiusmodi,
Neq; commouetur animus in ea re tamen,
Scias posse habere iam ipsum suæ vitæ modum.
Cùm id mihi placebat, tum vno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus est? hac fama impulsus Chremes,
Vltrò ad me venit, vnicam gnatam suam
Cum dote summa filio vxorem vt daret.
Placuit, despondi: hic nuptijs dictus est dies.
So. Quid obstat, cur non veræ fiant? SI. audies.
Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
Chrysis vicina hæc moritur. So. ô factum bene!
Beasti: metui à Chryside. SI. ibi tum filius
Cum illis, qui amarant Chrysidẽ, vnà aderat frequens
Curabat vnà funus: tristis interim,
Nonnunquam conlacrumabat. placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hic paruæ consuetudinis
Causa mortem huius tam fert familiariter:
Quid si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam esse omnia humani ingeni

Manſuetique animi officia. quid multis moror?
Egomet quoque eius cauſa in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. So. hem quid eſt? Si. ſcies.
Effertur: imus. interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, fortè vnam adſpicio adoleſcentulam,
Forma. So. bona fortaſſe. Si. & voltu, Soſia,
Adeò modeſto, adeò venuſto, vt nihil ſupra.
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Viſa eſt, & quia erat forma præter cæteras
Honeſta, & liberali; accedo ad pediſequas;
Quæ ſit, rogo. ſororem eſſe aiunt Chryſidis.
Percuſſit illico animum, at at, hoc illud eſt,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa eſt miſericordia
So. Quam timeo, quorſum euadas. Si. funus interim
Procedit: ſequimur: ad ſepulchrum venimus:
In ignem poſita eſt: fletur. interea hæc ſoror,
Quam dixi, ad flammam acceſsit imprudentiùs,
Satis cum periculo. ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene diſsimulatum amorem, & celatum indicat:
Accurrit: mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, vt conſuetum facilè amorem cerneres,
Reiecit ſe in eum flens quàm familiariter.
So. Quid ais? Si. redeo inde iratus, atque ægrè ferens.
Nec ſatis ad obiurgandum cauſæ. diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccaui patet?
Quæ ſeſe voluit in ignem inijcere, prohibui,
Seruaui. honeſta oratio eſt. So. rectè putas:
Nam ſi illum obiurges, vitæ qui auxilium tulit;
Quid facias illi qui dederit damnum, aut malum?
Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans,
Indignum facinus, comperiſſe, Pamphilum
Pro vxore habere hanc peregrinam. ego illud ſedulò
Negare factum. ille inſtat factum. denique
Ita tum diſcedo ab illo, vt qui ſe filiam
Neget daturum. So. non tu ibi gnatum? Si. ne hæc quidem
Satis vehemens cauſa ad obiurgandum. So. qui, eodem?

cedo?
Si. Tute ipſe his rebus finem præſcripſiſti pater:
Prope adeſt, cùm alieno more viuendum eſt mihi,
Sine nunc meo me viuere interea modo.
So. Quis igitur relictus eſt obiurgandi locus?
Si. Si propter amorem vxorem nolit ducere:
Ea primum ab illo animaduertenda iniuria eſt.
Et nunc id operam do, vt per falſas nuptias
Vera obiurgandi cauſa ſit, ſi deneget:
Simul ſceleratus Dauus ſi quid conſilî
Habet, vt conſumat nunc, cùm nihil obſint doli
Quem ego credo manibus, pedibuſque obnixè omnia
Facturum, magis id adeò, mihi vt incommodet,
Quàm vt obſequatur gnato. So. quapropter? Si. rogas?
Mala mens, malus animus. quem quidem ego, ſi ſenſero.
Sed quid opu'ſt verbis? ſin eueniat, quod volo,
In Pamphilo vt nil ſit moræ: reſtat Chremes:
Qui mihi exorandus eſt, & ſpero confore.
Nunc tuum eſt officium, has bene vt adſimules nuptias,
Perterrefacias Dauum, obſerues filium,
Quid agat, quid cum illo conſilij captet. So. Sat eſt:
Curabo: eamus iam nunc intro. Si. i prę, ſequar.
Non dubium eſt, quin vxorem nolit filius:
Ita dauum modò timere ſenſi, vbi nuptias
Futuras eſſe audiuit. ſed ipſe exit foras.

ACTVS I. SCENA II.

DAVVS, SIMO.

D. MIRABAR, hoc ſi ſic abiret: & heri ſemper lenitas,
Verebar, quorſum euaderet.
Qui poſtquam audierat non datum iri filio vxorem ſuo,
Nunquam cuiquam noſtrum verbum fecit, neque id ægrè tulit.
Si. At nunc faciet, neque, vt opinor, ſine tuo magno malo.
D. Id voluit, nos ſic nec opinantes, duci falſo gaudio.
Speranres iam amoto metu, inter oſcitantes

opprimi.
Vt ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias:
Astutè. S. carnufex quæ loquitur? D. herus est, neque præuideram.
S. Daue. D. hem, quid est? S. ehodem ad me. D. quid hic volt? S. quid ais? D. qua de re? S. rogas?
Meum gnatum rumor est amare. D. id populus curat scilicet.
S. Hoccine agis, an non? D. ego verò istuc. S. sed nunc ea me exquirere,
Iniqui patris est: nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet:
Dum tempus ad eam rem tulit, sui animum vt expleret suum:
Nunc hæc dies aliam vitam adfert, alios mores postulat.
Deinde postulo, siue æquum est, te oro, Daue, vt redeat iam in viam.
D. Hoc quid sit? S. omnes qui amant, graviter sibi dari vxorem ferunt.
D. Ita aiunt. S. tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum,
Ipsum animum ægrotum ad deteriorem partē plerumque applicat.
D. Non hercle intelligo. S. non? hem. D. non: Dauus sum, no Oedipus.
S. Nempe ergo aperte vis, quæ restant, me loqui. D. sanè quidem.
S. Si sensero hodie, quidquam in his te nuptijs
Fallaciæ conari, quo fiant minus;
Aut velle in ea re ostendere, quam sis callidus:
Verberibus cæsum te in pistrinum, Daue, dedam vsque ad necem,
Ea lege, atque omine, vt, si te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid, hoc intellexti? an nondum etiam ne hoc quidem? D. immò callidè.
Ita aperte ipsam rem modo locutus: nihil circuitione vsus es.
S. Vbinis, facilius passus sim, quàm in hac re, me deludier.
D. Bona verba quæso. S. irrides? nihil me fallis. sed dico tibi,

Ne

Abi domum. id mihi visus est dicere, abi cito, & suspende te.
Obstupui, censen' vllum me verbum potuisse proloqui?
Aut vllam causam, ineptam saltem, falsam, iniquam? obmutui.
Quòd si ego priùs id resciissem; quid facerem, si quis nunc me roget?
Aliquid facerem, vt hoc ne facerem. sed nunc primum quid exsequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diuersæ trahunt;
Amor, huius misericordia, nuptiarum sollicitatio.
Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo vsque adhuc,
Quæ meo cumque animo libitum est, facere: ei ne ego vt aduorser? hei mihi,
Incertum est, quid agam. M. misera timeo, hoc incertum quorsum accidat.
Sed nunc peropus est, aut hunc cum ipsa, aut me aliquid de illa aduorsum hunc loqui.
Dum in dubio est animus, paulo momento huc illuc impellitur.
P. Quis hic loquitur? Mysis salue, M. ô salue Pamphile. P. quid agit? M. rogas?
Laborat è dolore: atque ex hoc misera solicita est, diem
Quia olim in hunc sunt constitutæ nuptiæ: tum autem hoc timet,
Ne deseras se. P. hem. egóne istuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miseram sinam,
Quæ mihi suum animum atque omnem vitam credidit,
Quàm ego animo egregiè caram pro vxore habuerim;
Bene, & pudicè eius doctum, atque eductum, sinam,
Coactum egestate ingenium immutarier?
Non faciam. M. haud vereor, si in te solo sit situm:
Sed vim vt queas ferre. P. adeon' me ignauum putas?
Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum
Vt neque me consuetudo, neque amor, neq; pudor
Commoueat, neque commoneat, vt seruem fidem?

M. Vnum hoc scio, hanc meritam esse, vt memor es-
ses sui.
P. Memor essem? ô Mysis, Mysis, etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
De Glycerio, iam fermè moriens me vocat:
Accessi: vos semotæ: nos soli: incipit:
Mi pamphile, huius formam, atque ætatem vides:
Nec clam te est, quàm illi nunc vtræque inutiles
Et ad pudicitiam, & tutandam ad rem sient.
Quod ego per hanc te dextram oro, & ingenium
tuum,
Per tuam fidem, perque huius solitudinem
Te obtestor, ne abs te hanc segreges, neu deseras,
Si te in germani fratris delexi loco.
Siue hæc te solum semper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus:
Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem.
Bona nostra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.
Hanc mihi in manum dat: mors continuò ipsam
occupat.
Accepi: acceptam seruabo, M. Ita spero quidem.
P. Sed cur tu ab illa? M. obstetricem accerso. P.
propera:
Atque audin'? verbum vnum cane de nuptijs,
Ne ad morbum hoc etiam. M. Teneo.

ACTVS II. SCENA I.
CHARINVS, BYRRHIA, PAMPHILVS.

C. QVID ais Byrrhia?
Datur illa Pamphilo hodie nuptum? B. sic
est. C. quî scis Byrrhia?
B. Apud forum modò de Dauo audiui. C. væ væ
misero mihi.
Vt animus in spe, atque in timore vsque antehac
attentus fuit,
Ita, postquam adempta spes est, lassus, cura con-
fectus stupet.
B. Quæso edepol Charine, quoniam id fieri, quod
vis, non potest,
Velis id, quod possit. C. nihil aliud, nisi Philume-
nam volo.
B. Ah, quanto satius est, te id operam dare,
Quî istum amorem ex animo amoueas tuo, quàm
id

id loquî,
Quo magis libido frustra incendatur tua.
C. Facile omnes, cum valemus, recta consilia ægrotis damus:
Tu si hic sis, aliter sentias. B. age age, vt lubet. C. sed Pamphilum
Video, omnia experiri certũ est, priùs, quàm pereo. B. Quid hic agit?
C. Ipsum hunc orabo: huic supplicabo; amorem huic narrabo meum:
Credo, impetrabo, vt aliquot saltem nuptijs prodat dies:
Interea fiet aliquid, spero. B. id aliquid nihil est. C. Byrrhia,
Quid tibi videtur? adeon' ad eum? B quid ni? si nihil impetres,
Vt te arbitretur sibi paratum mœchum, si illam duxerit.
C. Abi hinc, in malam rẽ cum suspicione istac scelus
P. Charinum video, salue. C. ô salue Pamphile:
Ad te aduenio, spem, salutem, auxilium, consilium expetens.
P. Neque pol consilî locum habeo, neque auxilij copiam.
Sed istuc quidnam est? C. hodie vxorem ducis? P. aiunt. C. Pamphile,
Si id facis hodie postremum me vides. P. quid ita? C. hei mihi,
Vereor dicere: huic die quæso Byrrhia. B. ego dicam. P. Quid est?
B. Sponsam hic tuam amat. P. næ iste haud mecum sentit. ehodum dic mihi,
Nunquid nam amplius tibi cum illa fuit Charine? C. ah Pamphile,
Nihil. P. quam vellem. C. nunc te per amicitiam, & per amorem obsecro,
Principio vt ne ducas. P. dabo equidem operam. C. sed si id non potes,
Aut tibi nuptiæ hæ sunt cordi. P. cordi? C. saltem aliquot dies
Profer, dum proficiscor aliquò, ne videam. P. audi nunc iam:
Ego Charine neutiquam officium esse liberi puto,
Cum is nil promereat, postulare id gratiæ apponi sibi

sibi.
Nuptias effugere ego istas malo, quam tu adipiscier.
C. Reddidisti animum. P. nunc, si quid potes aut tu, aut hic Byrrhia,
Facite, fingite, inuenite, efficite, quî detur tibi:
Ego id agam, mihi quî ne detur. C. sat habeo. P. Danum optumè
Video. huius consilio fretus sum. C. at tu hercle haud quidquam mihi:
Nisi ea, quæ nihil opus sunt scire. fugin' hinc? B. ego verò ac lubens.

ACTVS II. SCENA II.

DAVVS, CHARINVS. PAMPHILVS.

D. DI boni, boni quid porto? sed vbi inueniam Pamphilum,
Vt metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam animum gaudio?
C. Lætus est, nescio quid. P. nihil est, nondum hæc resciuit mala.
D. Quem ego nunc credo, si iam audierit sibi paratas nuptias.
C. Audin' tu illum. D. toto me oppido exanimatum quærere.
Sed vbi quæram? aut quo nunc primum intendam? Ch. cessas alloqui?
D. Abeo. P. Daue ades, resiste. D. quis homo est, qui me? ô Pamphile,
Teipsum quæro. euge ô Charine: ambo opportunè: vos volo.
P. Daue, Perij. D. quin tu hoc audi. P. interij.
D. quid timeas, scio,
C. Mea quidem hercle in dubio vita est. D. & tu quid scio.
P. Nuptiæ mihi. D. & id scio. P. hodie. D. obtundis tametsi intellego.
Id paues, ne ducas tu illam: tu autem, vt ducas. C. rem tenes.
P. Istuc ipsum. D. atque istuc ipsum, nil periclî est: me vide.
P. Obsecro te, quam primum hoc me libera miserum metu. D. hem,
Libero: vxorem tibi iam non dat Chremes. P. quî scis? D. scio.

Tuus

Tuus pater modò me prehendit: ait, tibi vxorem dare
Hodie, item alia multa, quæ nunc non est narrandi locus.
Continuò ad te properans percurro ad forum, vt dicam tibi hæc.
Vbi te non inuenio, ibi ascendo in quendā excelsum locum,
Circumspicio; nusquam. forte ibi huius video Byrrhiam:
Rogo: negat vidisse: mihi molestum: quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipsa re mihi incidit suspicionem,
Paullulum obsonî, ipsus tristis, de improuiso nuptiæ:
Non cohærent. P. quorsum nam istuc? D. ego me continuò ad Chremem.
Cum illò aduenio, solitudo ante ostium: iam id gaudeo.
P. Rectè dicis, perge. D. maneo: interea introire neminem
Video, exire neminem, matronam nullā, in ædibus
Nil ornati, nil tumulti. accessi, introspexi. P. scio.
Magnum signum. D. num videntur conuenire hæc nuptijs?
P. Non, opinor, Daue. D. opinor, narras? non rectè accipis.
Certa res est. etiam puerum inde abiens conuenî Chremis,
Holera, & piscículos minutos ferre obolo in cenam seni.
C. Liberatus sum Daue hodie tua opera. D. at nullus quidem.
C. Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat. D. ridiculum caput.
Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam vxorem ducere.
Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. C. bene mones.
Ibo: etsi hercle sæpe iam me spes hæc frustrata est. vale.

ACTVS

ACTVS II. SCENA III.

PAMPHILVS, DAVVS.

P. QVID igitur sibi volt pater? cur simulat? D. ego dicam tibi.
Si id succenseat nunc, quia non det tibi vxorem Chremes,
Ipsus sibi esse iniurius videatur: neque id iniuria?
Priùs, quàm tuum, vt sese habeat, animum ad nuptias perspexerit.
Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient. P. Quid? vis, patiar? D. pater est Pamphile.
Difficile est. tum hæc sola est mulier, dictum ac factum inuenerit
Aliquam causam, quamobrem eijciat opidò. P. ejiciat? D. cito.
P. Cedo igitur, quid faciam Daue? D. dic te ducturum. P. hem. D. quid est?
P. Ego dicam? D. cur non? P. nunquam faciam. D. ne nega.
P. Suadere noli. D. ex ea re quid fiat, vide.
P. Vt ab illa excludar, hinc concludar. D. non ita est.
Nempe hoc sic esse opinor dicturum: patrem:
Ducas volo hodie vxorem. tu ducam, inquies:
Cedo, quid ingabit tecum? hîc reddes omnia,
Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta vt fient.
Sine omni periclo: nam hocce haud dubium est, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu ea causa minueris
Hæc quæ facis, ne is mutet suam sententiam.
Patri dic velle: vt cùm velit tibi iure iraici, non queat.
Nam quod tu speres, propulsabo facile. vxorem his moribus
Dabit nemo. inopem inueniet potius, quàm te corrumpi sinat:
Sed si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.
Aliam otiosus quæret: interea aliquid acciderit boni.
P. Itan' credis? D. haud dubium id quidem est. P. vide, quò inducas. D. quin taces?
P. Dicam. puerum autem ne resciscat mihi esse ab illa, cautio est:

Nam

Nam pollicitus sum suscepturum. D. ô facinus audax P. hanc fidem
Sibi, me obsecrauit, qui se sciret non deserturum vt darem.
D. Curabitur. sed pater adest. caue, te esse tristem sentiat.

ACTVS II. SCENA IIII.

SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

S. REVISO, quid agant, aut quid captent consilij.
D. Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges.
Venit meditatus alicunde ex solo loco:
Orationem sperat inuenisse se,
Qua differat te: proin' tu face, apud te vt sies.
P. Modò vt possim. D. crede mihi hoc inquam Pamphile,
Numquam hodie tecum commutaturum patrem
Vnum esse verbum, si te dices ducere.

ACTVS II. SCENA V.

BIRRHIA, SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

B. HERVS me, relictis rebus, iussit Pamphilum
Hodie obseruare, vt, quid ageret de nuptijs,
Scirem, id propterea nunc hunc venientem sequor.
Ipsum adeò præsto video cum Dauo. hoc agam.
S. Vtrumque adesse video. D. hem serua. S. Pamphile.
D. Quasi de improuiso respice ad eum. P. hem pater.
D. Probè. S. hodie vxorem ducas, vt dixi, volo.
B. Nunc nostræ parti timeo, quid hic respondeat.
P. Neque istic, neque alibi tibi vsquam erit in me mora. B. hem.
D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis, vt te decet,
Cùm istuc, quod postulo, impetro cum gratia.
D. Sum verus? B. herus, quantum audio, vxore excidit.
S. Vt iam nunc intro, ne in mora, cùm opus sit. sies.
P. Eo. B. Núllane in re esse homini cuiquam fidem?
Verum illud verbum est, volgo quod dici solet,
OMNES sibi melius malle esse, quàm alteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre; quo æquior sum Pamphilo,

Si se illam in somnis, quàm illum, amplecti malùit.
Renunciabo, vt pro hoc malo mihi det malum.

ACTVS II. SCENA. VI. DAVVS, SIMO.

D. HIC nunc me credit aliquam sibi fallaciam
Portare, & ea me hîc restitisse gratia.
S. Quid Dauus narrat? D. æquè quidquam nunc quidem.
S. Nihil-ne? hem. D. nihil prorsus. S. atqui expectabam quidem.
D. Præter spem euenit: sentio: hoc malè habet virũ.
S. Potin' es mihi verum dicere? D. Nihil facilius.
S. Num illi molestæ quippiam hæ sunt nuptiæ,
Huiusce propter consuetudinem hospitæ?
D. Nihil hercle: aut, si adeò, bidui est, aut tridui
Hæc solicitudo: nostin'? deinde desinet:
Etenim eam secum rem recta reputauit via.
S. Laudo. D. dum licitum est illi, dumq; ætas tulit,
Amauit: tum id clam: cauit, ne vnquam infamiæ
Ea res sibi esset, vt virum fortem decet.
Nunc vxore opus est: animum ad vxorem appulit.
S. Subtristis visa'st esse aliquantulum mihi.
D. Nihil propter hanc rem: sed est, quod succenseat tibi.
S. Quidnam est? D. puerile est. S. quid est? D. nihil. S. quin dic, quid est.
D. Ait nimium parcè facere sumptũ. S. mene? D. te.
Vix, inquit, drachmis obsonatus est decem.
Num filio videtur vxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cænam meorum æqualium
Potissimum nunc? &, quod dicendum hic fiet,
Tu quoque perparcè nimium. non laudo. S. tace.
D. Commoui. S. ego, istæc rectè vt fiant, videro.
Quidnam hoc rei est? quidnam hic volt veterator sibi?
Nam si hic mali est quidquam, hem illic est huic rei caput.

ACTVS III. SCENA I. MYSIS, SIMO, DAVVS, LESBIA, GLYCERIVM.

M. ITA pol quidem res est, vt dixti Lesbia:
Fidelem haud ferme mulieri inuenias virum.
S. Ab andria est ancilla hæc. quid narras. D. ita est.

M. Sed

M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? M. firmauit fidem. S. hem.
D. Vtinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.
M. Nam quod peperisset, iussit tolli. S. ô Iupiter,
Quid ego audio? actum est, siquidem vera prædicat.
L. Bonum ingenium narras adolescentis. M. optimũ.
Sed sequere me intro, ne in mora illi sis. L. sequor.
D. Quod remedium nunc huic malo inueniam? S. quid hoc?
Adeon' est demens? ex peregrina? iam scio: ah
Vix tandem sensi stolidus. D. quid hic sensisse ait?
S. Hæc primùm affertur iam mihi ab hoc fallacia.
Hanc simulant parere quò Chremetem absterreant.
G. Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro.
S. Hui tam citò? ridiculum. postquam ante ostium
Me audiuit stare, approperat. non sat commodè
Diuisa sunt temporibus tibi Daue hæc. D. mihin'? S.
S. Num immemor es discipuli? D. ego, quid narres, nescio.
S. Hiccine si me imparatum in veris nuptijs
Adortus esset, quos mihi ludos redderet?
Nunc huius periculo fit. ego in portu nauigo.

ACTVS III. SCENA II.
LESBIA, SIMO, DAVVS.

L. ADhuc Archylis, quæ adsolent, quæq; oportet
Signa ad salutem esse, omnia huic esse video.
Nunc primùm fac, istæc vt lauet: post deinde,
Quod iussi ei dare bibere, & quantum im peraui,
Date. mox ego huc reuertor.
Per æcastor, scitus puer natus est Pamphilo.
Deos quæso, vt sit superstes: quandoquidem ipse
est ingenio bono,
Cumque huic veritus est optumæ adolescenti facere iniuriam.
S. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs tè esse ortum? D. Quidnam id est?
S. Non imperabat coram, quid opus facto esset puerperæ:
Sed postquam egressa est, illis, quæ sunt intus, clamat de via.
O Daue, itan' contemnor abs te? aut itáne tandem idoneus.

Tibi

Tibi videor esse, quem tam apertè fallere incipias dolis?
Saltem accuratè, vt meum videar certè si rescierim.
D. Certè hercle nunc hic se ipse fallit haud ego.
S. edixin' tibi?
Interminatus sum, ne faceres? num veritus? quid retulit?
Credon' tibi hoc, nunc peperisse hanc è Pamphilo?
D. Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo, S. quid taces?
S. Quid credas? quasi non tibi renunciata sint hæc sic fore.
S. Mihin' quisquam? D. eho an tute intellexti hoc adsimulari? S. irrideor.
D. Renunciatum est: nam quî istæc tibi incidit suspicio?
S. Quî? quia te noram. D. quasi tu dicas, factum id consilio meo.
S. Certè enim scio. D. non satis me pernosti etiam, qualis sim, Simo.
S. Egóne te? D. sed, si quid narrare occœpi, continuò dari
Tibi verba censes. S. falsò. D. itaquè hercle nihil iam mutire audeo.
S. Hoc ego scio vnum, neminem peperisse hîc. D. intellextin?
Sed nihilo secius mox deferent puerum huc ante ostium.
Id ego iam nunc tibi renuncio here futurum, vt sis sciens:
Ne hoc posterius [redacted] Daui factum consilio, aut dolis.
Prorsus [redacted] nionem hanc tuam ego esse amotam
S. Vnde id scis? D. audiui, & credo. multa concurrunt simul,
Quî coniecturam hanc nunc facio. iam primum hæc se è Pamphilo
Grauidam dixit esse, inuentum est falsum. nunc, postquam videt
Nuptias domi apparari, missa est ancilla illico
Obstetricem accersitum ad eam, & puerum vt adferret simul.
Hoc nisi fit, puerum vt tu videas, nil mouentur nuptiæ.

nuptiæ.
S. Quid ais? cùm intellexeras,
Id consilij capere, cur non dixti extemplò Pamphilo?
D. Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quam miserè hanc amarit: nunc vxorem experit.
Postremo id mihi dat negotî, tu tamen idem has nuptias
Perge facere ita, vt facis: &, id spero adiuturos deos.
S. Immo abi intrò; ibi me opperire, & quod parato opus est, para
Non impulit me, hæc nunc omnino vt crederem,
Atque haud scio, an, quæ dixit, sint vera omnia:
Sed parui pendo, illud mihi multo maximum est,
Quod mihi pollicitus est ipsus gnatus. nunc Chremem
Conueniam: orabo gnato vxorem: si impetro,
Quid aliàs malim, quam hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitus est, haud dubium est mihi,
Si nolit, quin eum meritò possim cogere.
Atque adeo in ipso tempore eccum ipsum obuiam

ACTVS III. SCENA III.

SIMO, CHREMES.

S. IVbeo Chremetem. C. oh, te ipsum quærebam.
S. & ego te. C. optato adûenis.
Aliquot me adiêre, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato; id viso, túne, an illi insaniant.
S. Ausculta paucis & quid ego te velim, &, tu quod quæris, scies.
C. Ausculto, loquere, quid velis.
S. Per ego te Deos oro, & nostram amicitiam Chreme,
Quæ incepta à paruis cum ætate accreuit simul;
Perque vnicam gnatam tuam, & gnatum meum,
Cuius potestas summa seruandi datur;
Vt me adiuues in hac re, atque ita, vt i nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant. C. ah, ne me obsecra:
Quasi hoc te orando à me impetrare oporteat.

Aliam

Alium esse censes nunc me, atq; olim, cum dabam?
Si in rem est vtrique, vt fiant, accersi iube.
Sed si ex ea re plus malist, quam commodi
Vtrique, id oro te, in commune vt consulas,
Quasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater.
S. Immo ita volo, itaque postulo vt fiat, Chreme:
Neque postulem abs te, nisi ipsa res moneat. C. quid est?
S. Iræ sunt inter Glycerium, & gnatum. C. audio.
S. Ita magnæ, vt sperem posse auelli. C. fabulæ.
S. Profecto sic est. C. sic hercle, vt dicam tibi:
AMANTIVM iræ amoris redintegratio est.
S. Hem, id te oro, vt antè eamus, dum tempus datur,
Dumque eius libido occlusa est contumelijs.
Prius quàm harum scelera, & lacrumæ confictæ dolis
Reducant animum ægrotum ad miserecordiam.
Vxorem demus, spero consuetudine, &
Coniugio liberali deuinctum, Chreme,
Dehinc facilè ex illis sese emersurum malis.
C. Tibi ita videtur: at ego non posse arbitror
Neque illum hanc perpetuò habere, neque me perpeti.
S. Qui scis ergo istuc, nisi periculum feceris?
C. At istuc periculum in filia fieri, graue est.
S. Nempe incommoditas denique huc omnis redit:
Si eueniat, quod di prohibeant diuortium.
At si corrigitur, quot commoditates, vide:
Principio amico filium restitueris:
Tibi generum firmum, & filiæ inuenies virum.
C. Quid istuc? si istuc animum induxti esse vtile,
Nolo tibi vllum commodum in me claudier.
S. Meritò te semper maxumi feci Chreme.
C. Sed quid ais? S. quid? C. qui scis eos nunc discordare inter se?
S. Ipsus mihi dauos, qui intimust eorum consilijs, dixit.
Et is mihi suadet, nuptias, quantum queam, vt maturem.
Num censes faceret, filium nisi sciret eadem hæc velle?
Tu te adeò iam eius audies verba. heus euocate huc Dauom.
Sed eccum video ipsum foras exire.

ACTVS

ACTVS III. SCENA IIII.

DAVVS, SIMO, CHREMES.

D. AD te ibam. S. quidnam est?
D. Cur non accersitur? iam adueſperascit. S. audin' tu illum?
Ego dudum non nihil veritus sum Daue abs te, ne faceres idem,
Quod volgus seruorum solet, dolis vt me deluderes
Propterea quòd amat filius. D. egon' istuc facerem? S. credidi:
Idque adeò metuens vos celaui, quod nunc dicam. D. quid? S. scies:
Nam prepemodum habeo iam tibi fidem. D. tandem agnosti, qui siem.
S. Non fuerant nuptiæ futuræ. D. quid non? S. sed ea gratia
Simulaui, vos vt pertentarem. D. quid ais? S. sic est res. D. vide.
Num quam quiui ego istuc intelligere. vah, consilium callidum.
S. Hoc audi. vt hinc te iussi introire, oppertunè hic fit mihi obuiam.
D. Hem numnam perijmus? S. narro, quæ tu dudum narrasti mihi.
D. Quidnam audio? S. gnatum vt det, oro. vixque id exoro. D. occidi.
S. Hem, quid dixti? D. optumè, inquam, factum. S. nunc per hunc nulla est mora.
C. Domum modò ibo: vt apparentur, dicam: atque huc renuncio.
S. Nunc te oro, Daue, quoniam solus mihi effeciſti has nuptias.
D. Ego verò solus. S. corrigere mihi gnatum porrò enitere.
D. Faciam hercle sedulò. S. potes nunc, dum animus irritatus est.
D. Quiescas. S. age igitur: vbi nunc est ipsus? D. mirum, ni domi est.
S. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi dicam itidem illi. D. nullus sum.
Quid causæ est, quin hinc in pistrinum recta proficiscar via?
Nil est preci loci relictum. iam perturbaui omnia:
Herum fefelli: in nuptias conieci herilem filium:

Feci

Feci hodie, vt fierent, insperante hoc, atque inuito Pamphilo.
Hem alutias, quòd si quiessem, nihil euenisset mali.
Sed eccum ipsum video: occidi:
Vtinam mihi esset aliquid hîc, quo nunc me præcipitem darem.

ACTVS III. SCENA V.
PAMPHILVS, DAVVS.

P. VBI illic scelus est, qui me perdidit? D. perij.
P. atque hoc confiteor,
Iure obrigisse: quandoquidem tam iners, tam nulli consilî
Sum, seruon' fortunas meas me commisisse futili?
Ergo pretium ob stultitiam fero: sed inultum id nunquam à me auferet.
D. Posthâc incolumem sat scio fore me, nunc si euiro hoc malum.
P. Sed quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modò
Qui sum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeam?
Nec, quid me nunc faciam, scio. D. nec de me equidem, atque id ago sedulò.
Dicam aliquid iam inuenturum, vt huic malo aliquam producam moram. P. Oh.
D. Vtsus sum. P. ehodum bone vir, quid ais? viden' me consilijs tuis
Miserum impeditum esse? D. at iam expediam. P. expedies? D. certè Pamphile.
P. Nempe vt modò. D. immo melius spero. P. oh, tibi ego vt credam furcifer?
Tu rem impeditam, & perditam restituas? hem quo fretus sim,
Qui me hodie ex tranquillissima re conieciſti in nuptias.
An non dixi hoc esse futurum? D. dixti. P. quid meritus es? D. crucem.
Sed paululum sine ad me vt redeam: iam aliquid dispiciam. P. hei mihi,
Cur non habeo spatium, vt de te sumam supplicium, vti volo:
Namque hoc tempus, præcaxere mihi me, haud te vlciſci, sinit.

ACTVS

ACTVS IIII. SCENA I.

CHARINVS, PAMPHILVS, DAVVS.

C. HOccine credibile, est, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam vt siet,
Vt malis gaudeant, atque ex incommodis
Alterius sua vt comparent commoda? ah,
Idne est verum? immo id genus est hominum pessimum,
In denegando modò quis pudor est paullulum?
Post vbi iam tempus est promissa perfici,
Tum coacti necessariò se aperiunt & timent,
Et tamen res cogit eos denegare. ibi
Tum impudentissima eorum oratio est:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus
Proximus sum egomet mihi. attamen, vbi fides est?
Si roges, nihil pudet. hîc, vbi opus est,
Non verentur: illic, vbi nihil opus est, ibi verentur.
Sed quid agam? adeamne ad eum, & cum eo iniuriam hanc expostulem?
Mala ingeram multa. atque aliquis dicat, nihil promoueris.
Multum molestus certè ei fuero, atque animo morem gessero.
P. Charine, & me, & te imprudens, nisi quid dij respiciunt, perdidi.
C. Itane imprudens tandem inuenta est causa: soluisti fidem.
P. Quid tandem? C. etiam nunc me seducere istis dictis postulas?
P. Quid istuc est? C. Postquam me amare dixi, complacita est tibi.
Heu me miserum, qui tuum animum ex animo spectaui meo.
P. Falsus es. C. non tibi satis esse hoc visum solidum est gaudium,
Nisi me lactasses amantem, & falsa spe produceres?
Habeas, P. habeam? ah nescis quantis in malis versor miser,
Quantasque hic suis consilijs mihi confecit solicitudines
Meus carnufex. C. quid istuc tam mirum est? de te exemplum capit.
P. Haud istuc dicas, si cognoris vel me, vel amorem

rem meum.
C. Scio, cum patre altercasti dudum, & is nunc propterea tibi
Succenset, ne te quiuit hodie cogere, illam vt duceres.
P. Immo etiam, quo tu minus scis ærumnas meas,
Hæ nuptiæ non parabantur mihi,
Nec postulabat nunc quisquam vxorem dare.
C. Scio: coactus tua voluntate es. P. mane,
Nondum scis. C. scio equidem illam ductur am esse te.
P. Cur me enecas? hoc audi. nunquam destitit
Instare, vt dicerem esse ducturum patri:
Suadere, orare, vsque adeò donec perpulit.
C. Quis homo istuc? P. Dauos. C. Dauos? P. Dauos omnia.
C. Quamobrem? P. nescio, nisi mihi Deos satis
Scio fuisse iratos, qui auscultauerim.
C. Factum est hoc Daue? D. factum est. C. hem quid ais scelus?
At tibi dij dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, si omnes hunc coniectum in nuptias
Inimici vellent, quod, nisi hoc, consilium darent?
D. Deceptus sum, at non defatigatus. C. scio.
D. Hac non succesit, alia aggrediemur via:
Nisi id putas, quia primo processit parum,
Non posse iam ad salutem conuerti hoc malum.
P. Immo etiam: nam satis credo, si aduigilaueris,
Ex vnis geminas mihi conficies nuptias.
D. Ego Pamphile hoc tibi pro seruitio debeo,
Conari manibus, pedibus, nocteque, & die
Capitis periculum adire, dum prosim tibi.
Tuum est, si quid præter spem euenit, mihi ignoscere.
Parum succesit quod ago; at facio sedulo.
Vel melius tu aliud reperi, me missum face.
P. Cupio. restitue, in quem me accepisti, locum:
D. faciam. P. at iam hoc opus est. D. hem'st, mane:
crepuit à Glycerio ostium.
P. Nihil adte. D. quæro. P. hem, nunccine demum?
D. At iam hoc tibi inuentum dabo.

ACTVS

ACTVS IIII. SCENA II.

MYSIS, PAMPHILVS, CHARINVS, DAVVS.

M. IAM, vbi vbi erit, inuentum tibi curabo; & mecum adductum
Tuum Pamphilum: tu modò, anime mi, noli te macerare.
P. Mysis. M. quid est? hem Pamphile, optumè mihi te offers. P. quid est?
M. Orare iussit, si se ames, hera, iam vt ad sese venias:
Videre ait te cupere. P. Vah, perij: hoc malum integrascit.
Siccine me, atque illum opera tua nunc miseros sollicitari?
Nam idcirco accersor, nuptias quod mi apparari sensit.
C. Quibus quidem quàm facilè poterat quiesci, si hic quiesset.
D. Age si hic non insanit satis sua sponte, instiga. M. atque edepol,
Eares est, propterea que nunc misera in mœrore est.
P. Mysis,
Per omnes tibi adiuro deos: nunquam eam me deserturum.
Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes homines.
Hanc mihi expetiui, contigit: conueniunt mores, valeant,
Qui inter nos dissidium volunt: hanc, nisi mors, mihi adimet nemo.
C. Respisco. P. Non Apollinis magis verum, atque hoc responsum est.
Si poterit fieri, vt ne pater me stetisse credat,
Quo minùs hæ fierent nuptiæ, volo. sed, si id non poterit,
Id faciam, in procliui quod est, per me stetisse vt credat.
Quis videor? C. miseræquè, atque ego. D. consilium quæro. C. fortis es.
Scio, quid conere. D. hoc ego tibi profectò effectum reddam.
P. Iam hoc opus est. D. quin iam habeo. C. quid est? D. huic, non tibi, habeo; ne erres.

C. Sat habeo. P. Quid facies? cedo. D. dies hîc mî
vt sit satis vereor,
Ad agendum: ne vacuum esse me nunc ad narran-
dum credas.
Proinde hinc vos amolimini: nam mî impedimen-
to estis.
P. Ego hanc visam. D. quid tu? quò hinc te agis? C. verum vis dicam? D. immo etiam
Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?
D. Eho impudens, non satis habes, quod tibi die-
culam addo,
Quantũ huic promoueo nuptias? C. Daue attamen
D. quid ergo?
C. Vt ducam. D. ridiculum. C. huc face ad me, vt ve-
nias, si quid poteris.
D. Quid veniam? nihil habeo. C. attamen si quid.
D. age, veniam. C si quid,
Domi ero. D. Tu Mysis, dum exeo, parumper op-
perire hîc.
M. Quapropter? D. ita facto opus est. M. matura-
D. iam inquam hîc adero.

ACTVS IIII. SCENA III.

MYSIS.

M. NIHILNE esse proprium cuiquam? Di ve-
stram fidem.
Summum bonum esse heræ putabam hunc Pam-
philum,
Amicum, amatorem, virum, in quouis loco
Paratum. verùm ex eo nunc misera capit
Dolorem, facilè hîc plus mali est, quam illic boni.
Sed Dauus exit. mi homo, quid istud obsecro est?
Quò portas puerum?

ACTVS IIII. SCENA IIII.

DAVVS, MYSIS.

D. MYSIS nunc opus est tua
Mihi ad hanc rem exprompta memoria, atq;
astutia.
M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc o-
cyùs,
Atque ante nostram ianuam appone. M. Obsecro,
Homi-ne? D. ex ara hinc sume verbenas tibi,
Atque eas substerne. M. quamobrem id tute non
facis?
D. Quia, si fortè opus sit ad herum iusiurandũ mihi

Non

Non appoſuiſſe, vt liquidò poſsim. M. intelligo.
Noua nunc religio in te iſtæc inceſsit, cedo?
D. Mone ocyùs te, vt, quid agam, porrò intelligas
Pro Iupiter. M. quid? D. ſponſæ pater interuenit.
Repudio conſilium, quod primum intenderam.
M. Neſcio, quid narres. D. ego quoque hinc ab dextera
Venire me adſimulabo. tu, vt ſubſeruias
Orationi, vtcumque opus ſit verbis vide.
M. Ego quid agas, nihil intelligo: ſed, ſi quid eſt
Quod mea opera opus ſit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quid veſtrum remorer commodum.

ACTVS IIII. SCENA V.

CHREMES, MYSIS, DAVVS.

C. REVERTOR, poſtquam, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ, paraui, vt, iubeam accerſi. ſed quid hoc? puer
Puer hercle eſt, mulier, tun' appoſuiſti hunc? M. vbi
Illic eſt? C. non mihi reſpondes? M. hem, nuſquam eſt. væ miſeræ mihi:
Reliquit me homo, atq; abijt. D. Di voſtram fidem,
Quid turbæ eſt apud forum? quid illic hominum litigant?
Tum annona cara eſt. quid dicam aliud, neſcio.
M. Cur tu obſecro hic me ſolam? D. hem, quæ hæc eſt fabula?
Eho Myſis, puer hic vnde eſt? quiſue huc attulit?
M. Satin' ſanus es, qui me id rogites? D. quem igitur rogem,
Qui hic neminem alium video? C. miror, vnde ſit.
D. Dicturan' quod rogo? M. au. D. concede ad dexteram.
M. Deliras. non tute ipſe? D. verbum ſi mihi
Vnum, præterquam quod te rogo, faxis caue.
M. Male dicis. D. vnde eſt? dic clarè. M. à vobis. D. ha ha hæ.
Mirum verò, impudenter mulier ſi facit meretrix.
C. Ab Andria eſt ancilla hæc, quantum intelligo.
D. Adeon' videmur vobis eſſe idonei,
In quibus ſic illudatis? C. veni in tempore.
D. Propera adeò puerum tollere hinc ab ianua:
Mane caue quoquam ex iſtoc exceſsis loco.
M. Dij te eradicent. ita me miſeram territas.

D. Tibi ego dico, an non? M. Quid vis? D. at etiam rogas?
Cedo, cujum puerum hic appoſuiſti, dic mihi.
M. Tu neſcis? D. mitte id, quod ſcio: dic, quod rogo.
M. Veſtri. D. cuius? noſtri? M. Pamphili. D. hem. quid Pamphili?
M. Eho, an non eſt? C. rectè ego ſemper fugi has nuptias.
D. O facinus animaduertendum! M. quid clamitas?
D. Quem ne ego heri vidi ad vos adferri veſperi?
M. O hominem audacem! D. verum vidi canthară ſuffarcinatam. M. Dijs pol habeo gratias,
Cùm in pariundo aliquot adfuerunt liberæ:
D. Næ illa illum haud nouit, cuius cauſa hæc incipit.
Chremes, ſi poſitum puerum ante ædes viderit,
Suam gnatam non dabit. tanto hercle magis dabit.
C. Non hercle faciet. D. nunc adeò, vt tu ſcis ſciens,
Ni puerum tollis, iam iam ego hunc mediam in viam
Prouoluam, teque ibidem peruoluam in luto.
M. Tu pol homo non es ſobrius. D. FALLACIA
Alia aliam trudit. iam ſuſurrari audio,
Ciuem Atticam eſſe hanc. C. hem. D. coactus legibus
Eam vxorem ducet. M. au, obſecro, an non ciuis eſt?
C. Iocularium in malum inſciens pœne incidi.
D. Quis hîc loquitur? ô Chreme, per tẽpus aduenis?
Auſculta. C. Audiui iam omnia. D. anne tu omnia?
C. Audiui inquam à principio. D. audiſtin' obſecro? hem
Scelera, hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille eſt: non te credas Dauom ludere.
M. Me miſeram: nihil pol falſi dixi mi ſenex.
C. Noui rem omnem: ſed eſt ſimo intus? D. intus eſt.
M. Ne me attingas ſceleſte, ſi pol Glycerio non omnia hæc.
D. Eho inepta. neſcis, quid ſit actum. M. quid ſciam?
D. Hic ſocer eſt. alio pacto haud poterat fieri,
Vt ſciret hæc; quæ volumus. M. Hem, prædiceres.
D. Paullum intereſſe cenſes, ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de induſtria.

ACTVS

ACTVVS IIII. SCENA VI.
CRITO, MYSIS, DAVVS.

C. IN hac habitasse platea dictum est Chrysidem,
Quæ se inhoneste optauit parare hic diuitias
Potius, quam in patria honeste paupera viuere.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos percunctor, video. saluete. M. obsecro,
Quem video: estné hic Crito, sobrinus Chrysidis;
Is est. C. ô Mysis salue. M. saluos sis Crito.
D. Itan' Chrysis: hem. M. nos quidem pol miseras perdidit.
C. Quid vos? quo pacto hîc? satísne rectè? M. nos ne? sic
Vt quimus, aiunt, quando, vt volumus, non licet.
C. Quid Glycerium? iam hic suos parentes repperit
M. Vtinam. C. an nondum etiam? haud auspicatò huc me appuli:
Nam pol, si id sciissem, nunquam huc retulissem pedem:
Semper enim eius dicta est hæc, atque habita est soror:
Quæ illius fuerunt, possidet. nunc me hospitem
Lites sequi, quàm hîc mihi fit facile, atque vtile,
Aliorum exempla commonent. simul arbitror,
Iam esse aliquem amicum, & defensorẽ ei: nam ferè
Grandiuscula iam profecta est illinc. clamitent,
Me sycophantem hereditatem persequi,
Mendicum. tum, ipsam despoliare non licet.
M. Optume hospes pol Crito antiquum obtines.
C. Duc me ad eam, quando huc veni, vt videam.
M. maxumè.
D. Sequar hos. nolo me in tempore hoc videat senex.

ACTVS V. SCENA I.
CHREMES, SIMO.

C. SATIS iam, satis Simo spectata erga te amicitia est mea:
Satis pericli cœpi adire: orandi iam finem face.
Dum studeo obsequi tibi, pæne illusi vitam filiæ.
S. Immo enim quam maxumè abs te oro, atque postulo Chreme,
Vt beneficium, verbis initum dudum, nunc re comprobes.

C. Vide, quàm iniquus sis præ studio, dum efficias
id quod cupis,
Neque modum benignitatis, neque quid me ores,
cogitas:
Nam si cogites, remittas iam me onerare iniurijs.
S. Quibus? C. ah, rogitas? perpulisti me, vt homi-
ni adolescentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re vxoria,
Filiam darem in seditionem, atq; incertas nuptias;
Eius labore, atque eius dolore gnato vt medica-
rer tuo.
Impetrasti: incepi, cum res retulit: nunc non fert:
feras.
Illam hinc ciuẽ aiũt: puer est natus: nos missos face-
S. Per ego te deos oro, vt ne illis animum indu
cas credere
Quibus id maxumè vtile est illum esse quam deter-
rimum.
Nuptiarum gratia hæc sunt ficta, atque incepta
omnia.
Vbi ea causa, quamobrem hæc faciunt, erit adem-
pta his, desinent.
C. Erras. cum Dauo egomet vidi iurgantem ancil-
lam. S. scio. C. at
Vero voltu; cum, ibi me adesse, neuter tum præsen-
serat.
S. Credo, & id facturas, Dauus dudũ prædixit mihi:
Et nesc io quid tibi sum oblitus hodie, ac volui
dicere.

ACTVS V. SCENA. II.

DAVVS, CHREMES, SIMO, DROMO.

D. ANIMO iam nunc otioso esse impero. C.
hem Dauom tibi.
Vnde egreditur? D. meo præsidio, atque hospitis.
S. quid illud mali est?
D. Ego commodiorem hominem, aduentum, tem-
pus non vidi. S. scelus,
Quemnam hic laudat? D. omnis res est iam in va-
do. S cesso alloqui?
D. Herus est: quid agam? S. ô salue bone vir. D.
hem Simo, ô noster Chreme,
Omnia apparata iam sunt intus. S. curasti probè.
D. Vbi voles, accerse. S. benè sanè. id enimuero
hic

hic nunc abest.

Etiam tu hoc respondes? quid istic tibi negotij est?

D. mihin'? S. ita,

D. Mihine. S tibi ego. D. modò introij. S. quasi ego, quàm dudum rogem.

D. Cum tuo gnato vnà. S. an-ne est intus Pamphilus? crucior miser.

Eho, non tu dixti esse inter eos inimicitias carnufex?

D. Sunt. S. cur igitur hic est? Ch. quid illum censes? cum illa litigat.

D. Immo verò indignum Chremes iam facinus faxo ex me audias.

Nescio quis senex modò venit: ellum, confidens, catus:

Cùm faciem videas, videtur esse quantivis prætis:

Tristis severitas inest in voltu, atque in verbis fides.

S. Quidnam apportas? D. nil equidem, nisi quod illum audiui dicere.

S. Quid ait tandem? D. Glycerium se scire esse hanc ciuem Atticam.

S Hem Dromo, Dromo. Dr. quid est? S. Dromo. D. audi. S. verbum si addideris, Dromo.

D. Audi obsecro. Dr. quid vis? S. Sublimem hunc intro rape, quantum potes.

Dr. Quem? S. Davom. D. quamobrem? S. quia lubet. rape inquam. D. quid feci? S. rape.

Da. Si quidquam mendicum inuenies, occidito. S. nihil audio.

Ego iam te commotum reddam. D. tametsi hoc verum est. S tu tamen

Cura adseruandum vinctum: atque audin'? quadrupedem constringito.

Age nunc iam ego pol hodie, si viuo, tibi
Ostendam, herum quid sit pericli fallere, &
Illi patrem. Ch. ah, ne sæui tantopere. S. Chreme
Pietatem gnati, nonne te miseret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te pudet?

ACTVS V. SCENA III.

PAMPHILVS, SIMO, CHREMES.

P. QVIS me volt? perij, pater est. S. quid ais omnium? C. Ah.

Rem potius ipsam dic, ac mitte malè loqui.
S. Quasi quidquam in hunc iam grauius dici possiet.
Aiu' tandem, ciuis Glycerium est? P. ita prædicant.
S. Ita prædicant? ingentem confidentiam!
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
Num eius color pudoris signum vsquam indicat?
Adeon' impotenti esse animo, vt præter ciuium
Morem, atque legem, & sui voluntatem patris
Tamen hanc habere studeat cum summo probro?
P. Me miserum, S. modóne id demum sensti Pamphile?
Olim istuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi,
Eodem die istuc verbum verè in te accidit.
Sed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?
Cur me am fenectam huius sollicito amentia? an
Pro huius ego vt peccatis supplicium sufferam?
Immo habeat, valeat, viuat cum illa. P. mi pater.
S. Quid mi pater? quasi tu huius indigeas patris.
Domus, vxor, liberi inuenti inuito patre:
Adducti, qui illam ciuem hinc dicant: viceris.
P. Pater licetne pauca? S. quid dices mihi?
C. Attamen Simo audi. S. ego audiam? quid ego audiam
Chreme? C. attamen dicat sine. S. age dicat, sino.
P. Ego me amare hanc fateor. si id peccare est, fateor id quoque.
Tibi pater me dedo. quiduis oneris impone: impera.
Vis me vxorem ducere? hanc amittere? vt potero, feram.
Hoc modò te obsecro, vt ne credas à me allegatum hunc senem.
Sine me expurgem. atque illum huc coram adducam. S. adducas? P. sine pater.
C. Aequum postulat, da veniam. P. sine te hoc exorem. S. sino,
Quiduis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar Chreme.
C. Pro peccato magno paulum supplicij, satis est patri.

ACTVS V. SCNA IIII.

CRITO, CHREMES, SIMO PAMPHILVS.

Cr. MITTE orare, vna harum quæuis causa me, vt faciam, monet,
Vel tu, vel quòd verum est, vel quòd ipsi cupio Glycerio.
Ch. Andrium ego Critonem video? & certè is est. saluos sis Crito.
Quid tu Athenas insolens? Cr. euenit. sed hiccine Simo?
Ch. Hic est. S. méne quæris? eho tu Glycerium hinc ciuem esse ais?
Cr. Tu negas? S. Itáne huc paratus aduenis? C. quare. S. rogas?
Túne impunè hæc facias? túne hic homines adolescentulos,
Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudẽ illicis?
Sollicitando, & pollicitando eorum animos lactas? Cr. sanun'es?
S. Ac meretricios amores nuptijs conglutinas?
P. Perij; metuo, vt subsitet hospes. Ch. si Simo hunc noris satis,
Non ita arbitrere. bonus hic est vir. S. hic vir sit bonus?
Itáne attemperatè venit hodie in ipsis nuptijs,
Vt veniret ante hac nunquam? est verò huic credendum Chreme?
p. Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probè.
S. Sycophanta. Cr. hem. Ch. sic Crito est hic: mitte. Cr. videat, qui fiet.
Si mihi pergit, quæ volt, dicere; ea quæ non volt, audiet.
Ego istæc moueo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?
Nam, ego quæ dixi, vera, an falsa audieris, iam sciri potest.
Atticus quidam olim naui fracta apud Andrum eiectus est;
Et istæc vna parua virgo. tum ille egens fortè applicat
Primum ad Chrysidis patrem se. S. fabulam inceptat. Ch. sine.

Cr. Itáne

Cr. Itáne verò obturbat? Ch. perge. Cr. tum is mihi cognatus fuit,
Qui eum recepit: ibi ego audiui ex illo sese esse Asticum.
Is ibi mortuus est. Ch. eius nomen? Cr. nomen tam cito tibi?
Phania. Ch. hem perij. Cr. verum hercle opinor fuisse Phaniam.
Hoc certò scio,, Rhamnusium se aiebat esse. Ch. ô Iupiter.
Cr. Eadem hæc Chreme multi alij in Andro tum audiuere. Ch. vtinam id siet,
Quod spero: eho dic mihi, quid is eam tum, Crito,
Suamne aiebat esse? Cr. non. Ch cuiam igitur? Cr. fratris filiam.
Ch. Certè mea est. Cr. quid ais? S. quid tu? quid ais? P. arrige aures Pamphile.
S. Qui credis? Ch. Phania ille frater meus fuit. S. noram, & scio.
Ch. Is hinc bellum fugiens, meque in Asiam persequens, proficiscitur.
Tum illam hic relinquere est veritus: post illa nunc primum audio,
Quid illo sit factum. P. vix sum apud me ita animus commotus est metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
S. Næ istam multimodis tuam inueniri gaudeo. P. credo pater.
Ch. At mihi vnus scrupulus etiam restat, qui malè habet. P. dignus es
Cum tua religione odio. nodum in scirpo quæris. Cr. quid illud est?
Ch. Nomen non conuenit. Cr. fuit hercle aliud huic paruæ. Ch. quod Crito?
Numquid meministi? Cr. id quæro. P. egóne huius memoriam patiar meæ
Voluptati obstare, cùm ego possim in hac re medicari mihi?
Non patiar. heus Chreme: quod quæris, Pasibula. Cr. ipsa est. Ch. ea est.
P. Ex ipsa millies audiui. S. omneis nos gaudere, hoc Chreme,
Te credo credere. Ch. ita me dij ament, credo

P. quid

P. quid reſtat pater?
S. Iam dudum res reduxit me ipſa in gratiam. P. ô lepidum patrem!
De vxore ita, vt poſſedi, nihil mutat Chremes. Ch. cauſa optuma eſt:
Niſi quid pater aliud ait. P. nempe. S. ſcilicet. Ch. dos, Pamphile, eſt.
Decem talenta. P. accipio. Ch. propero ad filiam. eho mecum Crito:
Nam illam me haud noſſe credo. S. cur non illam huc transferri iubes?
P. Rectè admones. Dauo iſtuc dedam iam negoti. S. non poteſt.
P. Qui? S. quia habet aliud magis ex ſeſe, & maius. P. quidnam? S. Vinctus eſt.
P. Pater, non rectè vinctus eſt. S. haud ita, iuſſi. P. iube ſolui obſecro.
S. Age, fiat. P. at matura. S. eo intro. P. ô. fauſtum & fœlicem diem!

ACTVS V. SCENA V.
CHARINVS, PAMPHILVS.

C. PROVISO, quid agat Pamphilus atque eccum. P. aliquis forſan me putet
Non hoc putare verum: at mihi nunc ſic eſſe hoc verum lubet.
Ego vitam Deorum propterea ſempiternam eſſe arbitror,
Quòd voluptates eorum propriæ ſunt. nam mihi immortalitas
Parta eſt, ſi nulla huic ægritudo gaudio interceſſerit:
Sed quem ego potiſſimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?
C. Quid illud gaudi eſt? P. Dauom videò. nemo eſt, quem mallem, omnium:
Nam hunc ſcio mea ſolidè ſolum gauiſurum eſſe gaudia.

ACTVS V. SCENA VI.
DAVVS, PAMPHILVS, CHARINVS.

D. PAmphilus vbinam hic eſt? P. Daue. D. quiſnam homo eſt? P. ego ſum. D. ô Pamphile.
P. Neſcis, quid mihi obtigerit. D. certè: ſed, quid mihi obtigerit, ſcio.

P. Et

P. Et quidem ego. D. more hominum euenit, ego vt quod sum nactus mali,
Prius rescisceres tu, quam ego, tibi quod euenit boni.
P. Mea Glycerium suos parentes reperit. D. ô factum bene!
C. Hem. P. pater amicus summus nobis. D. quis? P. Chremes. D. narras probè.
P. Nec mora vlla est, quin eam vxorem ducam. C. num ille somniat
Ea, quæ vigilans voluit? P. Tum de puero Daue? D. ah desine.
Solus est, quem diligunt di. C. saluus sum, si hæc vera sunt.
Conloquar P. quis homo est? Charine, in tempore ipso mi aduenis.
C. Bene factum. P. hem, audisti? C. omnia. age, me in tuis secundis respice.
Tuus est nunc Chremes: facturum, quæ voles, scio omnia.
P. Memini: atque adeò longum est, nos illum expectare, dum exeat
Sequere hac me. intus apud Glycerium est nunc. tu Daue abi domum,
Propera, accerse, hinc qui auferent eam: quid stas? quid cessas? D. eo.
Ne expectetis, dum exeant hinc: intus desponde-bitur:
Intus transigetur, si quid est, quod restet. plaudite.

EVNVCHI PERSONAE.

LACHES, senex. PHAEDRIA, CHAEREA, adolescentes. PARMENO, seruus. DORVS, eunuchus. DORIAS, ancilla. THAIS, meretrix. PYTHIAS, ancilla. THRASO, miles. SANGA, lixa. GNATHO, parasitus. CHREMES adolescens. SOPHRONA, nutrix. ANTIPHO, adolescens.
STRATO, militis seruus. SIMALIO, seruus. DONAX, seruus. SYRISCVS, seruus. SANNIO, seruus. PAMPHILA, adolescentula.

EVNV-

EVNVCHVS TERENTII,

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS L. POSTVMIO ALBINO, ET L. CORNELIO MERVLA AED. CVR. EGERE. L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS. TIBIIS DVABVS DEXTRIS GRAECA MENANDRV ACTA IIMODOS FECIT FLACCVS CLAVDI, M. VALERIO, C. FANNIO COSS.

PROLOGVS.

SI quisquam est qui placere se studeat bonis,
Quam plurimis, & minimè multos lædere,
In his poeta hic nomen profitetur suum.
Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
Existimauit esse, sic existimet:
Responsum, non dictum esse, quia læsit prior.
Qui bene vertendo, & eadem scribendo malè, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit,
Atque in Thesauro scripsit, causam dicere
Prius, vnde petitur aurum quare sit suum,
Quam illic, qui petit, vnde is sit Thesaurus sibi,
Aut vnde in patrium monumentum peruenerit.
Dehinc ne frustretur ipse se, aut sic cogitet,
Defunctus iam sum, nihil est quod dicat mihi:
Is ne erret, moneo, & desinat lacessere:
Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur;
Quæ proferentur post, si perget lædere
Ita, vt facere instituit. nunc quam acturi sumus
Menandri Eunuchum, postquam ædiles emerunt,
Perfecit, sibi vt inspiciundi esset copia.
Magistratus cùm ibi adesset, occepta est agi.
Exclamat, furem, non poetam: fabulam
Dedisse, & nihil dedisse verborum tamen:
Colacem esse Næui, & Plauti veterem fabulam,
Parasiti personam inde ablatam, & militis.
Si id est peccatum, peccatum imprudentia est
Poëtæ, non qui furtum facere studuerit.
Id ita esse, vos iam iudicare poteritis.

Colax

Colax menandri est: parasitus Colax,
Et miles glorioſus: eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Græca: ſed eas fabulas factas priùs
Latinas ſciſſe ſeſe, id verò pernegat.
Quòd ſi perſonis iiſdem vti alijs non licet:
Qui magis licet currentes ſeruos ſcribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Parasitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſeruum ſenem,
Amare, odiſſe, ſuſpicari? denique
NVLLVM eſt iam dictum, quod non dictum ſit priùs.
Quare equum eſt vos cognoſcere, atque ignoſcere,
Quæ veteres factitarunt, ſi faciunt noui.
Date operam, & cum ſilentio animum attendite,
Vt pernoſcatis, quid ſibi Eunuchus velit.

ACTVS I. SCENA. I.

PHAEDRIA, PARMENO.

Ph. QVID igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Cùm accerſor vltrò? an potiùs ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit, reuocat. redeam? non, ſi me obſecret,
Pa. Siquidem herclè poſſis, nil prius, neque fortius:
Verùm ſi incipies, neque perficies naniter.
Atque vbi pati non poteris, cùm nemo expetet,
Infecta pace, vltrò ad eam venies, indicans
Te amare, & ferre non poſſe: actum eſt, ilicet,
Periſti: eludet, vbi te victum ſenſerit.
Proin' tu, dum eſt tempus, etiam atque etiam cogita,
Here. quæ res in ſe neque conſilium, neque modum
Habet vllum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia: iniuriæ,
Suſpitiones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum. incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm ſi das operam, vt cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
Egone illam? quæ illum? quæ me? quæ non? ſine modo:

Mori me malim : sentiet qui vir siem :
Hæc verba me herclè vna falsa lacrumula,
Quam, oculos terendo miserè, vix vi expresserit,
Restinguet : & te vltrò accusabis, & ei dabis
Vltrò supplicium. Ph. indignum facinus, nunc ego &
Illam scelestam esse, & me miserum sentio:
Et tædet : & amore ardeo: & prudens, sciens
Vivus, vidensque pereo : nec quid agam, scio.
Pa. Quid agas : nisi vt te redimas captum quàm queas
Minimo : si nequeas paululò, at quanti queas :
Et ne te affligas. Ph. itáne suades ? Pa. si sapis:
Neque, præterquam quas ipse amor molestias
Habet, addas ; & illas quas habet, rectè feras.
Sed ipsa egreditur nostri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTVS I. SCENA II.

THAIS, PHAEDRIA, PARMENO.

T. MISERAM me, vereor ne illud grauiùs phædria
Tulerit ; néue aliorsum, atque ego feci, acceperit,
Quòd heri intromissus non est. Ph. totus Parmeno
Tremo, horreoque, postquam adspexi hanc. Pa. bono animo es:
Accede ad ignem hunc, iam calescès plus satis.
T. Quis hic loquitur ? hem, tun' eras mi Prædria?
Quid hic stabas ? cur non rectà introibas ? Pa. cæterum
De exclusione verbum nullum. T. quid taces ?
Ph. Sanè quia verò hæ mihi patent semper fores,
Aut quia sum apud te primus. T. missa istæc face.
Ph. Quid missa ? ô Thais, Thais, vtinam esset mihi
Pars æqua amoris tecum ; ac pariter fieret, vt
Aut hoc tibi doleret itidem vt mihi dolet;
Aut ego istuc abs te factum nihili penderem.
T. Ne crucia te obsecro anime mi, mi Phædria.
Non pol, quo quemquam plus amem, aut plus diligam,
Eo feci : sed ita erat res : faciundum fuit.
Pa. Credo, vt fit, misera præ amore exclusit hunc foras.
T. Siccine ais Parmeno ? agè. sed huc qua gratia
Te accersi iussi, ausculta. Ph. fiat. T. dic mihi
Hoc primum, potin' est tacere ? Pa. egóne ? optumè.

Verùm

Verùm heus tu, lege hac tibi meam adſtringo fidē:
Quæ vera audiui, taceo, & contineo optumè:
Sin falſum, aut vanum, aut fictum eſt, continuò palam eſt.
Plenus rimarum ſum, hac atque illac perfluo.
Proin tu, taceri ſi vis, vera dicito.
T. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
Pa. Poteſt taceri hoc. T. ibi tum matri paruolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. Ph. ciuémne? T. arbitror:
Certum non ſcimus: matris nomen & patris
Dicebat ipſa: patriam, & ſigna cætera
Neque ſcibat, neque per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, è prædonibus,
Vnde emerat ſe audiſſe, abreptam è Sunio.
Mater vbi accepit, cœpit ſtudiosè omnia
Docere, educere, ita vti ſi eſſet filia.
Sororem plerique eſſe credebant meam.
Ego cum illo, quo cum vno rem habebam tum, hoſpite,
Abi huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
Pa. Vtrumque hoc falſum eſt: effluet. T. quî iſtuc? Pa. Quia —
Neque tu vno eras contenta, neque ſolus dedit;
Nam hic quoque bonam, magnamque partem ad te attulit.
T. Ita eſt, ſed ſine me peruenire, quò volo.
Interea miles, qui me amare occœperat,
In Cariam eſt profectus, te intereà loci
Cognoui. tute ſcis, poſt illa quàm intumum
Habeam te, & mea conſilia vt tibi credam omnia.
Ph. Ne hoc quidem tacebit Parmeno. Pa. oh, dubium ne id eſt?
T. Hoc agite amabo. mater mea illic mortua eſt
Nuper. eius frater aliquantum ad rem eſt auidior.
Is vbi hancce forma videt honeſta virginem,
Et fidibus ſcire, pretium ſperans, illico
Producit, vendit. fortè fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum, ignaruſque omnium:
Is venit: poſtquam ſenſit me tecum quoque
Rem habere, fingit cauſas, ne det, ſedulò:
Ait, ſi fidem habeat, ſe iri præpoſitum tibi

Apud

Apud me, ac non id metuat, ne, vbi eam acceperim
Seſe relinquam: velle te illam mihi dare;
Verùm id vereri: ſed, ego quantum ſuſpicor,
Ad virginem animum adiecit. Ph. etiámne amplius?
T. Nil: nam quæſiui nunc ego eam, mi Phædria,
Multæ ſunt cauſæ, quamobrem cupio abducere:
Primùm quod ſoror eſt dicta: prætereà, vt ſuis
Reſtituam, ac reddam. ſola ſum: habeo hîc neminem,
Neque amicum, neque cognatum. quamobrem Phædria:
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabo adiuta me quo id fiat facilius.
Sine illum priores parteis hoſce aliquot dies
Apud me habere. nihil reſpondes? Ph. peſſuma,
Egon' quidquam cum iſtis factis tibi reſpondeam?
Pa. Hei, noſter, laudo. tandem perdoluit: vir es.
Ph. At ego neſciebam, quorſum tu ires, paruola
Hinc eſt abrepta: eduxit mater pro ſua:
Soror eſt dicta, cupio abducere, vt reddam ſuis.
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:
Excludor ego, ille recipitur: qua gratia?
Niſi illum plus amas quàm me: & iſtam nunc times,
Quæ aduecta eſt, ne illum talem præripiat tibi.
T. Egon' id timeo? Ph. quid te ergo ſollicitat? cedo.
Num ſolus ille dona dat? nuncubi meam
Benignitatem ſenſiſti in te claudier?
Nónne, vbi mihi dixti cupere te ex Aethiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæſiui? Eunuchum porrò dixti velle te,
Quia ſolæ vtuntur his reginæ: repperi:
Heri minas viginti pro ambobus dedi:
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria:
Ob hæc facta abs te ſpernor. T. quid iſtuc Phædria?
Quamquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri poſſe maximè: veruntamen,
Potius quàm te inimicum habeã, faciam vt iuſſeris,

Ph. Vtinam

Ph. Vtinam istuc verbum ex animo ac verè dice-
res,
Potius, quàm te inimicum habeam. si istuc cre-
derem
Sincerè dici, quidvis possem perpeti.
Pa. Labascit, victus vno verbo, quàm citò!
T. Ego non ex animo misera dico? quam ioco
Rem voluisti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem vt concedas solum. Ph. siquidem biduum:
Verùm ne fiant isti viginti dies.
T. Profectò non plus biduum, aut. Ph. aut? nihil
moror.
T. Non fiet. hoc modo sine te exorem. Ph. scilicet
Faciundum est, quoduis. T. meritò amo te. Ph.
bene facis:
Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:
Ita facere certum est: mos gerundus est Thaidi.
Tu huc Parmeno fac illi adducantur. Pa. maxumè.
Ph. In hoc biduum Thais vale. T. mi Phædria.
Et tu, numquid vis aliud? Ph. egóne quid velim?
Cum milite isto præsens, absens vt sies:
Dies, noctesque ames me: me desideres:
Me somnies: me expectes: de me cogites:
Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:
Meus fac sis postremò animus, quando ego sum
tuus.
T. Me miseram, forsitan hic mihi paruam habeat
fidem:
Atque ex aliarum ingenijs nunc me iudicet:
Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc certò scio,
Neque me nixisse falsi quidquam, neque meo
Cordi esse quemquam cariorem hoc Phædria:
Et quidquid huius feci, causa virginis
Feci: nam me eius spero fratrem propemodum
Iam reperisse, adolescentem adeo nobilem, &
Is hodie venturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intrò, atque expectabo, dum venit.

ACTVS II. SCENA I.

PHAEDRIA, PARMENO.

P. ITA fac, vt iussi, deducantur isti. Pa. faciam. Ph.
at diligenter.
Pa. Fiet. Ph. at maturè. Pa. fiet. Ph. satin' hoc man-
datum est tibi?

Ph.

Pa. Ah rogitare? quasi difficile fiet. vtinam
Tam aliquid facile inuenire possis Phædria,
Hoc quàm peribit. Ph. ego quoque vnà pereo,
quod mî est carius.
Ne istuc tam iniquo patiare animo. Pa. minime: quin
Effectum dabo. sed numquid aliud imperas?
Ph. Munus nostrum ornato verbis, quod poteris: &
Istum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.
Pa. Memini, tametsi nullus moneas. Ph. ego rus
ibo, atque ibi manebo.
Pa. Censeo. Ph. sed heus tu. Pa. quid vis? Ph. censen' posse me obstirmare: &
Perpeti. ne redeam interea? Pa. téne? non herclo
arbitror:
Nam aut iam reuertere; aut mox noctu te adigent
horsum insomnia.
Ph. Opus faciam, vt defatiger vsque, ingratijs vt
dormiam.
Pa Vigilabis lassus: hoc plus facies. Ph. ah, nil
dicis Parmeno.
Eijciunda hercle hæc mollities animi: nimis me indulgeo.
Tandem ego non illa caream, si sit opus, vel totum
triduum? Pa. hui,
Vniuersum triduũ? vide, quid agas. Ph. stat sententia,
Pa. Dij boni, quid hoc morbi est? adeon' homines
immutarier
Examore, vt nõ cognoscas eundẽ esse? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis ieuerus quisquam, nec magis continens.
Sed quis hic est, qui huc pergit? at at, hic quidem
est parasitus Gnatho
Militis: ducit secum vnà virginem huic dono: papæ
Facie honesta. mirum, ni ego me turpiter hodie
hic dabo
Cum meo decrepito hoc ennucho. hæc superat ipsam Thaidem.

ACTVS II. SCENA II.

GNATHO, PARMENO.

G. DII immortales, homini homo quid præstat? stulto intelligens
Quid interest? hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
Conueni hodie aduenientem quendam mei loci hinc,
atque

atque ordinis,
Hominem haud inpurum, itidem patria qui abligurrierat bona.
Video sentum, squalidum, ægrum, pannis, annisq; obsitum.
Quid istuc, inquam, ornati est? quoniam miser, quod habui, perdidi
Hem, quò redactus sum? omnes noti me, atque amici deserunt.
Hic ego illum contempsi præ me: quid homo, inquam ignauisme?
Itâne paratti te, vt spes nulla reliqua in te siet tibi?
Simul consilium cum re amisti? viden' me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, vestitus, quę habitudo est corporis?
Omnia habeo, neque quidquam habeo: nil cum est, nil defit tamen.
At ego infelix neq; ridiculus esse, neq; plagas pati
Possum. quid tu his rebus credis fieri? tota erras via.
Olim isti fuit generi quondam quæstus apud sæclum prius.
Hoc nouum est aucupium: ego adeò hanc primus inueni viam.
Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt,
Nec sunt: hos consector: hisce ego non paro me vt rideant,
Sed eis vltrò arrideo, & eorũ ingenia admiror simul:
Quidquid dicunt, laudo: id rursum si negant, laudo id quoque:
Negat quis, nego: ait, aio: postremò imperaui egomet mihi,
Omnia assentari. is quęstus nunc est multo vberrimus.
Pa. Scitum hercle hominem: hic homines prorsum ex stultis insanos facit.
G. Dum hęc loquimur, interea loci ad macellum vbi aduenimus,
Concurrunt lætim̃ obuiam cupedinarij omnes,
Cetarij, lanij, coqui, fartores, piscatores.
Quibus & re salua & perdita profueram, & prosum sæpe:
Salutant: ad cœnam vocant: aduentum gratulantur.

Ille

Ille vbi miſer, famelicus, videt me eſſe in tantum honorem,
Et tam facilè victum quęrere; ibi homo cœpit me obſecrare,
Vt ſibi liceret diſcere id de me. ſectari iuſsi:
Si potis eſt, tanquam philoſophorum habent diſciplinæ ex ipſis
Vocabula, paraſiti itidem vt Gnathonici vocentur.
Pa. Viden' oſſum, & cibu' quid faciat alienus. Gn. ſed ego ceſſo
Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam vt veniat?
Sed Parmenonē ante oſtium Thaidis triſtem video
Riualis ſernum. ſalua res eſt: nimirum hîc homines frigent.
Nebulonem hunc certum eſt ludere. Pa. hice hoc munere arbitrantur
Suam Thaidem eſſe. Gn. plurima ſalute Parmenonem
Summum ſuum impertit Gnatho. quid agitur? Pa. ſtatur. Gn. video:
Num quidnam hîc, quod nolis, vides? Pa. te. Gn. credo. at numquid aliud?
Pa. Quî dum? Gn. quia triſtis es. Pa. nihil equidem. Gn. ne ſis. ſed quid videtur
Hoc tibi mancupium? Pa. non malum hercle. Gn. vro hominem. Pa. vt falſus animi eſt.
Gn. Quàm hoc munus gratum Thaidi arbitrare eſſe? Pa. hoc nunc dices,
Ejectos hinc nos. OMNIVM rerum heus viciſſitudo eſt.
Gn. Sex ego te totos Parmeno hos menſes quietum reddam;
Ne ſurſum, deorſum curſites: néue vſque ad lucem vigiles.
Ecquid beo te? Pa. Men'? papæ. Gn. ſic ſoleo amicos. Pa. laudo.
Gn. Detineo te fortaſſe; tu profecturus aliò fueras.
Pa. Nuſquam. Gn. tum tu igitur paulum da mihi operæ. fac, admittar
Ad illam. Pa. age modò, nunc tibi patent fores hæ, quia iſtam ducis.
Gn. Num quem euocari hinc vis foras? Pa. ſine biduum hoc prætereat.

Qui

Qui mihi nunc vno digitulo fores aperis fortunatus
Næ tu istas faxo calcibus sæpe insultabis frustra.
Gn. Etiam nunc hic stas Parmeno? eho numnam tu hic relictus custos,
Ne quis fortè internuncius clam à milite ad istam cursitet?
Pa. Facetè dictum. mira verò, militi quæ placeant.
Sed video herilem filium minorem huc aduenire.
Miror, quî ex Piræeo abierit: nam ibi custos publicè est nunc.
Non temere est: & properans venit: nescio quid circumspectat.

ACTVS II. SCENA III.
CHAEREA, PARMENO.

Ch. OCcidi.
Neque virgo est vsquam, neque ego, qui illam è conspectu amisi meo.
Vbi quæram? vbi inuestigem? quem percunctet? quam insistam viam?
Incertus sum: vna hæc spes est; vbi ybi est, dia celari non potest.
O faciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulieres.
Tædet quotidianarum harum formarum. Pa. ecce autem alterum,
De amore nescio quid loquitur. ô infortunatum senem!
Hic verò est, qui si amare occœperit, ludum iocumque
Dices fuisse illum alterum præut huius rabies quæ dabit.
Ch. Vt Di illum, Deæque senium perdant, qui me hodie remoratus est:
Meque adeò, qui restiterim, tum autem qui illum non flocci fecerim.
Sed eccum Parmenonem, salue. Pa. quid tu es tristis? quidve alacris?
Vnde is? C. ego hercle nescio, neque vnde eam, neque quorsum eam:
Ita prorsus oblitus sum mei.
Pa. Quî quæso? C. amo. Pa. ehem. C. nunc te parmeno ostendes, qui vir sies.
Scis te mihi sæpè pollicitum esse: Chærea, aliquid inueni

Modò

Modò, quod ames: in ea re vtilitatem ego faciam
vt noscas meam:
Cùm in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.
Pa. Age inepte. C. hoc hercle factum est. fac sis,
nunc promissa appareant,
Siue adeò digna res est, vbi tu neruos intendas tuos.
Haud similis virgo est virginum nostrarum: quas
matres student
Demissis humeris esse, vincto pectore, vt graciles
fient.
Si qua est habitior paulò, pugilem esse aiunt: deducunt cibum:
Tametsi bona est natura, reddunt curatura iuncea:
Itaque ergo amantur. Pa. quid tua illæc? C. noua
figura oris. Pa. papæ.
Ch. Color verus, corpus solidum, & succi plenum.
Pa. anni? C. sedecim.
Pa. Flos ipse. C. hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel
precario
Fac tradas: meâ nihil refert, dum potiar modò.
Pa. Quid, virgo cuia est? C. nescio hercle. P. vnde
est? C. tantundem. P. vbi habitat?
Ch. Ne id quidem. P. vbi vidisti? C. in via. P. qua
ratione amisisti?
C. Id equidem aduenienS mecum stomachabar
modò:
Neque quemquam hominem esse ego arbitror, cui
magis bonæ
Fœlicitates omnes aduersæ sient.
Pa. Quid hoc est sceleris? C. perij. P. quid factum
est? C. rogas?
Patris cognatum atque æqualem Archidemidem
Nostin'? P. quid ni? C. is, dum sequor hanc, sit
mihi obuiam.
Pa. Incommodè hercle. Ch. immo enimuerò infœliciter?
Nam incommoda alia sunt dicenda Parmeno.
Illum liquet mihi deierare his mensibus
Sex septem prorsum non vidisse proxumis,
Nisi nunc, cum minimè vellem, minimeque opus
fuit.
Eho, nonne hoc monstri simile est? quid ais? P.
maxumè.

Ch. Continuò accurrit ad me, quàm longè quidem,
Incuruus, tremulus, labijs demissis, gemens:
Heus heus, tibi dico Chærea, inquit. testiti.
Scin' quid ego te volebam? dic. eras est mihi
Iudicium. quid tum? vt diligenter nuncies
Patri aduocatus manè mihi esse vt meminerit.
Dum hæc dicit, abijt hora. rogo, num quid velit.
Rectè, inquit. abeo. Cum hunc respicio ad virginem,
Illa se te interea commodum huc aduorterat
In nostram hanc plateam. Pa. Mirum, ni hanc dicit modò
Huic quæ data est dono. C. huc cùm aduenio, nulla erat.
Pa. Comites secuti scilicet sunt virginem?
Ch. Verùm parasitus cum ancilla. Pa. ipsa est, scilicet.
Define: iam conclamatum est. Ch. alias res agis.
Pa. Istuc ago quidem. Ch. nostin' quæ sit? dic mihi: aut
Vidistin'? Pa. vidi, noui, scio, quò abducta sit.
Ch. Eho Parmeno mi, nostin'? Pa. noui. Ch. & scis vbi siet?
Pa. Huc deducta est ad Thaidem: ei dono data est.
Ch. Quis is est tam potens cum tanto munere hoc?
Pa. miles Thraso,
Phædriæ riualis. Ch. duras fratris partes prædicas.
Pa. Immo enim, si scias quod donum huic dono contrà comparet,
Tum magis id dicas. Ch. quodnam quæso hercle? Pa. eunuchum. Ch. illúmne obsecro,
Inhonestum hominem, quem mercatus est heri, senem, mulierem?
Pa. istunc ipsum. Ch. homo quatietur certè cum dono foras.
Sed istam Thaidem non sciui nobis vicinam. Pa. haud diu est.
Ch. Perij. numquámne etiam me illam vidisse? ehodum dic mihi,
Estne. vt fertur, forma? Pa. sanè. Ch. at nihil ad nostram hanc. Pa. alia res est.
Ch. Obsecro te hercle Parmeno, fac vt po iar. Pa. faciam sedulò, ac

Dabo

Dabo operam, adiutabo. Numquid me aliud vis?
C. quò nunc is? Pa. domum.
Vt mancipia hæc, ita vt iussit frater, deducam ad
Thaidem.
Ch. O fortunatum istum eunuchum, qui quidem in hanc detur domum!
Pa. Quid ita? Ch. rogitas? summa forma semper conservam domi
Videbit: colloquetur: aderit vnà in vnis ædibus:
Cibum nonnunquam capiet cum ea: interdum propter dormiet.
Pa. Quid, si nunc tute fortunatus fias? Ch. qua re Parmeno?
Respondè. Pa. capias tu illius vestem. C. vestem? quid tum postea?
Pa. Pro illo te deducam. Ch. audio. Pa. te esse illum dicam. Ch. intelligo.
Pa. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modò:
Cibum vnà capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias:
Quando quidem illarum neque quisquam te nouit neque scit qui scies.
Præterea forma, & ætas ipsa est, facilè vt te pro eunucho probes.
Ch. dixisti pulchrè: nunquam vidi melius consilium dari.
Age eamus intrò: nunc iam orna me, abduc, duc, quantum potes.
Pa. Quid agis? iocabar equidem. Ch. gárris. Pa. perij. quid ego egi miser?
Quò trudis? perculeris iam tu me? tibi equidem dico, mane.
Ch. Eamus. Pa. pergin'? Ch. certum est. Pa. vide ne nimium calidum hoc sit modò.
Ch. Non est profecto. sine. Pa. at enim istæc in me cudetur faba. ah
Flagitium, facinus. Ch. an id flagitium est, si in domum meretriciam
Deducar, & illis crucibus, quæ nos, nostramque adolescentiam
Habent despicatam, & quæ nos semper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam, atq; eas itidem fallã vt ab

illis fallimur?
An potius hæc pati? æquum est fieri, vtà me ludatur dolis?
Quod qui rescierint, culpent, illud meritò factum omnes putent.
Pa. Quid istuc? si certum est facere, facias. verùm ne post conferas
Culpam in me. C. non faciam. Pa. iubésne? C. iubeo, cogo, atque impero.
Pa. Nunquam defugiam auctoritatem: sequere. C. Dij vortant bene.

ACTVS III. SCENA I.
THRASO, GNATHO, PARMENO.

T. MAGNAS verò agere gratias Thaidi mihi? G. Ingentes. T. ain' tu, læta est? G. non tam ipso quidem
Dono, quàm abs te datum esse: id verò serio
Triumphat. P. huc prouiso, vt vbi tempus siet,
Deducam. sed eccum militem. T. est istuc datum
Profectò mihi, vt sint grata, quæ facio omnia.
G. Aduorti hercle animum. T. vel rex semper maximas
Mihi agebat, quidquid feceram; alijs non item.
G. Labore alieno magno partam gloriam
Verbis sæpe in se transmouet, qui habet talem,
Qui in te est. T. habes. G. rex te ergo in oculis. T. scilicet
G. Gestire. T. verò, credere omnem exercitum,
Consilia. G. mirum. T. tum sicubi eum satietas
Hominum, aut negotij si quando odium ceperat,
Requiescere vbi volebat, quasi: nostin'? G. scio.
Quasi tibi illam expueret miseriam ex animo. T. tenes.
Tum me conuiuam solum abducebat sibi. G. hui,
Regem elegantem narras. T. immò sic homo
Est perpaucorũ hominũ. G. immo nullorũ arbitror
Si tecum viuit. T. inuidere omnes mihi,
Mordere clanculum: ego non flocci pendere:
Illi inuidere misere. verùm vnus tamen
Impensè, elephantis quem indicis præfecerat:
Is vbi molestus magis est, quæso, inquam, Strato,
Eóne es ferox, quia habes imperium in belluas?

G. Pulchrè

G Pulchrè mehercle dictum, & sapienter. papæ,
Iugularas hominem. quid ille? T. mutus illico.
G. Quid ni esset? P. Dij vostram fidem, hominem
perditum,
Miserumque, & illum sacrilegum. T. quid illud
Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio,
Nunquid tibi dixi? G. nunquam: sed narra obsecro.
Plus millies iam audiui. T. Vnà in conuiuio
Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus.
Fortè habui scortum: cœpit ad id alludere,
Et me irridere: quid ais, inquam, homo impudens?
Lepus tute es, & pulpamentum quæris. G. ha, ha,
hæ.
T. Quid est? G. facetè, lepidè, lautè, nihil suprà.
Tuum obsecróne hoc dictum erat? vetus credidi.
T. Audieras? G. sæpe; & fertur in primis. T. meum est.
G. Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.
P. At te Dij perdant. G. quid ille quæso? T. perditus.
Risu omnes, qui aderant, emoriri. denique
Metuebant omnes iam me. G. non iniuria.
T. Sed heus tu, purgon' ego me de istac Thaidi,
Quòd eam me amare suspicatur? G. nihil minùs,
Imo magis auge suspicionem. T. cur? G. rogas?
Scin'? si quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut si laudat, te vt malè vrat, T. sentio.
G. Id ne fiat, hæc res est remedio.
Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuò: si quando illa dicit, Phædriam
Comessatum intromittamus, tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus: si laudabit hæc
Illius formam, tu huius contrà. denique
Par pro pari referto, quod eam mordeat.
T. Siquidem me amaret, tum istuc prodesset Gnatho.
G. Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat,
Iamdudum amat te; iam dudum illi facile fit,
Quod doleat: metuet semper, quem ipsa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu aliò conferas.
T. Bene dixti: at mihi istuc non in mentem venerat.

G. Ridiculum: non enim cogitaras: cæterum,
Idem hoc tute meliùs quanto inueniſſes Thraſo?

ACTVS III. SCENA II.
THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS.

Tha. AVdire vocem viſa ſum modò militis:
Atque eccum. ſalue mi Thraſo. Thr. ô Thais mea,
Meum ſuauium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina iſtac? Par. quàm venuſtè! quod dedit
Principium adueniens! Tha. plurimum merito tuo.
Gn. Eamus ergo ad cænam: quid ſtas? Par. hem alterum.
Ex homine hunc natum dicas. Thr. vbi vis, non moror.
Par. Adibo, atque adſimulabo, quaſi nunc exeam.
Ituran' Thais quopiam es? Tha. ehem Parmeno,
Bene feciſti · hodie itura. Par. quò? Th. ecquid hunc vides?
Pa. Video, & me tædet; vbi vis, dona adſunt tibi
A Phædria. Th. quid ſtamus? cur non imus hinc?
Pa. Quæſo hercle vt liceat, pace quod fiat tua,
Date huic quæ volumus conuenire & colloqui.
Thr. Perpulchra credo dona, haud noſtris ſimilia.
Pa. Res indicabit heus iubete iſtos foras
Exire, quos iuſsi ocyus; procedè tu huc.
Ex Aethiopia eſt vſque hæc. Thr. hic ſunt tres minæ.
Gn. Vix. Pa. vbi tu es Dore? accede huc. hem eunuchum tibi
Quàm liberali facie, quàm ætate integra!
Th. Ita me Dî ament, honeſtus eſt. Pa. quid tu ais Gnatho?
Numquid habes, quod contemnas? quid tu autem Thraſo?
Tacent: laudant. fac periculum in litteris,
Fac in Palæſtra, in muſicis. quæ liberum
Scite æquom eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.
Thr. Ego illum eunuchum, ſi ſit opus, vel ſobrius.
Pa. Atque hæc qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat
Te viuere, & ſua cauſa excludi cæteros:

Neque

Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas
Ostentat: neque tibi obstat: quod quidam facit.
Verùm, vbi molestum non erit, vbi tu voles,
Vbi tempus tibi erit; sat habet, si tum recipitur.
Thr. Apparet seruom hunc esse domini pauperis,
Miserique. Gn. nam hercle nemo posset, sat scio,
Qui haberet, quî pararet alium, hunc perpeti.
P. Tace tu, quem esse ego puto infra omnes infimos
Homines. nam, qui huic animum assentari induxeris,
E flamma te petere cibum posse arbitror.
Thr. Iámne imus? T. hos prius introducam, & quæ volo,
Smul imperabo: postea continuò exeo.
Thr. Ego hinc abeo: tu istam operire. P. haud conuenit
Vna cum amica îre imperatorem in via.
Thr. Quid tibi ego multa dicam? domini similis es.
Gn. Ha, ha, hæ. T. quid rides? Gn. istuc, quod dixti modò:
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. Thr. abi: præcurre, vt sint domi
Parata omnia. Gn. fiat. T. diligenter Pythias,
Faccures, si Chremes huc fortè aduenerit,
Vt ores, primum vt maneat: si id non commodum est,
Vt redeat: si id non poterit, ad me addúcito.
Py. Ita faciam. Th. quid? quid aliud volui dicere?
Hem, curate istam diligenter virginem.
Domi adsitis, facite. T. eamus. Th. vos me sequimini.

ACTVS III. SCENA III.

CHREMES, PYTHIAS.

Ch. PRofectò quanto magis magisque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum:
Ita me video ab ea astutè labefactarier.
Iam tum, cùm primum iussit me ad se accersier,
(Roget quis, quid tibi cum illa? ne noram quidem)
Vbi veni, causam, vt manerem, repperit:
Ait rem diuinam fecisse, & rem seriam
Velle agere mecum. iam tum erat suspicio,

Dolo malo hæc fieri omnia. ipsa accumbere
Mecum, mihi sese dare, sermonem quærere.
Vbi friget, huc euasit, quàm pridem pater
Mihi & mater mortui essent: dico, iam diu.
Rus Sunij ecquod habeam, & quam longe à mari.
Credo ei placere hoc: sperat se à me auellere.
Postremò, ecqua inde parua periisset soror;
Ecquis cum ea vnà; quid habuisset, cùm perijt;
Ecquis eam posset noscere: hæc cur quæritet?
Nisi illa fortè, qaæ olim perijt paruola
Soror, hanc se intendit esse, vt est audacia.
Verùm ea si viuit, annos nata est sedecim,
Non maior. Thais, ego quàm sum, maiuscula est.
Misit porrò orare, vt venirem serio.
Aut dicat quid volt, aut molesta ne siet.
Non hercle veniam sertiò. heus, heus. Py. hîc quis est?
Ch. ego sum Chremes. Py. ô capitulum lepidissimum!
Ch. Dico ego mî insidias fieri. Py. Thais maxumo
Te orabat opere, vt cras redires. Ch. rus eo.
Py. Fac amabò. Ch. non possum, inquam. Py. at apud nos hic mane,
Dum redeat ipsa. Ch. nihil minùs. Py. cur mi Chremes?
Ch. Malam rem abis hinc? Py. si istuc ita certum est tibi,
Amabò vt illuc transeas vbi illa est. Ch. eo.
P. Abi Dorias, citò hunc deduce ad militem.

ACTVS III. SCENA IIII.
ANTIPHO.

A. HERI aliquot adolescentuli coijmus in Peiræo,
In hunc diem vt de symbolis essemus. Chæream ei rei
Præfecimus: dati annuli; locus, tempus constitutum est.
Præterijt tempus: quo in loco dictum est, parati nihil est.
Homo ipse nusquam est: neque scio, quid dicam aut quid conjectem.
Nunc mihi hoc negotî cæteri dedere, vt illum quæram:

Idque

Idque adeò vitium, si domi est. quisnam hinc à Thaide exit?
Is est, an non est? ipsus est. quid hoc hominis? qui est hic ornatus?
Quid illud mali est? nequeo satis mirari neque conijcere.
Nisi quidquid est, procul hinc libet prius, quid sit, scisci tari.

ACTVS III. SCENA V
CHAEREA, ANTIPHO.

C. NVmquis hic est? nemo est. numquis hinc me sequitur? nemo homo est.
Iámne erumpere hoc licet mihi gaudium? pro Iupiter,
Nunc est profectò, interfici cum perpeti me possum,
Ne hoc gaudium contaminet vita aliqua ægritudine.
Sed neminémne curiosum interuenire nunc mihi,
Qui me sequatur, quoquo eam, rogitando obtundat, enicet,
Quid gestiam, aut quid lætus sim, quò pergam, vnde emergam, vbi siem
Vestitum hunc nactus, quid mihi quæram, sanus sim, anne insaniam?
A. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.
Chærea, quid est quòd hic gestis? quid sibi hic vestitus quærit?
Quid est, quod lætus sis? quid tibi vis? satin' sanus? quid me
Adspectas? quid taces? C. ô festus dies hominis! amice
Salue: nemo omnium est, quem ego magis nunc cuperem videre.
A. Narra istuc quæso quid fiet. C. immo ego te obsecro hercle, vt audias.
Nostin' hanc, quam frater amat? A. noui, nempe opinor Thaidem.
C. Istam ipsam. A. sic commemineram. C. quædam hodie est ei dono data
Virgo. quid ego eius tibi nunc faciem prædicem aut laudem Antipho,

Cùm ipsum me noris, quàm elegans formarum
spectator siem?
In hac commotus sum. An. ain' tu? Ch. primam
dices, scio, si videris.
Quid multa verba? amare cœpi forte fortuna domi
Quidam erat eunuchus, quem mercatus fuerat
frater Thaidi:
Neque is deductus etiam tum ad eam: summonuit
me Parmeno
Ibi seruus quod ego arripui. A. quid id est? C. ta-
citus citius audies.
Vt vestem cum illo mutem, & pro illo iubeam me
illuc duci.
An. Pro eunuchon? Ch. sic est. An. quid tandem
ex ea re vt caperes commodi?
Ch. Rogas? viderem, audirem, essem vnà, qua-
cum ... piebam Antipho.
Num parua causa, aut parua ratio est? traditus
sum mulieri.
Illa illico vbi me accepit, læta verò ad se abducit
domum:
Commendat virginem. An. cui? tibine? Ch. mihi
An. Satis tutò tamen.
Ch Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat, & mi-
hi, ne abcedam, imperat,
In interiore parte vt maneã solus cum sola. annuo
Terram intuens modestè. An. miser. C. ego, in-
quit, ad cænam hinc eo.
Abducit secum ancillas: paucæ, quæ circum illam
essent, manent
Nouitiæ puellæ. continuò hæc aduortant, vt lauet:
Adhortor, properent. dum apparatur, virgo in
conclaui sedet,
Suspectans tabulam quandam pictam, vbi inerat
pictura hæc, Ioûem
Quo pacto Danaæ misisse aiunt quondam in gre-
mium imbrem aureum.
Egomet quoque id spectare cœpi: & quia consi-
milem luserat
Iam olim ille ludum, impendio magis animus
gaudebat mihi,
Deum sese in hominem conuertisse, atque per ali-
enas tegulas
Venisse clanculum per impluuium fucum factum
mulieri

mulieri.
At quem Deum? qui templa cæli summa sonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego illud verò ita feci, ac lubens.
Hæc dum mecum reputo, accersitur lauatum interea virgo.
It, lauit, redit: deinde illã in lecto illæ collocarunt.
Sto expectans, siquid mihi imperent. venit vna, heus tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellum, & ventulum huic sic facito, dum lauamur.
Vbi nos lauerimus, si voles lauato. accipio triſtis.
A. Tum equidem iſtuc os tuum impudens videre nimiùm vellem,
Status quis eſſet, flabellum tenere te aſinum tantum.
C. Vix elocuta eſt hoc, foras ſimul omnes prorumpunt ſe:
Abeunt lauatum, perſtrepunt, ita vt fit, domini vbi abſunt.
Interea ſomnus virginem opprimit. ego limis adſpecto
Sic per flabellũ clanculũ, & ſimul alia circumſpecto
Satin' explorata ſint. video eſſe: peſſulum oſtio obdo.
A. Quid tum? Ch. quid tum fatue? A. fateor, Ch. egon' occaſionem
Mihi oſtentatam, tam breuem, tam optatam tam inſperatam,
Amitterem? tum pol ego is eſſem verè, qui aſsimulabar.
A. Sanè hercle vt dicis. ſed interim de ſymbolis quid actum eſt?
C. Paratum eſt. A. frugi es: vbi? domin'? C. immo apud libertum Diſcum.
A. Perlongè eſt: ſed tanto ocyùs properemus: muta veſtem.
C. Vbi mutem? perij: iam domo exulo nunc metuo fratrem,
Ne intus ſit: porro autem, pater ne rure redierit iam.
A. Eamus ad me: ibi proximum eſt vbi mutes. recte dicis.

Eamus

Eamus: & de istac simul, quo pacto porro possim
Potiri, consilium volo capere vnà tecum. A. fiat.

ACTVS IIII. SCENA I.
DORIAS.

D. ITA me dij ament, quantum ego illum vidi, nonnihil timeo
Misera, ne quam ille hodie insanu' turbam faciat, aut vim Thaidi.
Nam postquam ille aduenit Chremes adolescens frater virginis,
Rogat, illum admitti vt iubeat. ille continnò irasci neque
Negare audere: Thais porrò instare, vt hominem inuitet. id
Faciebat retinendi illius causa: quia, illa quæ cupiebat
De sorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.
Inuitat tristis, mansit ibi. illa cum illo sermonem illico.
Miles verò sibi putare adductũ ante oculos æmulũ;
Voluit facere contrà huic ægrè: heus heus, inquit, puer huc Pamphilam
Accerse, vt delectet hîc nos. illa exclamat, minimè gentium.
Tun' in conuiuium illam? miles tendere inde ad iurgium.
Interea aurum sibi clam mulier demit, dat mihi vt auferam.
Hoc est signi, vbi primùm poterit, sese illinc subducet, scio.

ACTVS IIII. SCENA II.
PHAEDRIA.

P. DVM rus eo, cœpi egom et mecum inter vias, Ira vt fit vbi quid in animo est molestiæ,
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Peiorem partem. quid opu'st verbis? dum hæc puto,
Præterii imprudens villam: longè iam abieram:
Cùm sensi, redeo rursum malè verò me habens:
Vbi ad ipsum veni deuerticulum, constiti:
Occœpi mecum cogitare; hem biduum hîc
Manendum est soli sine illa: quid tum postea?

Nihil

Nihil est: quid? nihil? si non tangendi copia est,
Eho ne viuendi quidem erit. si illud non licet,
Saltem hoc licebit; certè extrema linea
Amare. haud nihil est. villam prætereo sciens
Sed quid hoc, quòd timida subitò egreditur Pythias?

ACTVS IIII. SCENA III.
PYTHIAS, DORIAS, PHAEDRIA.

PY. VBI illum ego sceleroſum misera, atque impium inueniam, aut vbi
Quæram? hoccine tam audax facinus facere esse ausum? Ph. perij: hoc quid sit, vereor.
Py. Quin insuper etiam scelus, postquam violauit virginem,
Vestem omnem miseræ discidit, tum ipsam capillo conscidit.
Ph. Hem. Py. qui nunc si detur mihi,
Vt ego vnguibus facilè illi in oculos innolem veneficos!
Ph. Profectò nescio quid absente nobis turbatum est domi.
Adibo. quid istuc? quid festinas? aut quem quæris Pythias?
Py. Hem Phædria, egon' quem quæram? abi hinc quo dignus es cum donis tuis
Tam lepidis. Ph. quid istuc est rei?
Py. Rogas me? eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit!
Vitiauit virginem, quam herę dederat dono miles.
Ph. Quid ais?
Py. Perij. Ph. temulenta es. Py. vtinam sic sient, mihi qui malè volunt.
Do. Au, obsecro mea Pythias, quod istuc nam monstri fuit?
Ph. Insanis: quî istuc facere eunuchus potuit? Py. ego illum nescio
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipsa indicat.
Virgo ipsa lacrumat, neque, cùm rogites quid sit, audet dicere.
Ille autem bonus vir nusquam apparet. etiam hoc misera suspicor,
Aliquid domo abeuntem abstuliſſe. Ph. nequeo mirari

mirari satis,
Quo abire ignauos ille possit longius, nisi domum
Fortè ad nos redijt. Py. vise amabo, num sit. Ph.
iam faxo scies.
Do. Perij, obsecro. tam infandum facinus mea tu,
ne audiui quidem.
Py. At pol ego amatores audieram mulierum esse
eos maxumos,
Sed nihil potesse: verum miseræ non in mentem
venerat:
Nam illum aliquò concussem, neque illi commi-
sissem virginem.

ACTVS IIII. SCENA IIII.
PHAEDRIA, DORVS, PYTHIAS, DORIAS.

Ph. EXI foras sceleste: ac etiam restitas?
Fugitiue prodi, malè conciliate. Do. obsecro. Ph. oh.
Illud vide, os vt sibi distorsit carnufex!
Quid hac reditio est? quid vestis mutatio est?
Quid narras? paullum si cessassem Pythia,
Domi non offendissem: ita iam ornabar fugam.
Py. Habesne hominem amabo? Ph. quid ni? Py. ô
factum bene!
Do. Istuc pol verò benè. Py. vbi est? Ph. rogitas?
non vides?
Py. Videam obsecro, quem? Ph. hunc scilicet. Py.
quis hic est homo?
Ph. Qui ad vos deductus hodie est. Py. hunc oculis
suis
Nostrarum nunquam quisquam vidit Phædria.
Ph. Non vidit? Py. an tu hunc credidisti esse obsecro
Ad nos deductum? Ph. namque alium habui ne-
minem. Py. au.
Ne comparandus hic quidem ad illum est. ille erat
Honesta facie, & liberali. Ph. ita visus est
Dudum, quia varia veste exornatus fuit:
Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
Py. Tace obsecro: quasi verò paullum interfiet.
Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
Quem tu verò videre velles Phædria.
Hic est vetus, vietus, veternosus, senex,
Colore mustellino. P. hem, quæ hæc est fabula?

Eò

Eò redigis me, vt quid egerim, egomet nesciam.
Eho tu, emin' ego te? Do. emisti. Py. iube mihi denuo
Respondeat. Ph. roga. Py. venistin' hodie ad nos? negat.
At ille alter venit annos natus sedecim:
Quem secum adduxit Parmeno. Ph. agedum, hoc mihi expedi
Primùm: vnde habes istam, quam habes, vestem? taces?
Monstrum hominis, non dicturus? Do. venit Chærea.
Ph. Fratérne? Do. ita est. Ph. quando? Do. hodie.
Ph. quàm dudum? Do. modò.
Ph. Qui cum? Do. cum Parmenone. Ph. norasne eum prius?
Do. Non: nec quis esset, vnquam audieram dicier.
Ph. Vnde igitur, meum fratrem esse, sciebas? Do. Parmeno
Dicebat eum esse; is dedit hanc mihi vestem. Ph. occidi.
Do. Meam ipse induit: post vna ambo abierunt foras.
Py. Iam satis credis sobriam esse me, & nil mentitam tibi?
Iam satis certum est virginem vitiatam esse. Ph. age nunc bellua,
Credis huic quod dicat? Py. quid isti credam? res ipsa indicat.
Ph. Concede istuc paullulum audin'? etiam paullulum, sat est.
Dic dum hoc rursum, Chærean' tuam vestem detraxit tibi?
Do. Factum. Ph. & ea est indutus? D. factum. Ph. & pro te huc deductus est? Do. ita.
Ph. Iupiter magne, ô scelestum, atque audacem hominem! Py. væ mihi,
Etiam nunc non credis indignis nos esse irrisas modis?
Ph. Mirum, ni tu credas quod iste dicat. quid agam, nescio.
Heus tu negato rursum. possumne ego hodie ex te exculpere
Verum? vidistin' fratrem Chæream? Do. non. Ph. non potest fine

Malo

Malo fateri, video. sequere me hac. módò ait, modò negat.
Ora me. Do. obsecro te verò Phædria. Ph. I intro? Do. hói, hei.
Ph. Alio pactò honestè quo modo hinc nunc abeam, nescio.
Actum est siquidem, tu me hic etiam nebulo ludificabere?
Py. Parmenonis tam scito esse hanc technam, quàm me viuere.
Do. Sic est. Py. inueniam hodie, parem vbi pol referam gratiam.
Sed nunc quid faciendum censes Dorias? Do. de illac rogas
Virgine? Py. ita: vtrum taceámne, an prædicem? Do. pol, si sapis,
Quod scis nescis, neque de eunucho, neque de vitio virginis.
Hac re & omni turba euolues te, & illi gratum feceris.
Id modò dic, abijsse Dorum. Py. ita faciam. Do. sed videon' Chremem?
Thais iam aderit. Py. quid ita? Do. quia, cum inde abeo, iam tunc inceperat
Turba inter eos. Py. aufer aurum hoc: ego scibo ex hoc, quid fiet

ACTVS IIII. SCENA V.
CHREMES, PYTHIAS.

C. ATAT, data hercle verba mihi sunt: vicit vinum quod bibi.
At dum accusabam, quàm videbar mihi esse pulchrè sobrius!
Postquam surrexi, neque pes, neque mens satis sum officium facit.
Py. Chreme. C. quis est? ehem Pythia, vah quanto nunc formosior
Videre, quàm dudum! Py. certè quidem tu pol multo alacrior.
Ch. Verbum hercle verum hoc est: SINE Cerere & Libero friget Venus.
Sed Thais multo antè venit? Py. anne abijt iam à milite?
Ch. Iamdudum ætatem. lites sunt inter eos factæ maxumæ.

maxumæ.
Py. Nihil dixit tum, vt sequerere ese? C. nihil, nisi abiens mihi innuit.
Py. Eho nónne id fatebat? C. at nesciebam id dicere illam, nisi quia
Correxit miles, quod intellexi minùs: nam me extrusit foras.
Sed eccum ipsam video: miror, vbi huic ego antenorterim.

ACTVS IIII. SCENA VI.
THAIS, CHREMES, PY.

THAIS.

CREDO equidem illum iam affaturum esse, illam vt eripiat. sine
Veniat: atqui si illam digito attigerit vno, oculi illico
Effodientur. vtque eò illius ferre possum ineptias,
Et magnifica verba, verba dum sint. verum enim si ad rem
Conferentur, vapulabit.
C. Thais, ego iamdudum hic adsum. T. ô mi Chreme, te ipsum expectabam:
Scin' tu turbam hanc propter te esse factam? & adeò ad te attinere hanc
Omnem rem? C. ad me? qui? quasi istuc. T. quia dum tibi sororem studeo
Reddere, & restituere, hæc atque huiusmodi sum multa passa.
C. Vbi ea est? T. domi apud me. C. ehem! T. quid est?
Educta, ita vti teque illáque dignum est. C. quid ais? T. id quod res est:
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quidquam pretij.
C. Et habetur, & referetur à me Thais tibi, ita vti merita es,
Gratia. T. at enim caue, ne priùs, quàm hanc à me accipias, amittas
Chreme: nam hæc ea est, quam miles à me vi nunc venit ereptum.
Abi tu, cistellam Pythias domo effer cum monumentis.
C. Viden' tu illum Thais? P. vbi sita est? T. in ædibus. odiosa cessas?

Ch. Militem

Ch. Militem secum ad se quantas copias adducere ?
At at! T. num formidolosus obsecro es mi homo? Ch. apagesis,
Ego formidolosus? nemo est hominum, qui viuat minùs.
Th. Atque ita opus est. Ch. au, metuo qualem tu me esse hominem existumes.
T. Immo hoc cogitato: qui cum res tibi est, peregrinus est,
Minus potens quàm tu, minus notus, amicorum hic habens minus.
Ch. Scio istuc: SED tu quod cauere possis, stultum admittere est.
Malo ego nos prospicere, quàm hunc vlciscì acceptà iniuria.
Abi tu, atque ostium obsera intus, dum ego hinc transcurro ad forum:
Volo ego adesse hic aduocatos nobis in turba hac. Th. mane.
Ch. Melius est. Th mane. Ch. omitte, iam adero. Th. nil opus est istis Chreme:
Hoc dic modò, sororem illam tuam esse, & te paruam virginem
Amisisse, nunc cognosse: signa ostende. Py. adsunt. Th. cape.
Si vim faciet, in ius ducito hominem: intellextin'? Ch. probè.
Th. Fac, animo hæc præsenti dicas. Ch. Faciam. Th. attolle pallium.
Perij, huic ipsi opus patrono est, quem defensorem paro.

ACTVS IIII. SCENA VII.
THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

Thra. HAncciné ego vt contumeliam tam insignem in me accipiam Gnatho?
Mori me satius est. Simalio, Donax, Syrisce, sequimini.
Primum ædeis expugnabo. Gn. rectè. Thr. virginem eripiam. Gn. probè.
Thr. Malè multabo ipsam. Gn pulchrè. Thr. In medium hoc agmen cum vecti, Donax;

Tu

Tu Simalio in sinistrum cornu, tu Syrisce in dexterum.
Cedo alios, vbi centurio est Sanga, & manipulus eorum? S. eccum adest.
Thr. Quid ignaue? periculon' pugnare, qui istum huc portes, cogitas?
S. Egóne? imperatoris virtutem noueram, & vim militum;
Sine sanguine hoc fieri non posse, qui abstergerem vulnera.
Thr. Vbi alij? S. qui, malùm, alij? solus Sannio seruat domum.
Thr. Tu hosce instrue: hîc ego ero post principia: inde omnibus signum dabo.
Gn. Istuc est sapere: vt hosce instruxit, ipsus sibi cauit loco.
Thr. Idem hoc iam Pyrrhus factitauit. Ch. viden' tu Thais, quam hic rem agit?
Nimirum consilium illud rectum est de occludendis ædibus.
Th. Sanè, quod tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo magnus est:
Ne metuas. Thr. quid videtur? Gn. fundam tibi nunc nimis vellem dari,
Vt tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugam.
Thr. Sed eccam Thaidem ipsam video. Gn. quàm mox irruimus? Thr. mane.
OMNIA prius experiri verbis, quàm armis, sapientem decet.
Qui scis, an, quæ iubeam, sine vi faciat? Gn. Dij vostram fidem,
Quanti est sapere! nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.
Thr. Thais, primùm hoc mihi responde: cùm tibi do istam virginem,
Dixtin' hos mihi dies soli darete? Th. quid tum postea? Thr. rogitas?
Quæ mihi ante oculos amatorem coram adduxisti tuum.
Quid eum illo vt agas? & cum eo clam te subduxisti mihi.
Th. Libuit. Thr. Pamphilam ergo huc redde, nisi vi mauis eripi.

Ch. Tibi

Ch. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas? omnium. Gn. ah, quid ais? tace.
Ch. Quid tu tibi vis? Thr. ego non tangam meam? Ch. tuam autem furcifer?
Gn. Caue sis: nescis cui maledicas nunc viro. Ch. non tu hinc abis?
Scin' tu, vt tibi res se habeat? si quidquam hodie hic turbæ cœperis,
Faciam, huius loci, dicique, meique semper memineris.
Gn. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.
Ch. Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis. Gn. ain' verò canis?
Siccine agis? Thr. quis tu es homo? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi est?
Ch. Scibis: principiò eam esse dico liberam. Thr. hem! Ch. cinem Atticam. Thr. hui!
Ch. Meam sororem. Thr. os durum! Ch. miles, nunc adcò edico tibi,
Ne vim facias vllam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam
Nutricem, vt eam adducam, & signa ostendam hæc. Thr. tun' me prohibeas,
Meam ne tangam? Ch. prohibeo inquam. Gn. audin' tu? hic furti se alligat.
Ch. Satin' hoc est tibi? Thr. hoc idem tu ais? Tha. quære, qui respondeat.
Thr. Quid nunc agimus? Gn. quin redeamus, iam hæc tibi aderit supplicans
Vltrò. Thr. credin'? Gn. immo certè: nouii ingenium mulierum:
Nolunt, vbi velis; vbi nolis, cupiunt vltrò. Thr. bene putas.
Gn. Iam dimitto exercitum? Thr. vbi vis. Gn. Sanga, ita vt fortes decet
Milites, domique, foreique, fac vicissim vt memineris
San. Iamdudum est animus in patinis. Gn. frugi es. Thr. vos me hac sequimini.

ACTVS V. SCENA THAIS, PYTHIAS.

Th. PERGIN' sceleſta mecum perplexè loqui? Scio:

Scio: nescio: abijt: audiui: ego non adfui.
Non tu istuc mihi dictura aperte es quidquid est?
Virgo conscissa veste lacrumans obticet.
Eunuchus abijt. quamobrem? quid factum est? taces?
Py. Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchum negant
Fuisse. T. quis fuit igitur? Py. iste Chærea.
Th. Qui Chærea? Py. iste ephæbus, frater Phædriæ.
Th. Quid ais venifica? Py. atqui certò comperi.
Th. Quid is obsecro, ad nos quamobrem aductus est? Py. nescio:
Nisi amasse credo Pamphilam. T. hem misera, occidi
Infœlix, si quidem tu ista vera prædicas.
Num id lacrumat virgo? Py. id opinor. T. quid ais sacrilega?
Istuccine interminata sum hinc abiens tibi?
Py. Quid facerem? ita vt tu iussti, soli credita est.
Th. Sceleste, OVEM lupo commisti. dispudet
Sic mihi data esse verba. quid hominis illic est?
Py. Hera mea, tace, obsecro, salvæ sumus: hominem
Habemus ipsum. Th. vbi is est? Py. hem, ad sinistram. non vides?
En. Th. video. Py. comprehendi iube, quantum potest.
Th. Quid illi facies stulta? Py. quid faciam, rogas?
Vide amabò, si non cum adspicias, os impudens
Videtur. Th. non est. Py. tum, quæ eius confidentia, est?

ACTVS V. SCENA II.
CHAEREA, THAIS, PYTHIAS.

Ch. APVD Antiphonem vterque, mater, & pater,
Quasi dedita opera, domi erant, vt nullo modo
Introire possem, quin viderent me. interim
Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obuiam
Venit: vbi vidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam desertum, inde item
In aliud, inde in aliud. ita miserimus
Fui fugitando, ne quis me cognosceret.
Sed eit ne hæc Thais, quam video? ipsa est. hæreo.

Ah,

Ah, quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
Th. Adeamus. bone vir Dore, salue: dic mihi,
Aufugistin' ? Ch. hera, factum. Th. satin' id ubi placet?
Ch. Non. Th. credin' te impunè abiturum? Ch. vnam hanc noxam
Mitte: si aliam vnquam admisero vllam, occidito.
Th. Num meam sæuitiam veritus es? Ch. non. Th. quid igitur?
Ch. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
Th. Quid feceras? Ch. paululum quiddam. Py. eho paululum impudens?
An paululum esse hoc tibi uidetur, virginem
Vitiare ciuem? Ch. conseruam esse credidi.
Py. Conseruam? vix me contineo, quin inuolem in
Capillum: monstrum, etiam vltrò derisum aduenit.
Th. Abi hinc insana. Py. quid ita verò? debeam,
Credo, isti quidquam furcifero, si id fecerim;
Præsertim cùm se seruom fateatur tuum?
Th. Missa hæc faciamus. non te dignum Chærea
Feciſti: nam si ego digna hac contumelia
Sum maximè, at tu indignus qui faceres tamen.
Neq; ædepol, quid nunc consilî capiam, scio,
De virgine istac: ita conturbasti mihi
Rationes omnes, vt eam non possim suis,
Ita vt æquom fuerat, atque vt studui, tradere, vt
Solidum parerem hoc mihi beneficium Chærea.
Ch. At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam
Fore Thais. fæpe ex huiusmodi re quapiam, &
MALO ex principio magna familiaritas
Conflata est. quid, si hoc quispiam voluit Deus?
Th. Equidem pol in eam partem accipioque, & volo.
Ch. Immo ita quæso. vnum hoc scito, contumeliæ
Non me feciſſe causa, sed amoris. Th. scio:
Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.
Non adeò inhumano ingenio sum Chærea,
Neq; tam imperita, vt, quid amor valeat, nesciam:
Ch. Te quoque iam Thais, ita me Dij bene ament,

amo,

amo.
Py. Tum pol ab isto tibi hera cauendum intelligo.
Ch. Non ausim. Py. nihil tibi quidquam credo. Th. desinas.
Ch. Ego me tuæ commendo, & committo fidei.
Nunc ego te in hac re mihi oro vt adiutrix sies:
Te mihi patronam cupio Thais: te obsecro:
Emoriar, si non hanc vxorem duxero.
Th. Tametsi, si pater. Ch. quid? ah volet, certo scio,
Ciuis modò hæc sit. Th. paululum opperirier
Si vis, iam frater ipse hic aderit virginis:
Nutricem accersitum ijt, quę illam aluit paruolam:
In cognoscendo tute ipse aderis Chærea.
Ch. Ego verò maneo. Th. visne interea, dum is venit,
Domi operiamur potius, quam hic ante ostium?
Ch. Immo percupio. P. quam tu rem actura obsecro es?
Th. Nam quid ita? P. rogitas? hunc tu in ædes cogitas
Recipere posthac? T. cur non? P. crede hoc meæ fidei,
Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. au, tace obsecro.
Py. Parum perspexisse eius videre audaciam.
Ch. Non faciam Pythia. P. non pol, credo, Chærea,
Nisi si commissum non erit. Ch. quin Pythias
Tu me seruato. P. neque pol seruandum tibi
Quidquam dare ausim, neque te seruare: apage te.
Th. Optimè adest ipse frater. C. perij hercle: obsecro
Abeamus intrò Thais: nolo me in via
Cum hac veste videat. T. quamobrem tandem? an quia pudet?
Ch. Id ipsum. Py. idipsum? virgo verò? T. i præ, sequar.
Tu istic mane, vt Chremem introducas, Pythias.

ACTVS V. SCENA III.
PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

Py. QVid, quid venire in mentem nunc possit mihi?

Quidnam

Quidnam? qui referam illi sacrilego gratiam,
Qui hunc supposuit nobis? Ch. moue verò ocyùs
Te nutrix. S. moueo. C. video, sed nil promoues.
Py. Iamne ostendisti signa nutrici? C. omnia.
Py. Amabo, quid ait? cognoscitne? C. Ac memoriter.
Py. Bene ædepol narras: nam illi faueo virgini.
Ite intro: iamdudum hera vos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video: vide vt otiosus sit, si dijs placet.
Spero me habere, quî hunc meo excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione vt certum sciam:
Post exibo, atque hunc perterrebo sacrilegum.

ACTVS V. SCENA IIII.

PARMENO, PYTHIAS.

Pa. REVISO, quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quod si astu rem tractauit, Dij vostram fidem,
Quantam, & quàm veram laudem capiet Parmeno!
Nam vt omittam, quod ei amorem difficillimum, &
Carissimum ab meretrice auara; virginem
Quam amabat, eam confeci sine molestia,
Sine sumptu, sine dispendio: tum hoc alterum,
Id verò est, quod ego mihi puto palmarium,
Me reperisse, quo modo adolescentulus
Meretricum ingenia & mores posset noscere;
Maturè vt cùm cognorit, perpetuò oderit.
Quæ dum foris sunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compositum quidquam, nec magis elegans:
Quę, cum amatore suo cùm cænant, liguriunt.
Harum videre ingluuiem, sordes, inopiam,
Quàm inhonestæ sòlæ sint domi, atque auidæ cibi,
Quo pacto ex iure hesterno panem atrum vorent.
Nosse omnia hæc, salus est adolescentulis.
Py. Ego pol te pro istis dictis & factis, scelus,
Vlciscar; vt ne impunè in nos illuseris.

ACTVS V. SCENA. V.

PYTHIAS, PARMENO.

PY. PRO Deûm fidem, facinus fœdum! ô infœlicem adolescentulum,
O scelestum Parmenonem, qui istum huc adduxit.
Pa. quid est?

Py. Misere;

Py. Miseret me. itaque, vt ne viderem, misera hinc
effugi foras.
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna? Pa. ô
Iupiter,
Quæ istæc turba est? nunnam ego perij? adibo.
quid istuc Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? Py. rogas audacissime?
Perdidisti istum, quem adduxti pro eunucho, adolescentulum,
Dum studes dare verba nobis. Pa. quid ita? aut
quid factum est? cedò.
Py. Dicam. virginem istam, Thaidi hodie quæ dono data est,
Scin' eam hinc ciuem esse? & eius fratrem adprime nobilem?
Pa. Nescio. Py. atqui sic inuenta est: eam iste vitiauit miser.
Ille vbi id nesciuit factum frater violentissimus,
Pa. Quidnam fecit? Py. colligauit primum eum miseris modis.
Pa. Colligauit? hem. Py. atque equidem oranteo, vt ne id faceret, Thaide.
Pa. Quid ais? Py. nunc minatur porrò sese id
quod mœchis solet:
Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. Pa.
qua audacia
Tantum facinus audet? Py. quid ita tantum? Pa.
an non hoc maximum est?
Quis homo pro mœcho vnquam vidit in domo meretricia
Deprehendi quemquam? Py. nescio. Pa. at ne hoc
nesciatis Pythias,
Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem filium. Py. hem,
Obsecro an is est? Pa. ne quam in illum Thais vim
fieri sinat.
Atque adeò autem cur non egomet intro eo? Py.
vide Parmeno
Quid agas, ne neque illi profis, & tu pereas: nam
hoc putant,
Quidquid factum est, ex te esse ortum. Pa. quid igitur faciam miser?
Quidue incipiam? ecce autem video rure redeun-

tem senem.
Dicam huic, an non? dicam hercle: etsi mihi magnum malum
Scio paratum: sed necesse est, huic vt subueniat. Py. sapis:
Ego abeo intro: tu isti narrato ordine, vt factum siet.

ACTVS V. SCENA VI.
LACHIS, PARNEMO.

La. EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque vrbis odium me vnquam percipit.
Vbi satiâs cœpit fieri, commuto locum.
Sed est ne ille noster Parmeno? & certè ipsus est.
Quem præstolare Parmeno hîc ante ostium?
Pa. Quis homo est? ehem, saluum te aduenire hero gaudeo,
La. Quem præstolare? Pa. perij: lingua hæret metu. La. hem,
Quid est, quod trepidas? sati' ne saluæ? dic mihi.
La. Here, primum te arbitrari id, quod res est, velim.
Quidquid huius factum est, culpa non factum est mea.
La, Quid? Pa. rectè sanè interrogasti. oportuit
Rem prænarrasse me. emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret. La. cui? Par. Thaidi.
La. Emit? perij hercle. quanti? Pa. viginti minis.
La. Actum est. Pa. tum quandam fidicinam amat hic Chærea.
La. Hem, quid amat? an scit iam ille quid meretrix siet?
An in astu venit? aliud ex alio malum.
Pa. Here, ne me spectes: me impulsore hæc non facit.
La. Omitte de te dicere. ego te, furcifer,
Si viuo. sed istuc, quidquid est, primum expedi.
Pa. is pro illo eunucho ad Thaidem hanc deductus est.
La. Pro eunuchon? Par. sic est. hunc pro mœcho postea

Comprehendê.e

Comprehendêre intus, & constrinxêre. La. occidi.
Pa. audaciam meretricum specta. La. numquid
Aliud mali, damnive, quod non dixeris,
Reliquom? Par. tantum est. La. cessonˢ huc intrò irrumpere?
Par. Non dubium est, quin mihi magnum ex hac re fit malum,
Nisi, quia necesse fuit hoc facere, id gaudeo.
Propter me hisce aliquid esse venturum mali.
Nam tamdiu aliquam causam quærebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret ijs: nunc reperit.

ACTVS V. SCENA VII.
PYTHIAS, PARMENO.

Py. NVMQVAM ædepol quidquam iam diu, quod magis vellem enenire,
Mî enenit, quam quòd modò senex intro ad nos venit errans.
Mihi solæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, scibam.
Pa. Quid hoc autem est? PY. nunc id prodeo, vt conueniam Parmenonem.
Sed vbi obsecro est? Pa. menˢ quærit hæc? Py. atque eccum video: adibo.
Par. Quid est inepta? quid tibi uis? quid rides? pergin'ˢ Py. perij.
Defessa iam sum misera te ridendo. Pa. quid ita? Py. rogitas?
Nunquam ædepol hominem stultiorem vidi, nec videbo. ah,
Non pote satis narrari, quos ludos prębueris intus.
At etiam primò callidum, & disertum credidi hominem. (te?
Pa. Quid? Py. illicóne credere ea, quæ dixi, oportuit
An pœnitebat flagitij, te auctore quod fecisset
Adolescens, ni miserum insuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuisse, vbi vestem vidit
Illam esse eum indutum pater? quid illam scis te perijsse?
Pa. Ehem, quid dixti pessima? an mentita es? etiam rides?

Itan' lepidum tibi visum est scelus, nos irridere? Py. nimium.
Par. si quidem istuc impunè habueris. Py. verum. Par. Reddam hercle. Py. credo:
Sed in diem istuc Parmeno est fortasse, quod minare:
Tu iam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas
Flagitijs, & eundem indicas: vterque in te exempla edent.
Pa. nullus sum. Py. hic pro illo munere tibi honos est habitus. abeo. (rij).
P. Egomet meo indicio miser, quasi sorex, hodiè pe-

ACTVS V. SCENA VIII.
GNATHO, THRASO.

GNATHO. QVID nunc? qua spe, aut quo consilio huc îmus? quid inceptas Thraso?
Th. Egóne, vt Thaidi dedam, & faciam quod iubeat? G. quid est?
T. Quî minùs huic, quàm Hercules seruiuit Omphale? G. exemplum placet.
Vtinam tibi commitigari videam sandalio caput.
Sed quid? fores crepuere ab ea. quid autem hoc est mali?
Hunc ego nunquam videram etiam. quidnam properans hinc prosilit?

ACTVS V. SCENA IX.
CHAEREA, PARMENO, PHAEDRIA GNATHO, THRASO.

Ch. O populares, ecquis me viuit hodie fortunatior?
Nemo hercle quisquam: nam in me planè Dij potestatem suam
Omnem ostendêre, qui tam subitò tot congruerint commoda.
Pa. Quid hic lætus est? Ch. ô Parmeno mi, ô mearum voluptatum omnium
Inuentor, incœptor, perfector, scin' me in quibus sim gaudijs?
Scis Pamphilam meam inuentam ciuem? Pa. audiui. Ch. scis sponsam mihi?
Pa. Bene, ita me Dij ament, factum. Gn. audin' tu illum quid ait? C. tum autem Phædriæ,

Meo

Meo fratri, gaudeo amorem esse omnem in tranquillo: vna est domus:
Thais patri se commendauit, in clientelam & fidem
Nobis dedit. Pa. fratris igitur Thajs tota est. Ch. scilicet.
Pa. Iam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles pellitur foras.
Ch. Tum tu, frater, vbi vbi est, fac quàm primùm hæc audiat. Pa. visam domum.
T. Nunquid Gnatho dubitas, quin ego nunc perpetuo perierim? Gn. sine
Dubio opinor. Ch. quid commemorem primum, aut quem laudem maximè?
Illum qui mihi dedit consilium vt facerem; an me qui id ausus sim
Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas, tam opportunè in vnum conclusit diem? an
Mei patris festiuitatem & facilitatem? ô Iupiter
Serua obsecro hæc nobis bona. Ph. Dij vostram fidem, incredibilia
Parmeno modò quæ narrauit! sed vbi est frater? Ch. præstò est. Ph. gaudeo.
C. Satis credo. Nihil est Thaide hac, frater, tua dignius
Quod ametur: ita nostræ est omni fautrix familiæ. Ph. hui mihi
Illam laudas? T. perij. quanto spei est minus, tanto magis amo.
Obsecro Gnatho in te spes est. Gn. quid vis faciam? T. perfice hoc
Precibus, pretio, vt haream aliqua in parte tamen apud Thaidem.
Gn. Difficile est. T. si quid collibuit, noui te. hoc si effeceris,
Quoduis donum, & præmium à me optato, id optatum feres.
Gn. Itáne? T. sic erit. Gn. hoc si efficio, postulo vt mihi tua domus
Te præsente absente pateat: inuocato vt sit locus
Semper. Th. do fidem ita futurum. Gn. accingar. Ph. quem hîc ego audio?

O Thraso. T. saluete. Ph. tu fortasse, quæ facta hîc sient.
Nescis. T. scio. Ph. cur ergo in his te ego conspicor regionibus?
Th. Vobis fretus. Ph. scis quàm fretus? miles edico tibi,
Si in platea hac te offendero pòst vnquam; quòd dicas mihi,
Alium quærebàm, iter hâc habui: peristi. Gn. eia, haud sic decet.
P. Dictum est. Gn. non cognosco vostrum tam superbum. Ph. sic erit.
G. Priùs audite paucis: quod cum dixero, si placuerit,
Facitote. Ph. audiamus. Gn. tu concede paulum istuc Thraso.
Principio egò vos credere ambos hoc mihi vehementer velim,
Me, huius quidquid facio, id facere maximè causa mea:
Verum idem, si vobis prodest, vos non facere inscitia est.
Ph. Quid id est? Gn. militem rivalem ego recipiendum censeo. Ph. hem.
Recipiendum? Gn. cogita mòdò: tu hercle cum illa Phædria
Et libenter viuis, etenim bene libenter victitas,
Et quod des paululum, & necesse est multum accipere Thaidem,
Vt tuo amori suppeditare possit sine sumptu tuo;
Ad omnia hæc magis opportunus, nec magis ex vsu tuo
Nemo est, principiò, & habet quod det, & dat nemo largiùs:
Fatuus est, insulsus, tardus, stertit noctesq; & dies:
Neque tu istum metuas ne amet mulier: pellas facilè, vbi velis.
Ph. Quid agimus? Gn. præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,
Accipit hominem nemo meliùs prorsus, neq; prolixiùs.
Ph. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus est. Ch. idem arbitror.

Gn. Rectè

Gn. Rectè facitis. vnum etiam hoc vos oro, vt me in vostrum gregem
Recipiatis: satis diu hoc iam saxum voluo. P. recipimus.
Ch. Ac libenter. G. at ego pro istoc, Phædria, & tu Chærea,
Hunc comedendum & deridendum vobis præbeo. Ch. placet.
Ph. Dignus est. G. Thraso, vbi vis, accede. T. obsecro te, quid agimus?
G. Quid? isti te ignorobant. postquam eis mores ostendi tuos,
Et collaudaui secundum facta & virtutes tuas,
Impetraui. T. benefeciſti. gratiam habeo maximam.
Nunquam etiam fui vsquam, quin me omnes amarent plurimùm.
Gn. Dixin' ego vobis, in hoc esse Atticam elegantiam?
Ph. Nil præter promissum est. ite hac. vos valete, & Plaudite.

HEAVTONTIMORVMENI PERSONAE.

CHREMES, senex.
CLITIPHO, adolescens.
SYRVS, seruus
BACCHIS, meretrix.
SOSTRATA, matrona.
PHRYGIA, ancilla.
MENEDEMVS, senex
CLINIA, adolescens.
DROMO, seruus.
ANTIPHILA, amasia.
NVTRIX.

Sequentium hic tantùm mentio fit.

ARCHONIDES, senex.
PHANOCRATES, senex.

HEAV-

HEAVTONTIMORVMENOS TERENTII.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS L. CORNELIO LENTVLO, ET L. VALERIO FLACCO AED. CVR. EGIT L. AMBIVIVS TVRPIO. MODOS FECIT FLACCVS CLAVD. ACTA PRIMVM TIBIIS IMPARIBVS, DEINDE DVABVS DEXTRIS: ACTA ETIAM TERTIO, TI. SEMPRONIO, M. IVVENTIO COSS.

PROLOGVS.

NE cui sit vostrum mirum, cur parteis sent
Poëta dederit, quæ sunt adolescentium.
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie sum acturus Heautontimorumenon,
Duplex quæ ex argumento facta est simplici.
Nouam esse ostendi, & quæ esset, nunc, qui scripserit,
Et cuia Græca sit, ni partem maxumam
Existimarem scire vostrum, id dicerem.
Nunc, quamobrem has parteis didicerim, paucis dabo.
Oratorem voluit esse me, non prologum:
Vestrum iudicium fecit: Me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit rogitare commodè,
Qui orationem hanc scripsit quam dicturus sum.
Nam quod rumores distulerunt maleuoli,
Multas contaminasse Græcas, dum facit
Paucas Latinas: factum hic esse id nón negat,
Neque se pigere, & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod maleuolos vetus poeta dictitat,
Repentè ad studium hunc se applicasse musicum
Amicûm ingenio fretum, haud natura sua:
Arbitrium vestrum, vestra existimatio
Valebit. quam ob rem omnes vos oratos volo

Ne,

Ne plus iniquûm possit, quàm æquûm oratio,
Facite, æqui sitis, date crescendi copiam
Nonarum qui spectandi faciunt copiam
Sine vitijs: ne ille pro se dictum existumet,
Qui nuper fecit seruo currenti in via
Decêsse populum: cur insano seruiat?
De illius peccatis plura dicet, cùm dabit
Alias nouas, nisi finem maledictis facit.
Adeste æquo animo: date potestatem mihi,
Statariam agere vt liceat per silentium:
Ne semper seruos currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Auarùs leno, assiduè agendi sint mihi,
Clamore fumnio, cum labore maximo.
Mea causa, causam hanc iltam esse, animum induci-
te,
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi:
Nam nunc nouas qui scribunt, nihil parcunt seni:
Laboriosa si qua est, ad me curritur:
Sin lenis est, ad alium defertur gregem.
In hac est pura oratio, experimini,
In vtramque partem ingenium quid possit meum.
Si nunquam auarè pretium statui arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maxu-
mum,
Quàm maximè seruire vostris commodis:
Exemplum statuite in me, vt adolescentuli
Vobis placere studeant potiùs, quàm sibi.

ACTVS I. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMVS, senes.

C. QVANQVAM hæc inter nos nupera notitia admodum est,
Indè adeò quòd agrum in proximo hic mercatus es,
Nec rei serè sanè amplius quidquam fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,
Facit, vt te audacter moneam, & familiariter,
Quòd mihi videre præter ætatem tuam
Facere, & præter quàm res te adhortatur tua.
Nam pro Deûm atque hominum fidem, quid vis tibi? aut
Quid quæris? annos sexaginta natus es,

Aut plus eo, vt conijcio; agrum in his regionibus
Meliorem, neque pretij maioris nemo habet:
Seruos complureis: perinde quasi nemo siet,
Ita tute attentè illorum officia fungere:
Nunquam tam mâne egredior, neque tam vesperi
Domum reuertor, quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique:
Nullum remittis tempus neque te respicis.
Hæc non voluptati tibi esse, satis certò scio.
At enim me, quantum hic operis fiat, pœnitet.
Quodin opere faciundo operæ consumis tuæ,
Si sumas illis exercendis, plus agas.
Me. Chremè, tantúmne est ab re tua otij tibi,
Aliena vt cures, eaque, nihil quæ ad te atinent?
Ch. Homo sum: humani à me nil alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta.
Rectum est, ego vt faciam; non est, te vt deterreã.
Me Mihi sic est vsus: tibi vt opus est facto, face.
Ch. An cuiquam est vsus homini, se vt cruciet? Me. mihi est.
Ch. Si quid laboris est, nollem: sed istuc quid mali est?
Quæso quid de te tantum meruisti? Me. heu, hoi.
Ch. Ne lacruma, atque istuc, quidquid est, fac me vt sciam.
Ne reticè: ne verere: crede inquam mihi:
Aut consolando, aut consilio, aut re iuuero.
M. Sic hoc vis? C. hac causa equidem, qua dixi tibi.
Me. Dicetur. C. at istos rastros interea tamen
Depone, ne labora. M. minimè. C. quam rem agis?
Me. Sine me, vacuem tempus ne quod duim mihi
Laboris. C. non sinam inquam. M. ah non æquom facis.
Ch. Hui, tam graueis hos quæso? Me. sic meritum est meum.
C. Nunc loquere. M. filium vnicum adolescentulum
Habeo. ah quid dixi habere me? imò habui Chreme;
Nunc habeam, nec ne, incertum est. Ch. quid ita istuc? M. scies.
Est è Corintho hic aduena anus paupercula:
Eius filiam ille amare cœpit perditè,
Propè iam vt pro vxore haberet. hæc clam me omnia.
Vbi rem resciui, cœpi non humanitùs,

Neque

Neque vt ægrotum animum decuit adolescentuli,
Tractare; sed vi & via peruolgata patrum:
Quotidie accusabam: hem tibine hæc diutius
Licere speras facere me viuo patre,
Amicam vt habeas propè iam in vxoris loco?
Erras, si id credis, & me ignoras Clinia.
Ego te meum esse dici tantisper volo,
Dum, quod te dignum est, facies: sed si id non facis,
Ego, quod me in te sit facere, dignum, inuenero.
Nulla adeò ex re istuc fit, nisi ex nimio otio.
Ego istuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Asiam abij hinc propter pauperiem, atq; ibi
Simul rem, & gloriam armis belli repperi.
Postremò adeo res redijt: adolescentulus
Sæpe eadem, & grauiter audiendo victus est:
Aetate me putauit, & sapientia
Plus scire & prouidere, quàm se ipsum sibi:
In Asiam ad regem militatum abijt Chreme.
C. Quid ais? M. clam me profectus, mẽses treis abest.
C. Ambo accusandi: etsi illud inceptum tamen
Animi est pudentis signum, & non instrenui.
Me. Vbi comperi ex ijs qui ei fuêre conscij,
Domum reuertor mœstus, atque animo ferè
Perturbato, atque incerto præ ægritudine:
Adsido: accurrunt serui: soccos detrahunt:
Video alios festinare, lectos sternere,
Cœnam apparare: pro se quisque sedulò
Faciebat, quo illam mihi lenirent miseriam.
Vbi video hæc, cœpi cogitare: hem, tot mei
Solius solliciti sunt causa, vt me vnum expleant?
Ancillæ tot me vestiant? sumptus domi
Tantos ego solus faciam? sed gnatum vnicum,
Quem pariter vti his decuit, aut etiam amplius,
Quòd illa ætas magis ad hæc vtenda idonea est,
Ego eum hinc eieci miserum iniustitia mea.
Malo quidem me dignum quouis deputem,
Si id faciam: nam vsque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas iniurias,
Interea vsque illi de me supplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi seruiens,
Ita facio prorsus: nihil relinquo in ædibus:
Nec vas, nec vestimentum: conrasi omnia:
Ancillas, seruos, nisi eos, qui opere rustico
Faciundo facilè sumptum exercerent suum,

Omneis

Omneis produxi ac vendidi: inscripsi illico
Aedes mercede: quasi talenta ad quindecim
Coegi; agrum hunc mercatus sum: hic me exerceo.
Decreui, tantisper me minus iniuriæ
Chremi, meo gnato facere, dum fiam miser;
Nec fas esse vlla me voluptate hîc frui,
Nisi vbi ille huc saluos redierit meus particeps.
Ch. Ingenio te esse in liberos leni puto, &
Illum obsequentem, si quis rectè aut commodè
Tractaret. verùm neque tu illum satis noueras,
Nec te ille. hoc vbi fit, ibi non verè viuitur.
Tu illum, nunquam ostendisti, quanti penderes:
Nec tibi ille est credere ausus quæ est æquom patri.
Quod si esset factum, hęc nunquam euenissent tibi.
Me. Ita res est, fateor: peccatum à me maximum est.
Ch. Menedeme, at porro rectè spero, & illum tibi
Saluum affuturum esse hîc confido propediem.
Me. Vtinam Dij ita faxint. C. facient. nunc, si commodum est,
Dionysia hîc sunt; hodie apud me sis volo.
Me. Non possum. Ch. cur non? quæso tandem aliquantulum
Tibi parce; idem absens facere te hoc volt filius.
Me. Non conuenit, qui illum ad laborem impellerim,
Nunc meipsum fugere. Ch. sic cine est sententia?
Me. Sic. Ch. bene vale. Me. & tu. Ch. lacrumas exensit mihi,
Miseretque me eius: sed, vt diei tempus est,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cænam vt veniat. ibo, vt visam si domi est,
Nil opus fuit monitore: iamdudum domi
Aiunt præsto apud me esse: egomet conuiuas moror.
Ibo adeò hinc intro. sed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quisnam egreditur? huc concessero.

ACTVS I. SCENA II.
CLITIPHO, CHREMES.

CL. NIHIL adhuc est, quod vereare Clinia: haud quaquam

quaquam etiam ceſſant:
Et illam ſimul cum nuncio tibi hîc ego affuturam
Hodie, ſcio. proin'tu ſollicitudinem iſtam falſam, quæ te
Excruciat, omittas. Ch. quicum loquitur filius? Cl. pater adeſt,
Quem volui. adibo. pater opportunè aduenis.
Ch. Quid eſt? Clit. hunc Menedemum noſtine noſtrum vicinum? C. probè.
Cli. Huic filium ſcis eſſe? Ch. audiui, in Aſia. Clit. non eſt pater. apud
Nos eſt. Ch. quid ais? Clit. aduenientem, è nani egredientem adduxi illico
Ad cænam: nam mihi magna cum eo iam inde vſque à pueritia
Semper fuit familiaritas. C. voluptatem magnam nuncias.
quàm vellem Menedemum inuitatum, vt nobiſcum hodie eſſet ampliùs,
Vt hanc lætitiam nec opinanti primus ei obiicerem domi.
Atque etiam nunc tempus eſt. Clit. caue faxis: non eſt opus pater.
Ch. Quapropter? Clit. quia enim incertum eſt etiam, quid ſe faciat. modò venit:
Timet omnia, patris iram, & animum amicæ ſe erga vt ſit ſuæ.
Eam miſerè amat: propter eam hæc turba, atque abitio euenit. Ch. ſcio.
Clit. Nunc ſeruolum ad eam in vrbem miſit, & ego noſtrum vnà Syrum.
Ch. Quid narrat? Clit. quid ille? ſe miſerum eſſe. Ch. miſerum? quem minus credere eſt?
Quid reliqui eſt, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona?
Parenteis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, diuitias:
Atque hæc perinde ſunt, vt illius animus, qui ea poſſidet:
Qui vti ſcit, ei bona; illi, qui non vtitur rectè, mala.
Clit. Immo ille ſenex fuit importunus ſemper: & nunc nihil magis
Vereor, quàm ne quid in illum iratus plus ſatis

faxit

faxit pater.
Chr. Illéne? sed reprimam me: nam, in metu esse hunc, illi est vtile.
Cli. Quid tute tecum? Ch. dicam. vt vt erat, mansum tamen oportuit.
Fortasse aliquanto iniquior erat præter eius lubidinem:
Pateretur: nam quem ferret, si parentem non ferret suum?
Hunccine erat æquom ex illius more, an illum ex huius viuere? &
Quòd illum insimulat durum, id non est: nam parentum iniuriæ
Vniuimodi sunt fermè; paullò qui est homo tolerabilis.
Scortari crebrò nolunt: nolunt crebrò conuiuarier:
Præbent exiguè sumptum: atque hæc sunt tamen ad virtutem omnia.
Verùm vbi animus semel se cupiditate deuinxit mala,
Necesse est Clitipho consilia consequi consimilia. hoc
Scitum est, PERICVLVM ex alijs facere, tibi quod ex vsu siet.
Cli. Ita credo. Ch. ego ibo hinc intrò, vt videam, nobis quid cœnæ siet.
Tu, vt tempus est diei, vide sis, ne quò hinc abeas longiùs.
Cli. Quàm iniqui sunt patres in omneis adolescenteis iudices:
Qui æquom esse censent, nos iamà pueris illico nasci senes,
Neque illarum affines rerum esse, quas fert adolescentia.
Ex sua libidine moderantur, quæ est nunc, non quæ olim fuit.
Mihi si vnquam filius erit, næ ille facili me vtetur patre.
Nam & cognoscendi, & ignoscendi dabitur peccati locus:
Non vt meus, qui mihi per alium ostendit suam sententiam.
Peri: is mihi, vbi adbibit plus paullo, sua quæ narrat

narrat facinora!

Nunc ait: periculum ex alijs facito, tibi quod ex vsu fiet:

Astutus: næ ille haud scit, quam mihi nunc SVRDO narret fabulam.

Magis nunc me amicę dicta stimulant, Da mihi, atque affer mihi:

Cui quid respondeam, nihil habeo: neque me quisquam est miserior:

Nam Clinia hic, etsi is quoque suarum rerum satagit, attamen

Habet bene ac pudicè eductam, ignaram artis meretriciæ:

Mea est potens, procax, magnifica, sumptuosa, nobilis.

Tum, quod dem ei, rectè est. nam, nihil esse mihi, religio est dicere.

Hoc ego mali non pridem inueni: neq; etiam dum scit pater.

ACTVS II. SCENA I.
CLINIA, CLITIPHO.

Clin. SI mihi secundæ res de amore meo essent, iamdudum scio

Venissent: sed vereor, ne me absente mulier hîc corrupta sit.

Concurrent multæ opiniones, quæ mihi animum angeant;

Occasio, locus, ætas, mater, sub imperio cuius est, mala;

Cui nihil præter prætium iam dulce est. Clit. Clinia. Clin. hei misero mihi.

Clit. Etiam canes, ne videat fortè hinc te à patre aliquis exiens?

Clin. Faciam: sed nescio quid profectò mihi animus præsagit mali.

Clin. Pergin' istuc prius dijudicare, quam scis, quid rei fiet?

Clin. Si nihil mali esset, iam hîc adessent. Clit. iam aderunt. Clin. quando istuc erit?

Clit. Non cogitas hinc longulè abesse? & nosti mores mulierum:

Dum moliuntur, dum comuntur, annus est. Clin. ô Clitipho,

Timeo,

Timeo. Clit. respira: eccum Dromonem cum Syro: vnà adsunt tibi.

ACTVS II. SCENA II.
SYRVS, DROMO, CLINIA, CLITIPHO.

SY. AIN'tu? Dr. sic est. S. verùm interea dum sermones cædimus,
Ille sunt relictæ. Clit. mulier tibi adest, audin' Clinia?
Clin. Ego verò audio nunc demum, & video, & valeo Clitipho.
Clit. Minimè mirum. adeò impeditæ sunt: ancillarum gregem
Ducunt secum Clin. perij, vnde illi sunt ancillæ? Clit. meu' rogas?
S. Non oportuit relictas: portant quid rerum.
Clin. hei mihi.
Sy. Aurum, vestem: & vesperascit, & non nouerunt viam:
Factum à nobis stultè est. abi dum tu Dromo illis obuiam
Properè: quid stas? Clin. væ misero mihi, quanta de spe decidi.
Clit. Quid istuc? quæ res te sollicitat autem? Clin. rogas quid siet?
Viden' tu ancillas, aurum, vestem? quam cum vna hic ancilla
Ego reliqui. vnde ea esse censes? Clit. vah, nunc demum intelligo.
Sy. Dij boni, quid turbæ est? ædes nostræ vix capient, scio.
Quid comedent? quid ebibent? quid sene erit nostro miserius?
Sed video, eccos, quos volebam. Clin. ô Iupiter, vbinam est fides?
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Conlocupletasti te Antiphila, & me in his deseruisti malis:
Propter quam in summa infamia sum, & meo patri minus sum obsequens.
Cuius nunc pudet me, & miseret, qui harum mores cantabat mihi,

Monuisse

Monuisse frustrà neque potuisse vnquam me ab hac expellere.
Quod nunc faciam tamen: cùm gratum mihi esse potuit, nolui.
Nemo est miserior me. Sy. hic de nostris verbis erat videlicet,
Quæ hîc fumus loquuti. Clin. aliter tuum amorem, atque est, accipis:
Nam & vita est eadem, & animus te erga idem adfuit,
Quantùm ex ipsa re coniecturam cepimus.
Clin. Quid est obsecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium est,
Quod malim, quàm me hoc falsò suspicarier.
Sy. Hoc primum, vt ne quid huius ignores; anus
Quæ est dicta, mater esse ei antehac, non fuit:
Ea obijt mortem: hoc ipsa in itinere alteræ
Dum narrat, fortè audiui. Clit. quænam est altera?
Sy. Mane, hoc quod cœpi, primũ enarrẽ Clitipho:
Pòst istuc veniam. Clit. propera. Sy. iam primum omnium
Vbi ventum ad ædes est, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit: hæc vbi aperuit ostium,
Continuò hic se coniecit intro, ego consequor.
Anus foribus obdit pessulum, ad lanam redit.
Hinc sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia,
Quo studio vitam suam te absente exegerit,
Vbi de improuiso est interuentum mulieri.
Nam ea res dedit tum existimandi copiam
Quotidianæ vitæ consuetudinem;
Quæ cuiusque ingenium vt sit, declarat maximè.
Texentem telam studiosè ipsam offendimus,
Mediocriter vestitam veste lugubri,
Eius anuis causa opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, ita vti quæ ornantur sibi,
Nulla mala re esse expolitam muliebri.
Capillus passus, prolixus, circum caput
Reiectus negligenter, pax. Clin. Syre mi obsecro
Ne me in lætitiam frustra conjicias Sy. anus
Subtegmen nebat: præterea vna ancillula
Erat: ea texebat vnà, pannis obsita,
Neglecta, immunda illunie. Clit. si hæc sunt Clinia
Vera, ita vti credo, quis te est fortunatior?

Scin-

Scin' hanc, quam dicit sordidatam & sordidam?
Magnum hoc quoque signum est dominam esse extra noxam,
Cùm eius tam negleguntur internuncij:
Nam disciplina est eisdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.
Cli. Perge obsecro te, & caue ne falsam gratiam
Studeas inire. quid ait, vbi me nominas?
Sy. Vbi dicimus redijsse te, & rogare vti
Veneret ad te; mulier telam deserit
Continuò, & lacrumis opplet os totum sibi, vt
Facilè scires desiderio id fieri tuo.
Cl. Præ gaudio (ita me Dij ament) vbi sim nescio,
Ita timui. Clit. at ego nihil esse sciebam Clinia.
Agedum vicissim Syre, dic: quæ illa est altera?
Sy. Adducimus tuam Bacchidem. Clit. hem, quid Bacchidem?
Eho, sceleste quò illam ducis? Sy. quò illam ego? ad nos scilicet.
Cli. Ad patrémne? Sy. ad eum ipsum. Clit. ô hominis impudentem audaciam! Sy. heus
Tu, Non fit sine periculo facinus magnum & memorabile.
Clit. Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quæsitum scelus:
Vbi si paullulum modò quid te fugerit, ego perierim.
Quid illo facias? Sy. at enim. Clit. quid enim? Sy. sisinas, dicam. Cli. sine.
Clit. sino. Sy. ita res est: hæc nunc quasi cum. Clit. quas, malum, ambages mihi
Narrare occipit? Clit. Syre, verum hic dicit: mitte: ad rem redi.
Sy. Enimuero reticere nequeo: multimodis iniurius
Clitipho es: neque ferri potis es. Clit. audiendum hercle est. tace.
Sy. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici:
Tuum esse in potiundo periculum non vis. haud stultè sapis:
Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest contingere.
Aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his mittenda sunt.
Harum duarum conditionum nunc vtram malis, vide:

vide:
Etsi consilium, quod cepi, rectum esse & tutum scio:
Nam tua apud patrem amica tecum sine metu vt
sit, copia est:
Tum illi argentum quod pollicitus es, eadem hac
inueniam via:
Quod vt efficerem, orando surdas iam aureis red-
didcras mihi.
Quid aliud tibi vis? Clit. siquidem hoc fit. Sy.
siquidem experiundo scies.
Clit. Age, age, cedo istuc tuum consilium quid id
est? Sy. assimulabimus,
Tuam amicam huius esse. Clit. pulchrè. cedo quid
hic faciet sua?
An ea quoque huius dicetur, si hæc vna decori est
parum?
Sy. Immo ad tuam matrem abducetur. Cl. quid
eò? Sy. longum est Chripho,
Tibi si narrem, quam ob remid faciam: vera causa
est. Clit. fabulæ:
Nihil satis firmi video, quam ob rem accipere hunc
mihi expediat metum.
Sy. Mane, habeo aliud, si istuc metuis, quod ambo
confiteamini
Sine periculo esse. Clit. huiusmodi, obsecro, aliquid
reperi. Sy. maxumè:
Ibo obuiam hinc: dicam, vt reuortantur domum.
Clit. hem,
Quid dixti? Sy. ademptum tibi iam faxo omnem
metum,
IN aurem vtramuis otiosè vt dormias.
Clit. Quid ago nunc? Clin. tune? quod boni, Clit.
Syre, dic modò
Verum. Sy. age modò: serò hodie ac nequidquam,
voles.
Clin. Datur modò: fruere dum licet: nam nescias
Eius sit potestas posthac, an nunquam, tibi.
Clit. Syre inquam. S. perge porro, tamen istuc ago.
Clit. Verum hercle istuc est. Syre, Syre, inquam,
heus heus Syre.
S. Concaluit: quid vis? Clit. redi redi S. adsum, dic
quid est?
Iam hoc quoque negabis tibi placere. Clit. immo
Syre

Et

Et me,& meum amorem, & famam permitto tibi.
Tu es iudex: ne quid accusandus sis, vide.
S. Ridiculum est, te istuc me admonere Clitipho.
Quasi istic minor mea res agatur, quàm tua.
Hic, si quid nobis fortè aduersi euenerit,
Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
Quapropter neutiquam hæc res neglectu est mihi.
Sed istum exora, vt suam esse assimulet. Clin. scilicet,
Facturum me esse, in eum iam res rediit locum,
Vt sit necesse. Clit. merito te amo Clinia.
Clin. Verùm illa ne quid titubet. S. perdocta est probè.
Clit. At hoc dexterior, qui tam facilè potueris
Perluadere illi, quæ solet quos spernere.
S. IN tempore ad eam veni; quod rerum omnium est
Primum: nam miserè quendam offendi ibi militem
Eius noctem orantem. hæc arte tractabat virum,
Cupidum vt illius animum inopia incenderet,
Eademque vt apud te esset ob hoc quàm gratissima.
Sed heus tu vide sis, ne quid imprudens tuas.
Patrem nouisti, ad has res quàm sit perspicax:
Ego te autem noui, quàm esse soleas impotens.
Inuersa verba, euersas ceruices tuas,
Gemitus, screatus, tussis, risus abstine.
Clit. Laudabis. Sy. vide sis. Clit. tutemet mirabere.
Sy. Sed quàm citò sunt consecutæ mulieres!
Clit. Vbi sunt? cur retines? Sy. iam nunc hæc non est tua.
Clit. Scio apud patrem, at nunc interim. Sy. nihilo magis.
Clit. Sine. Sy. non sinam inquam. Clit. quæso paulisper. Sy. veto.
Clit. Saltem salutare. Sy. abeas. si sapis. Clit. eo. quid
Istic? Sy. manebit. Clit. ô fœlicem hominem! Sy. ambula.

ACTVS II. SCENA III.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRVS.

Aedepol

ÆDepol Antiphila mea laudo te, & fortunatam iudico,
Id cùm ſtuduiſti, iſti formæ mores vt conſimiles forent:
Miniméque (ita me Dij ament) miror, ſi te ſibi quiſque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
Et cùm egomet nunc mecum in animo vitam tuam conſidero
Adeoq; voſtrarum omnium, volgus quæ ab ſeſe ſegregant.
Et voſeſſe iſtiuſmodi, & nos non eſſe, haud mirabile eſt.
Nam vobis expedit eſſe bonas; nos, quibuſcum res eſt, non ſinunt.
Quippe forma impulſi noſtra nos amatores colunt:
Hæc vbi immutata eſt, illi ſuum animum aliò conferunt.
Niſi proſpectum eſt interea aliquid nobis, deſertę viuimus.
Vobis cum vno ſimul vbi ætatem agere decretum eſt viro,
Cuius mos maximè eſt conſimilis voſtrum, hi ſe ad vos applicant;
Hoc beneficio vtrique ab vtriſque verò deuincimini;
Vt nunquam vlla amori voſtro incidere poſsit calamitas.
An. Neſcio alias: me ſcio quidem ſemper feciſſe ſedulo,
Vt ex illius commodo meum compararem commodum. Clin. ah,
Ergo mea Antiphila tu nunc ſola reducem me in patriam facis.
Nam, dum abs te abſum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leues,
Præterquam tui carendum quòd erat. Sy. credo. Clit. Syre, vix ſuffero.
Hoccine me miſerum non licere meo modò ingenio frui?
Sy. Immò, vt patrem tuum vidi eſſe habitum, diu etiam duras dabit.

Ba. Quiſnam

Ba. Quisnam hic adolescens est, qui intuetur nos?
An. retine me obsecro.
B. Amabo, quid tibi est? A. disperij. B. perij misera, quid stupes
Antiphila? An. videon' Cliniam, an non? B. quem vides? Clin. salue anime mi.
A. O mi expectate Clinia, salue. Clin. vt vales?
A. Saluom venisse gaudeo. Clin. teneone te
Antiphila, animo maxume exoptata meo?
Sy. Ite intrò: nam vos iam dudum expectat senex.

ACTVS III. SCENA. I.
CHREMES, MENEDEMVS.

Ch. LVcessit: hoc iam cesso pultare ostium
Vicini? primum ex me vt sciat, sibi filium
Redijsse; etsi adolescentem hoc nolle intelligo.
Verùm, cùm videã miserum hunc tam excruciarier
Eius abitu, celem tam insperatum gaudium,
Cùm illi nihil periculi ex indicio fiet?
Haud faciam: nam, quod potero, adiutabo senem.
Item vt filium meum amico, atque æquali suo
Video inseruire, & socium esse in negotijs;
Nos quoque senes æquom senibus obsequi.
Me. Aut ego profectò ingenio egregiè ad miseriam
Natus sum, aut illud falsum est, quod volgo audio
Dici, DIEM adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem quotidie augescit magis
De filio ægritudo; & quanto diutius
Abest, magis cupio tanto, & magis desidero.
C. Sed ipsum egressum foras video. adibo, alloquar.
Menedeme, salue: nuntium apporto tibi,
Cuius maxumè te fieri participem cupis.
Me. Numquidnam de gnato meo audisti Chreme?
Ch. Valet, atque viuit. M. quæso, vbinam? C. apud me domi.
Me. Meus gnatus? C. sic est. M. venit? C. certè. M. Clinia
Meus venit? C. dixi. M. eamus, duc me ad eum obsecro.
Ch. Non volt te scire se redijsse etiam: & tuum
Conspectum fugitat ob peccatum: tum hoc timet,
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta sit.
Me. Non tu ei edixisti, vt essem? C. non. Me. quamobrem Chreme?

Ch. Quia

Ch. Quia pessumè istuc in te, atq; in illum consulis.
Si te tam leni, & victo esse animo ostenderis.
M. Mon possum: satis iam, satis pater durus fui. C. ah.
Vehemens in vtramq; partem Menedeme es nimis,
Aut largitate nimia, aut parsimonia.
In eandem fraudem, ex hac re, atque ex illa incides.
Primùm olim, potius commeare filium
Quàm paterere ad mulierculam quæ paullulo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
Proterruisti hinc: ea coacta ingratijs
Post illa cœpit victum volgò quærere.
Nunc, cum sine magno intertrimento non potest
Haberi, quidvis dare cupis. nam, vt tu scias,
Quàm ea nunc instructa pulchrè ad pernitiem siet;
Primùm, iam ancillas secum adduxit plus decem,
Oneratas veste, atque auro. satrapes si siet,
Sufferre amator nunquam eius sumptus queat,
Nedum tù possis. Me. estne ea intus? Ch. sit, rogas?
Sensi: nam ei vnam cœnam, atque eius comitibus
Dedi: quòd si iterum mihi sit danda, actum siet.
Nam, vt alia omittam, pitissando modò mihi
Quid vini absumpsit! hic hoc dicens, asperum
Pater est; hoc aliud lenius: sodes, vide,
Releui dolia omnia, omnes serias:
Omnes habui sollicitos atque hæc vna nox:
Quid te futurum censes, quem assiduè exedent?
Sic me dij amabunt, vt tuarum miseritum est
Menedeme fortunarum. M. faciat, quod lubet:
Sumat, consumat, perdat. decretum est pati:
Dum illum modò habeam mecum. Ch. si certum est tibi
Sic facere, illud permagni referre arbitror,
Vt nescientem sentiat te id sibi dare.
Me. Quid faciam? Ch. quiduis potius, quàm quod cogitas:
Per alium quemuis vt des, falli te sinas
Technis per seruolum: etsi subsensi id quoque,
Illos ibi esse, & id inter se agere clanculum.
Syrus cum illo vestro consusurrat; conferunt
Consilia adolescentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto satius est, quàm illo minam,
Non nunc pecunia agitur, sed illud, quo modo
Minimo periculo id demus adolescentulo.

Nam

Nam si semel tuum animum is intellexerit,
Priùs proditurum te tuam vitam, & priùs
Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium:
hui,
Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris!
Tibi autem portò, vt non sit suaue viuere.
NAM deteriores omnes sumus licentia.
Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit, prauom, an rectum, quod petet, fiet.
Tu, rem perire, & ipsum, non poteris pati.
Dare denegabis? ibit ad illud illicò,
Quo maxumè apud te se valere sentiet:
Abiturum se abs te esse illico minabitur.
Me. Videre verum, atque ita vti res est, dicere.
Ch. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quæro, tibi quî filium restituerem.
Me. Cedo dextram: porro te oro, idem vt facias Chremæ.
Ch. paratus sum. Me. scin', quid nunc te facere volo?
Ch. Dic. Me, quod sensisti illos me incipere fallere,
Id vt maturent facere: cupio illi dare,
Quod volt: cupio ipsum iam videre. Ch. operam dabo.
Syrus est prehendendus atque adhortandus mihi.
A me nescio quis exit, concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere sentiant.
Paulum negotî mihi obstat: Simus, & Crito
Vicini nostri hîc ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam, vt dixeram,
Operam daturum me, hodie non posse his dare.
Continuò hic adero. M. ita quæso. Dij vestram fidem,
ITAN' comparatam esse hominum naturam omnium,
Aliena meliùs vt videant, & iudicent,
Quàm sua? an eò fit, quia in re nostra aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi nunc quanto plus sapit, quàm egomet mihi!
Ch. Dissolui me, otiosus operam vt tibi darem.

ACTVS

SYRVS, CHREMES.

SY. HAC illac circumcursa: inueniendum est tamen
Argentum, intendenda in senem est fallacia.
Ch. Num me fefellit, hosce id struere? videlicet
Est Cliniæ ille seruus tardiusculus!
Idcirco huic nostro tradita est prouincia.
Sy. Quis hîc loquitur? perij numnam hæc audiit?
Ch. Syre. Sy. hem.
Ch. Quid tu istîc? Sy. rectè. equidem te demiror Chreme
Tam mâne, qui heri tantum biberis. Ch. nihil nimis.
Sy. Nihil narras? visa vero est, quod dici solet,
Aquilæ senectus. Ch. eia. Sy. mulier comaoda, &
Faceta hæc est meretrix. Ch. sanè idem visa est mihi.
Sy. Et quidem hercle forma luculenta. Ch. sic satis.
Sy. Ita non vt olim, sed vti nunc, sane bona:
Minimeque miror, Clinia hanc si deperit:
Sed habet patrem quendam auidum, miserum, atq; aridum,
Vicinum hunc, nostin'? at, quasi is non diuitijs
Abundet, gnatus eius profugit inopia.
Scin' esse factum, vt dico? Ch. quid ego nesciam?
Hominem pistrino dignum. Sy. quem? Ch. istum seruolum
Dico adolescentis. Sy. Syre, tibi timui malè.
Ch. Qui passus est id fieri. Sy. quid faceret? Ch. rogas?
Aliud reperiret, fingeret fallacias,
Vnde esset adolescenti, amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem innirum seruaret senem.
Sy. Garris. Ch. hæc facta ab illo oportebat Syre.
Sy. Eho, quæso laudas qui heros fallunt? Ch. in loco,
Ego verò laudo. Sy. rectè sanè. Ch. quippe, quia
Magnarum sæpe id remedium ægritudinum est:
Iam huic mansisset vnicus gnatus domi.
Sy. Iocóne an seriò illæc dicat, nescio,
Nisi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.
Ch. At nunc quid exspectat Syre? an, dum hinc denuo

Abeat cum tolerare huius sumptus non queat?
Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? S. stolidus est.
C. Ac te adiutare oportet adolescentuli
Causa. S. equidem facilè facere possum, si iubes:
Etenim quo pacto id fieri soleat, calleo.
Ch. Tanto hercle melior. S. non est mentiri meum.
C. Face ergo. Sy. at heus tu, facito dum eadem hæc memineris,
Si quid huius simile fortè aliquando euenerit,
Vt sint humana, tuus vt faciat filius.
C. Non vsus veniet, ipero. Sy. spero hercle ego quoque?
Neque eo nunc dico, quo quidquam illum senserim
Sed si quid, ne quid: quæ sit eius ætas, vides:
Et næ ego te, si vsus veniat, magnificè Chremem
Tractare possim. Ch. de istoc, cum vsus venerit,
Videbimus quid opus sit: nunc istuc age.
Sy. Nunquàm commodiùs vnquam herum audiui loqui,
Nec, cum malefacere crederem mi impunius
Licere. quisnam à nobis egreditur foras?

ACTVS III. SCENA III.
CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

Ch. QVID istic, quæso? qui istic mos est Clitipho? itáne fieri
Oportet? Clit. quid ego feci? Ch. vidin' ego te modò manum in sinum huic
Meretrici inserere? Sy. acta est res, perij. Clit. mene? Ch. hisce oculis, ne nega.
Facis adeò indignè iniuriam illi, qui non ab stinea manum:
Nam istæc quidem contumelia est, hominem amicum ad te recipere,
Atque eius amicam subagitare: vel heri in vino quàm immodestus
Fuisti! Sy. factum. Ch. quam molestus! vt equidem,
Ita me dij ament, metui quid futurum denique esset. noui ego
Animos amantium: grauiter aduortunt, quæ non sensas.

Clit. Az

Clit. At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum pater.
Ch. Esto: at certè concedas ab eorum ore aliquantisper aliquò:
Libido multa fertrea prohibet facere tua præsentia.
Ego de me facio coniecturam: nemo est meorum amicorum hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta Clitipho audeam.
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipsius facti pudet,
Ne ineptus, ne protervos videar, quod illum facere credito.
Sed nostrum est intelligere, vtcumque, atque vbicumque opus sit, obsequi.
S. Quid istic narrat? Clit. perij. S. Clitipho, hæc ego præcipio tibi:
Hominis es frugi & temperantis functus officium. Clit. tace
Sodes. S. rectè sanè. Ch. Syre pudet me. S. credo, neque id iniuria.
Quin mihi molestum est. Clit. pergin? S. hercle verum; dico quod videtur.
Clit. Nónne accedam ad illos? Ch. eho, quæso, vna accedendi via est?
S. Actum est: hic te priùs indicarit, quàm ego argentum effero. Chreme
Vin' tu homini stulto mihi auscultare? Ch. quid faciam? S. iube hunc
Abire hinc aliquò. Clit. quò ego hinc abeam? S. quò? quo lubet: da illis locum.
Abi deambulatum. Clit. deambulatum? quò? S. vah, quasi desit locus.
Abi sanè istac, istorsum, quò vis Ch. rectè dicit, censeo.
Clit. Dij te eradicent Syre, qui me istinc extrudis. S. at tu pol tibi
Posthac comprimito istas manus.
Censen' vero? quid illum porrò credis facturum Chreme,
Nisi eum, quantum Dij dant tibi opis, seruas, castigas, mones?
Ch. eho istuc curabo. S. atqui nunc here hic tibi asseruandus est.

Ch. Fiet. Sy. si sapias: nam mihi iam minus minusque obtemperat.
Ch. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egisti Syre? aut
Repperiti tibi quod placeat, an nondum etiam? Sy. de fallacia
Dicis? est. inueni quandam nuper. Ch. frugi es. cedo: quid id est?
Sy. Dicam. verum, vt aliud ex alio incidit. Ch. quidnam Syre?
Sy. Pessuma haec est meretrix. Ch. sta videtur. Sy. immo, si scias.
Hoc vide, quod inceptet facinus. fuit quædam anus Corinthia
Hic: huic drachmarum argenti haec mille dederat mutuum:
Ch. Quid tum? Sy. ea mortua est. reliquit filiam adolescentulam:
Ea relicta huic arrhaboni est pro illo argento. Ch. intelligo.
Sy. Hanc tecum huc adduxi, ea quæ est nunc ad vxorem tuam.
Ch. Quid tum? Sy. Clinia orat, sibi vti nunc det illam. illi tamen
Post daturum mille nummûm poscit. Ch. & poscit quidem? Sy. hui,
Dubium id est? Ch. ego sic putaui, quid nunc facere cogitas?
S. Egone? ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam e Caria,
Ditem, & nobilem; si redimat, magnum inesse in ea lucrum.
Ch. Eras. Sy. quid ita? Ch. Pro Menedemo nunc tibi ego respondeo:
Non emo. quid ais? S. optata loquere. Ch. atqui non est opus.
Sy. Non opus est? Ch. non hercle verò. Sy. quî istuc miror. Ch. iam scies.
Mane mane, quid est, quòd tam à nobis graviter crepuere fores?

ACTVS

ACTTVS IIII. SCENA I.
SOSTRATA, CHREMES, NVTRIX, SYRVS.

So. NISI me animus fallit, hic profectò est annulus, quem ego suspicor,
Is, quicum exposita est gnata. Ch. quid volt Syro hæc oratio?
So. Quid est? is ne tibi videtur? Nu. dixi equidem, vbi ostendisti, illico,
Eum esse. So. at vt satis contemplata modò sis, mea nutrix. Nu. satis.
So. Abi nunc iam intro: atque, illa si iam lauerit, mihi nuncia.
Hîc ego virum interea opperibor. Sy. te volt: videas quid velit.
Nescio quid tristis est: non temerè est; metuo, quid sit, Ch. quid siet?
Na: ista hercle magno iam conatu magnas nugas dixerit.
So. Ehem mi vir. Ch. ehem mea vxor. So. te ipsum quæro. Ch. loquere, quid velis.
So. Primùm te hoc oro, ne quid credas me aduorsum edictum tuum
Facere ausam. Ch. vin' tibi me istuc, etsi incredibile est, credere?
Credo. Sy. nescio, quid peccati portet hæc purgatio.
So. Meministin' me esse grauidam, & mihi te maxumopere interminatum,
Si puellam parerem, nolle tolli? Ch. scio quid feceris:
Sustulisti. Sy. si sic factum est domina, ergo herus damno auctus est.
So. Minimè: sed erat hîc anus Corinthia haud impura: ei dedi
Exponendam. Ch. ô Iupiter, tantam esse in animo inscitiam?
So. Perii. quid ego feci? Ch. rogitas? So. si peccaui mi Chreme,
Insciens feci. Ch. id quidem ego, si tu neges, certè scio,
Te inscientem, atque imprudentem dicere, ac facere omnia:

Tot peccata in hac re ostendis. nam iam primùm, si meum
Imperium exsequi voluisses, interemptam oportuit;
Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vitæ dare.
At id omitto: misericordia, animus maternus: sino:
Quàm bene verò abs te prospectum est? quid voluisti? cogita:
Nempe amui illi prodita abs te filia est planissimè,
Per te vel vti quæstum faceret, vel vti veniret palam.
Credo, id cogitasti: quiduis satius'st, dum viuat modò.
QVID cum illis agas, qui neque ius neque bonum atque æquom sciunt
Melius, peius, prosit, obsit, nil vident nisi quod lubet?
So. Mi Chreme, peccaui, fateor: vincor: nunc hoc te obsecro;
Quanto tuus est animus natu grauior, ignoscentior
Vt meæ stultitiæ in iustitia tua sit aliquid præsidi.
Ch. Scilicet. equidem istuc factum ignoscam: verùm
Softrata
Malè docet te mea facilitas multa. sed istuc quid quid est,
Qua hoc occeptum est causa, loquere. So. vt stultæ & miseræ omnes sumus
Religiosæ; cùm exponendam do, illi de digito annulum
Detraho; & eum dico vt vnà cum puella exponeret,
Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.
Ch. Istuc restè: conseruasti te, atque illam. So. hic is est annulus.
Ch. Vnde habes? So. quam Bacchis secum adduxit adolescentulam? Sy. hem.
Ch. quid ea narrat? So. ea lauatum dum it, seruandum mihi dedit
Annulum. non aduorti primò: ac postquam adspexi, illico
Cognoui: ad te exilij. Ch. quid nunc suspicare, aut inuenis

Be

De illa? So. nescio, nisi vt ex ipsa quæras, vnde hunc habuerit,
St potis est reperiri. S. interij: plus spei video, quàm volo:
Nostra est, ita si est. Ch. viuitne illa, cui tu dederas? So. nescio.
Ch. Quid renunciauit olim? So. fecisse id quod iusseram.
Ch. Nomen mulieris cedo quod sit, vt quæratur So. Philtere.
Sy. Ipsa est, mirum, ni illa salua est, & ego perij. Ch. Sostrata
Sequere me intro hac. So. vt præter spem euenit quàm timui malè,
Ne nunc animo ita esses duro, vt olim in tollenda Chreme.
Ch. NON licet hominem esse sæpe ita vt volt, si res non sinit.
Nunc ita tempus est mî, vt cupiam filiam olim nil minus.
S. Nisi fallit me animus, haud multum à me aberit infortunium:
Ita hæc res in angustum oppidò nunc meæ coguntur copiæ:
Nisi aliquid video, ne esse amicam hanc gnati resciscat senex.
Nam quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere,
Nihil est triumpho, si licet me latere tecto, abscedere.
Crucior, bolum tantum mihi ereptum tam subitò è faucibus.
Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro inennda est mihi
NIL tam difficile est, quin quærendo inuestigari possit.
Quid, si hoc sic incipiam nunc? nihil est, si sic? tantundem egero.
At sic opinor: non potest: immo optumè. euge optumam habeo.
Retraham hercle opinor, ad me illud idem fugitiuum argentum tamen.

ACTVS

ACTVS IIII. SCENA II.
CLINIA, SYRVS.

Cl. NVLLA mihi res posthac potest iam interuenire tanta,
Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc lætitia oborta est
Dedo patri me nunc iam, vt frugalior sim quam volt.
Sy. Nil me fefellit: cognita est, quantum audio huius verba.
Istuc tibi ex sententia tua obtigisse lætor.
Cl. O mi Syre, audistin' obsecro? Sy. quid ni? qui vsque vna affuerim.
Cl. Cui æquè audisti commodè quidquam euenisse? Sy. nulli.
Cl. Atque, ita me Dij ament, vt ego nunc non tam meapte causa
Lætor, quàm illius: quam ego scio esse honore quouis dignam.
S. Ita credo. sed nunc Clinia age, da te mihi vicissim;
Nam amici quoque res est videnda: in tuto vt collocetur.
Ne quid de amica nunc senex. Clin, ô Iupiter. Sy. quiesce.
Clin. Antiphila mea nubet mihi. Sy. siccine me interloquere?
Clin. Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me. Sy. feto hercle verò.
Clin. Deorum vitam adepti sumus. S. frustrà operam opinor sumo.
Clin. Loquere; audio. Sy. at iam hoc non ages?
Clin. agam. S. videndum est, inquam,
Amici quoque res Clinia tui in tuto vt collocetur:
Nam si nunc à nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,
Senex resciscet illico esse amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur itidem, vt celata adhuc est.
Clin. At enim istoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis aduorsum:
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? Sy. quid ni?

Clin. Quid

Clin. Quid dicam? quam causam afferam? Sy. quin
nolo mentiare.
Apertè ita vt res sese habet, narrato. Clin. quid ais?
Sy. iubeo
Illam te amare, & velle vxorem: hanc esse Cliti-
phonis.
Clin. Bonam atque iustam rem oppidò imperas,
& factu facilem.
Et scilicet iam me hoc voles patrem exorare, vt
celet
Senem vostrum? Sy. immo vt recta via rem narret
ordine omnem. Clin. hem,
Satin' sanus es, aut sobrius? tu quidem illum pla-
nè prodis.
Nam quî ille poterit esse in tuto, dic mihi?
S. Huic equidem consilio palmam do: hîc me mag-
nificè effero,
Qui vim tantam in me, & potestatem habeam tan-
tæ astutiæ,
Vera dicendo vt eos ambos fallam: vt, cùm narret
senex
Vester nostro, istam esse amicam guati, non credat
tamen.
Clin. At enim spem istoc pacto rursum nuptiarum
omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam esse credet, non
committet filiam.
Tu fortasse, quid me fiat, parai curas, dum illi con-
sulas.
S. Quid, malùm me tandem censes velle id assimu-
larier?
Vnus est dies, dum argentum eripio; pax, nihil
amplius.
Clin. Tantum fatnabes: quid tum quæso, si hoc pa-
ter rescierit?
S. Quid, si redeo ad illos, qui aiunt, QVID si
nunc cœlum ruat?
Clin. Metuo, quid agam. S. metuis? quasi non ea
potestas sit tua.
Quo velis in tempore vt te exoluas, tem facias pa-
lam.
Clin. Age, age, traducatur Bacchis. S. optumè ipsa
exit foras.

ACTVS IIII. SCENA III.
BACCHIS, CLINIA, SYRVS, DROMO, PHRYGIA.

Ba. SATIS pol proterué me Syri promissa huc induxerunt,
Decem minas quas mihi dare pollicitus est: quòd si is nunc me
Deceperit; sæpe obsecrans me, vt veniam, frustra veniet:
Aut, cùm venturam dixero, & constituero, cum is certè
Renunciarit, Clitipho cum in spe pendebit animi;
Decipiam, ac non veniam: Syrus mihi tergo pœnas pendet.
Clin. Satis scitè promittit tibi. S. atqui tu hanc iocari credis?
Faciet nisi caueo. Ba. dormiunt: pol ego istos commouebo.
Mea Phrygia audisti, homo ille modò quam villam demonstrauit
Charini? Py. audiui. B. proximam esse huic fundo ad dextram? P. memini.
B. Curriculo percurre: apud eum miles Dionysia agitat.
S. Quid incepta? Ba. dic me hic oppido esse inuitam, atque asseruari:
Verùm aliquo pacto verba me his daturam esse, & venturam.
S. Peri, hercle: Bacchis mane, mane: quò mittis istanc quæso?
Inibe, maneat. B. abi. S. quin paratum est argentum. B. quin maneo.
S. Atqui iam dabitur. B. vt lubet, num ego insto? S. at scin' quid sodes?
B. Quid? S. transeundum nunc tibi est ad Menedemum, & tua pompa
Eò traducenda est. B. quam rem agis scelus? S. egóne? argentum cudo,
Quod tibi dem. B. Dignam me putas, quam illudas? Non est temere.
B. Etiamne tecum hîc res mihi est? S. minimè: tuum tibi reddo.
B. Batur. S. sequere hac, Deus Dromo. D. quis me volt.

volt? S. Syrus. D quid est rei?
S. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos propere.
B. Quamobrem? S. ne quæras; & ferant quæ secum huc attulerunt.
Sperabit sumptum sibi senex esse harum ab tu leuatum.
Næ ille haud scit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.
Tu nescis id quod scis Dromo, si sapies. D. mutum dices.

ACTVS IIII. SCENA IIII.
CHREMES, SYRVS.

Ch. ITA me Dij amabunt, vt nunc Menedemi viceni
Miseret me, tantum deuenisse ad eum mali:
Illanccine mulierem alere cum illa familia?
Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet;
Ita magno desiderio fuit ei filius.
Verum vbi videbit tantos sibi sumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum,
Optabit rursum, vt abeat ab se filius.
Syrum optumè, eccum. S. cesso hunc adoriri? Ch. Syre. S. hem.
C. Quid est? S. te mihi ipsum iamdudum optabam dari.
C. Videre egisse iam nescio quid cum sene.
S. De illo, quod dudum? ac dictum factum reddidi.
C. Bonan' fide? S. bona hercle. C. non possum pati,
Quin tibi caput demulceam. accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.
S. At si scias, quàm scite in mentem vinerit,
C. Vah, gloriare euenisse ex sententia?
S. Non hercle vero: verum dico. C. dic, quid est?
S. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxide, ne tu id persentisceres.
Ch. Probè. S. dic sodes. Ch. nimium inquam. Sy. immo si scias.
Sed porro ausculta quod superest fallaciæ.
Sese ipse dicet tuam vidisse filiam;

Sibi

Sibi complacitum eius formam, postquam adipexerit:
Hanc se cupere vxorem. Ch. modò quæ inuenta est? Sy. eam:
Et quidem iubebit posci. Ch. quam ob rem istuc Syre?
Nam prorsus nihil intelligo. S. hui, tardus es.
Ch. Fortasse. S. argentum dabitur ei ad nuptias:
Aurum atque vestem, quî: tenésne? Ch. comparet?
Sy. Idipsum, Ch. at illi ego nec do, nec despondeo.
Sy. Non? quamobrem? Ch. quamobrem, me rogas? homini fugitiuo dabo? Sy. vt lubet.
Non ego dicebam in perpetuum illam: illi vt dares.
Verùm vt simulares. Ch. non mea est simulatio:
Ita tu istæc tua misceto, ne me admisceas.
Egon', cui daturus non sim, vt ei despondeam?
S. Credebam. Ch. minimè. S. scitè poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere inferas,
Eò cœpi. Ch. credo. S. cæterum equidem istuc Chreme
Aequi bonique facio. Ch. atqui tum maximè
Volo te dare operam vt fiat: verùm alia via.
S. Fiat: quæratur aliud. sed illud quod tibi
Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
Id nunc reddendum est illi: neque tu scilicet
Eò nunc confugies: quid mea? num mihi datum est?
Num iussi? num illa oppignerare filiam
Meam me inuito potuit? verùm illum Chreme
Dicunt: IVS summum sæpe summa malitia est.
Ch. Haud faciam S. immo alijs si licet, tibi non licet.
Omnes in lauta te & bene aucta parte putant.
Ch. Quin egomet iam ad eam deferam. S. immo filium
Iube potiùs. Ch. quamobrem? S. quia enim in eum suspicio est
Translata amoris. Ch. quid tum? S. quia videbitur
Magis verisimile id esse. cùm hic illi dabit:
Et simul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipse adeò adest: abi: effer argentum. Ch. effero.

ACTVS

ACTVS IIII. SCENA V.
CLITIPHO, SYRVS

Cl. NVLLA est tam facilis res, quin difficilis fiet,
Quam inuitus facias. vel me hæc deambulatio
Quàm non laboriosa, ad languorem dedit!
Nec quidquam magis nunc metuo, quàm ne denuo
Miser aliquò extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.
Vt te quidem omnes Dij, Deæque, quantum est, Syre,
Cum tuo isto inuento, cumque incepto, perduint.
Huiusmodi mihi res semper comminiscere,
Vbi me excarnifices. Sy. i tu, hinc quò dignus es:
Quam penè tua me perdidit proterritas!
Cl. Vellem hercle factum: ita meritus S. meritus? quo modo?
Næ me istuc ex te priùs audisse gaudeo,
Quam argentum haberes, quod daturus iam fui.
Cl. Quid igitur dicam tibi vis? abi, sti: mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
Sy. Iam non sum iratus: sed scin' vbi nunc sit tibi
Tua Bacchis? Clit. apud nos. Sy. non. Cl. vbi ergo? Sy. ad Cliniam.
Cl. Perij. S. bono animo es: iam argentum ad eam deferes,
Quod ei es pollicitus. Cl. garris. vnde? S. à tuo patre.
Cl. Ludis fortasse me. Sy. ipsa te experibere.
Cl. Næ ego fortunatus homo sum. deamo te Syre.
S. Sed pater egreditur. caue, quidquam admiratus sis,
Qua causa id fiat obsecundato in loco;
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTVS IIII. SCENA VI.
CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

Ch. VBI Clitipho nunc est? Sy. eccum me, inque. Clit. eccum hic tibi.
Ch. Quid rei esset, dixti huic? Sy. dixi pleraque omnia.
Ch. Cape hoc argentũ, ac defer. Sy. i; quid stas lapis?

Quin

Quin accipis? Clit. cedo sanè. S. sequere hac me ocyus.
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil est illic, quod moremur diutius.
Ch. Minas quidem iam decem habet à me filia,
Quas pro alimentis esse nunc duco datas.
Hasce ornamentis consequentur alteræ.
Porrò hæc talenta dotis adposcent duo.
Quàm multa iniusta ac prava fiunt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inueniendus est
Aliquis, labore inuenta mea cui dem bona.

ACTVS IIII. SCENA VII.
MENEDEMVS, CHREMES.

Me. MVltò omnium nunc me fortunatissimum
Factum puto esse gnate, cùm te intelligo
Resipisse. Ch. vt errat! Me. te ipsum quærebam Chreme.
Serua, quod in te est, filium, & me, & familiam.
C. Cedo, quid vis faciam? M. inuenisti hodie filiam.
Ch. Quid tum? Me. hanc vxorem sibi dari volt Clinia.
C. Quæso, quid hominis es? M. quid? C. iamne oblitus es,
Inter nos quid sit dictum de fallacia,
Vt ea via abs te argentum auferetur? M. scio
Ch. Ea res nunc agitur ipsa. M. quid narras Chreme?
C. Immo hæc quidē, quæ est apud te, Clitiphonis est
Amica. Me. ita aiunt. Ch. & tu credis? M. omnia.
Ch. Et illum aiunt velle vxorem, vt, cùm desponderim,
Des quî aurum, ac vestem, atque alia, quæ opus sunt, comparet.
M. Id est profectò: id amicæ dabitur. Ch. scilicet.
Daturum. M. ah. frustra igitur sum gauisus miser,
Quidnis tamen iam malo, quam hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te responsum Chreme
Ne sentiat me sensisse, atque ægrè ferat?
C. Aegrè nimium illi Menedeme indulges. M. sine.
Inceptum est. perfice hoc mihi perpetuo Chreme.
C. Dic conuenisse, egisse te de nuptijs.
M. Dicam: quid deinde? C. me facturum esse omnia,
Generum placere, postremo etiam, si voles,
Desponsam

Desponsam quoque esse dicito. M. hem, istuc volueram.
C. Tanto ocyus te vt poscat, & tu id, quod cupis,
Quam ocyssime vt des. M. cupio C. næ tu propedie
Vt istam rem video, istius obstaturabere.
Sed hæc vt vt sunt, cautim, & paulatim dabis,
Si sapies. M. faciam. C. abi intro: vide, quid postules.
Ego domi ero, si quid me voles. Me. sane volo:
Nam te sentientem faciam, quidquid egero.

ACTVS V. SCENA I.
MENEDEMVS, CHREMES.

Me. EGO me non tam astutum, neque ita perspicacem esse, id scio:
Sed hic adiutor meus, & monitor, & præmonstrator Chremes
Hoc mihi præstat. in me quiduis harum rerum conuenit,
Quæ sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus, plumbeus:
In illum nil potest. nam exsuperat eius stultitia omnia hæc.
C. Ohe, iam desine deos vxor gratulãdo obtundere,
Tuam esse inuentam gnatam; nisi illos tuo ex ingenio iudicas,
Vt nil credas intelligere, nisi idem dictum est centies.
Sed quid iamdudum interim illic gnatus cessat cum Syro?
Me. Quos ais homines Chreme cessare? Ch. hem Menedeme, aduenis?
Dic mihi, Clinix quæ dixi, nunciastin? M. omnia.
Ch. Quid ait? Me. gaudere adeo occepit, quasi qui cupiunt nuptias.
Ch. Ha, ha, hæ. Me. quid risisti? Ch. serui venêre in mentem Syri
Calliditates. Me. itáne? Ch. voltus quoque hominum fingit scelus.
Me. Gnatus quod se assimulat lætum, id dicis? C. id. M. idem istuc mihi
Venit in mentem. C. veterator. Me. magis, si magis noris, putes
Ita rem esse. C. aín' tu? M. quin tu ausculta. C. mane, prius hoc scire expeto,

Quid

Quid perdideris : nam vbi disponsam nunciasti filio,
Continuò iniecisse verba tibi Dromonem scilicet,
Sponsæ vestem, aurum atque ancilias opus esse, argentum vt dares.
M. Non.C. quid non? M.non inquam.C.neque ipse gnatus? N.nil prorsum Chreme.
Magis vnum etiam instare, vt hodie conficerentur nuptiæ.
C. Mira narras! quid Syrus meus? ne is quidem quidquam? M. Nihil.
C. Quamobrem? M. Nescio equidem: sed te miror qui alia tam planè scias.
Sed tuus ille quoque Syrus idem mirè finxit filium,
Vt ne paullulum quidem suboleat amicam esse hanc Cliniæ.
Ch Quid ais? M.mitto iam osculari, atque amplexari: id nil puto.
Ch. Quid est, quod amplius simuletur? Me. vah. Ch. quid est? Me. audi modò.
Est mihi vltimis conclaue in ædibus quoddã retrò: Huc est intrò latus lectus, vestimentis stratus est.
Ch. Quid, postquam hoc est factum? M. dictum factum, huc abijt Clitipho.
Ch. Solus? Me solus. Ch. timeo. Me. Bacchis consecuta est illico.
Ch. Sola? M. sola. Ch. perij. M. vbi abierãt intro, operuere ostium. Ch. hem,
Clinia hæc fieri videbat? M. quidni? vnà mecum simul.
Ch. Filij est amica Bacchis Menedeme: occidi.
Me. Quamobrem? Ch. decem dierum vix mî est familia.
Me. Quid? istuc times, quòd operam amico ille dat suo?
Ch. Immo quòd amicæ. M. si dat. Ch. an dubium id tibi est?
Quemquamne animo tam comi esse, aut leni putas
Qui se vidente amicam patiatur suam? M. ha, ha, hæ.
Quidni, quo verba facilius dentur mihi?
C. Derides? meritò mihi nunc ego succenseo.
Quot res dedêre, vbi possem persentiscere,
Ni essem lapis, quæ vidi? væ miserò mihi.

At

At næ illud haud inuitum, si viuo, ferent:
Nam iam. M. non tu te cohibes? non te respicis?
Non tibi exempli satis sum? C. præiracundia
Menedeme non sum apud me. M. tene istuc loquis:
Nonne id flagitium est, te aliis consilium dare,
Foris sapere, tibi non posse auxiliarier?
C. Quid faciam? M. id, quod me fecisse aiebas parũ
Fac, te esse patrem sentiat; fac, vt audeat
Tibi credere omnia, abs te petere, & poscere,
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deserat.
Ch. Immo abeat potius multò quouis gentium,
Quam hic per flagitium ad inopiam rediget patrẽ:
Nam si illi pergo suppeditare sumptibus
Menedeme, mihi illæc vere ad rastros res redit.
M. Quot incõmoda tibi in hac re capies, nisi caues?
Difficilem ostendis te esse, & ignoscis tamen
Post, & id ingratum. Ch. ah nescis, quam doleam.
Me. vt lubet.
Quid hoc, quod volo, vt illa nubat nostro? nisi quid est
Quod malis. C. immo & gener. & affines placent.
Me. Quid dotis dicam te dixisse filio?
Quid obticuisti? Ch. dotis? Me. ita dico. C. ah. Me-
Chreme,
Ne quid vereare, si est minus: nil dos nos mouet.
C. Duo talento pro re nostra ego esse decreui satis:
Sed ita dictu opus est, si me vis saluom esse, & rem & filium,
Me mea omnia bona dotis dixisse illi. Me. quam rem agis?
C. id mirari te simulato & illum, cogito simul,
Quamobrem id faciam. M. quin ego vero, quamobrem id facias, nescio.
C. Egóne? vt illius animum, qui nunc luxuria & lasciuia
Diffluit, retundã, redigam. vt, quò se vortat, nesciat.
M. Quid agis? C. mitte: sine me in hac re gerere mihi morem. M. sino:
Itáne vis? Ch. ita. Me. fiat. Ch. ac iam, vt vxorem accersat, paret
Se. hic ita, vt liberos est æquom, dictis cõfutabitur.
Sed Syrum. Me. quid eam? Ch. egone? si viuo, adeò exornatum dabo,
Adeò depexũ, vt, dum viuat, meminerit semper mei.

Qui

Qui sibi me pro ridiculo, ac delectamento putat.
Non (ita dij ament) auderet facere hæc viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

ACTVS V. SCENA II.
CLITIPHO, MENEDEMVS, CHREMES, SYRVS.

CLI. TAne tandem quæso est Menedeme, vt pater
Tam in breui spatio omnẽ de me eiecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi miser?
Volgo id faciunt. M. scio tibi esse hoc grauius multò, ac durius,
Cui fit. verum ego haud minus ægrè patior id, qui nescio,
Nec rationẽ capio, nisi quod tibi bene ex animo volo. Cl. hic
Patrem adfrare aiebas? Me. eccum. Ch. quid me incusas Clitipho?
Quidquid ego huius feci, tibi prospexi, & stultitiæ tuæ.
Vbi te vidi animo esse omisso, & suauia in præsentia
Quæ essent, prima habere, neque consulere in longitudinem;
Cœpi rationem, vt neque egeres, neque vt hæc posses perdere:
Vbi, cui decuit primò, tibi non licuit per te mihi dare,
Abij ad proxumos tibi qui erant: eis commisi, & credidi.
Ibi tuæ stultitiæ semper erit præsidium. Clitipho,
Victus, vestitus, quo intectum te receptes. Clit. hei mihi.
Ch. Satius est, quàm teipso hærede hæc possidere Bacchidem.
Sy. Disperij: sceleratus quantas turbas conciui insciens!
Clit. Emori cupio. Ch. priùs quæso disce, quid sit viuere.
Vbi scies, si displicebit vita, tum istoc vtitor.

Sy. Here

Sy. Here licétne? Ch. loquere. S. at tutò? Ch. loquere. Sy. quæ ista est pranitas;
Quæue est amentia, quod peccaui ego, id obesse huic? Chr. illicet,
Ne te admisce: nemo accusat Syre te: nec tu aram tibi,
Neque precatorem pararis. Sy. quid agis? Ch. nil succenseo
Nec tibi, nec huic, nec vos est æquum, quod facio, mihi.
Sy. Abijt. vah, rogasse vellem. Cl. quid? Sy. vnde mihi peterem cibum.
Ita nos alienauit: tibi iam esse ad sororē intelligo.
Clit. Adeon' rem redisse, vt periculum etiam fame mihi sit Syre?
Sy. Modo liceat viuere, spes est. Clit. quæ? Sy. nos esurituros satis.
Clit. Irrides in re tanta, neque me quidquam consilio adiuuas?
Sy. Immo & ibi nunc sum, & vsque dudum id egi, dum loquitur pater:
Et, quantum ego intelligere possum. Cl. quid? S. non aberit longius.
Cl. Quid id ergo? Sy. sic est. non esse horum te arbitror. Cl. quid istuc Syre?
Satin' sanus es? Sy. ego dicam, quod mî in mentem tu diiudica.
Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior esset, te indulgebant, tibi dabant: nunc filia
Postquam est inuenta vera, inuenta est causa qua te expellerent.
Cl. Est verisimile. S. an tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas?
Cl. Non arbitror. S. nunc aliud specta: MATRES omnes filijs
In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria
Solent esse: id non fit. Cl. verum. quid ergo nunc faciam Syre?
S. Suspicionem quære ex illis istam: rem profer palam.
Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces citò. aut
Scibis cuius sis. Clit. rectè suades: faciam. S. sat rectè

rectè hoc mihi in
Mentem venit: namque adoleſcens, quam maxuma inſpe ſitus erit,
Tam facillimè patris pacem in leges conferet ſuas.
Etiam haud ſcio, anne vxorem ducat, ac Syro nil gratiæ.
Quid autem hoc? ſenex exit foras: ego fugio, adhuc quod factum eſt.
Miror non iuſsiſſe illico me arripi. ad Menedemum hinc pergam: eum
Præcatorem, mihi paro: ſeni noſtro fidei nihil habeo.

ACTVS V. SCENA III.
SOSTRATA, CHREMES.

So. PRofectò, niſi caues tu homo, aliquid gnato conficies mali:
Idque adeò miror, quî tam ineptum quidquam potuerit tibi
Venire in mentem, mi vir. Ch. oh pergin' mulier eſſe? vtlâmne ego
Rem vnquam volui, quin tu in ea mihi aduorſatrix fueris Soſtrata? at
Si rogitem iam, quid eſt quod peccem, aut quamobrem id faciam, neſcias.
In qua re nunc tam confidenter reſtas ſtulta? Soſt. egò neſcio?
Ch. Immo ſcis potius, quam quidem redeat ad integrum eadem oratio.
So. Oh, iniquus es, qui me tacere de re tanta poſtules.
Chr. Non poſtulo: iam loquere. nihilo minus ego hoc faciam tamen.
So. Facies? C. verum. So. non vides, quantum mali ex ea re excites?
Subditum ſe ſuſpicatur. Ch. ain'tu? ſubditum? So. certè ſic erit
Mi vir. Chr. confitere. So. au, obſecro te, iſtuc noſtris inimicis fiet.
Egon' confitear meum non eſſe filium, qui ſit meus?
Ch. Quid metuis? ne non, cum velis, conuincas eſſe illum tuum?
So. Quòd filia eſt inuenta? Ch. non, ſed quod magis creden-

credendum fiet,
Quòd est consimilis moribus,
Facilè conuinces ex te natum: nam tui similis est probè:
Nam illi nihil vitij est relictum, quin id itidem sit tibi:
Tum præterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.
Sed ipse egreditur, quam seuerus, rem cum videas, censeas.

ACTVS V. SCENA IIII.
CLITIPHO, SOSTRATA, CHREMES.

Cl. SI vnquam vllum fuit tempus mater, cùm ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua vòluntate, obsecro
Eius vt memineris, atque inopis nunc te miserescat mei:
Quod peto, & volo, parentes meos vt cõmonstres mihi.
S. Obsecro mi gnate, ne istuc in animum inducas tuum,
Alienum esse te. Cl. sum. S. miseram me, hoccine quæsisti obsecro?
Ita mihi, atq; huic sis superstes, vt ex me, atque hoc natus es:
Et caue posthac, si me amas, vnquam istuc verbum ex te audiam. Ch. at.
Ego, si me metuis, mores caue in te esse istos sentiam.
Cl. Quos? Ch. si scire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, heluo,
Ganeo, damnosus: crede, & nostrum te esse credito.
Cl. Non sunt hæc iam dicta parentis. Ch. non, si ex capite sis meo
Natus, item vt aiunt Mineruam esse ex Ioue: ea causa magis
Patiar Clitipho flagitiis tuis me infamem fieri.
S. Dî istæc. Ch. nescio Deos: ego, quod potero, enitar sedulo.
Quæris id quod habes, parentes: quod abest, non quæris, parti
Quo modo obsequare, & seruos quod labore inuenerit.

Non

Nō mihi per fallacias adducere ante oculos pudet
Dicere hæc præsente verbum turpe: at te id nullo modo
Facere puduit. Cl. ehu, quàm ego nunc totus displiceo mihi!
Quàm pudet! neque, quod principium inueniam ad placandum, scio.

ACTVS V. SCENA V.
MENEDEMVS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

Me. ENimuero Chremes nimis grauiter cruciat adolescentulum,
Nimisque inhumanè. exeo ergo, vt pacem conciliem optumè
Ipsos video. Ch. ehem, Menedeme, cur non accersi iubes
Filiam, & quod dotis dixi, firmas? So. mi vir, te obsecro
Ne facias Cl. pater obsecro vt mî ignoscas. Me. da veniam Chremes:
Sine te exorem. C. Egon' mea bona vt dem Bacchidi dono sciens?
Non faciã. M. at id nos non sinemus. Cl. si me viuom vis pater,
Ignosce. So. age Chreme mi. Me. age quæso, ne tam obfirma te Chreme.
Ch. Quid istuc? video non licere, vt cœperam, hoc pertendere.
M. Facis vt te decet. C. Ea lege hoc adeo faciam, si facit,
Quod ego hunc æquom censeo. Cl. pater, omnia faciam: impera.
Ch. Vxorem vt ducas. Cl. pater. Ch. nihil audio. Me. ad me recipio.
Faciet. Ch. nil etiam audio ipsum Cl. perij. So. an dubitas Clitipho?
Ch. Immo vtrum vult. M. faciet omnia. S. hæc, dum incipias, grauia sunt,
Dumque ignores: vbi cognoris, facilia. Cl. faciam pater.
So. Gnate mi, ego pol dabo puellam lepidam, quam tu facile aueles,
Filiam Phanocratæ nostri. Cl. rufamne illam virginem

virginem,
Cæsiam, sparso ore, adunco naso? non possum pater.
Ch. a, vt elegans est! credas animum ibi esse. S. aliam dabo.
Cl. Quid istuc? quando quidē ducenda est, egomet habeo propemodum,
Quam volo. So. nunc laudo te gnate. Cl. Archonidis huius filiam.
So. Perplacet. Cl. pater, hoc nunc restat. Ch. quid? Cl. Syro ignoscas volo,
Quæ mea causa fecit. C. fiat. Vos valete & plaudite.

ADELPHORVM PERSONAE.

MICIO, senex.
DEMEA, senex.
HEGIO, senex.
AESCHINVS, adolescens.
CTESIPHO, adolescens.
SOSTRATA, matrona.
PAMPHILA, puerpera.
CANTHARA, nutrix.
SYRVS, seruus.
GETA, seruus.
DROMO, seruus.
SANNIO, leno.

Sequentium tantùm hic mentio fit.
BABYLO, vel forte Babyla.
STORAX, vel Styrax.

ADEL-

ADELPHOS TERENTII.

ACTA LVDIS FVNEBRIBVS L. AEMILII PAVLI Q. FABIO MAXIMO, P. CORNELIO AFRICANO AED. CVR. EGERE L. ATILIVS PRAENESTINVS, MINVCIVS, PROTVMVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI TIBIIS SARRANIS. FACTA E GRAECA MENANDRI, L. ANICIO, M. CORNELIO COSS.

PROLOGVS.

POstquam poeta sensit scripturam suam
Ab iniquis obseruari, & aduersarios
Rapere in peiorem partem, quam acturi
sumus:
Iudicio de se ipse erit: vos eritis iudices,
Laudine an vitio duci id factum oporteat.
Synapothneſcontes Diphili comœdia est:
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
In Græca adolescens est, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula. eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum sumpsit sibi,
In Adelphos verbum de verbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus nouam: pernoscite,
Furtum ne factum existumetis, an locum
Reprehensum, qui præteritus neglegentia est.
Nam quod isti dicunt malenoli, nomines nobiles
Eum adiutare, assidque neque vna scribere,
Quod illi maledictum vehemens existimant,
Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet
Qui vobis vniuersis, & populo placent;
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore vsu'st sine superbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient,
In agendo partem ostendent: facite, æquanimitas
Poetæ ad scribendum augeat industri[illegible]

ACTVS

ACTVS I. SCENA I.
MICIO.

SOsorax, non redijt hac nocte à cœna Aeschinus,
Neque seruulorum quisquam, qui aduorsum ierant?
Profectò hoc vere dicunt: si absis vspiam,
Aut vbi si cesses, euenire ea satius'st,
Quæ in te vxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata, quàm illa, quæ parentes propitij.
Vxor, si cesses, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi,
Et tibi bene esse soli, cum sibi sit malè.
Ego, quia non redijt filius, quæ cogito?
Quibus nunc solicitor, rebus, ne aut ille alserit,
Aut vspiam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid? vah, quem, quamne hominem in animo instituere, aut
Putare, quod sit charius, quàm ipse est sibi?
Atqui ex me hic non natus est, sed ex fratre. is adeò
Dissimili studio est. Iam inde ab adolescentia
Ego hanc clementem vitam vrbanam, atque otium
Secutus sum: &, quod fortunatum isti putant,
Vxorem nunquam habui: ille contrà, hæc omnia:
Ruri agere vitam, semper parcè, ac duriter
Se habere; vxorem duxit: nati filij
Duo. inde ego hunc maiorem adoptaui mihi:
Eduxi à paruulo, habui, amaui pro meo:
In eo me oblecto, solum id est charum mihi,
Ille vt item contra me habeat, facio sedulo:
Do, prætermitto, non necesse habeo omnia
Pro meo iure agere: postremò, alij clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
Ea ne me celet, consuefeci filium:
Nam qui mentiri, aut fallere, insuenit patrem, aut
Audebit, tanto magis audebit cæteros.
PVDORE, & liberalitate liberos
Retinere, satius esse credo, quàm metu.
Hæc fratri mecum non conueniunt, neque placent.
Venit sæpe ad me clamans, quid agis Micio?

Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus sumptum suggeris?
Vestitu animum indulges: nimium ineptus es.
Nimium ipse durus est, præter æquomque & bonum.
Et ERRAT longè, mea quidem sententia,
Qui imperium credat grauius esse aut stabilius,
Vi quod fit, quàm illud quod amicitia adiungitur.
Mea est sic ratio, & sic animum induco meum:
Malo coactus qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cauet:
Si sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
Quem beneficio adiungas, ille ex animo facit,
Studet par referre: præsens, absensque idem erit.
Hoc patrium est, potiùs consuefacere filium,
Sua sponte rectè facere; quàm alieno metu.
Hoc pater, ac dominus interest hoc qui nequit,
Fateatur nescire imperare liberis.
Sed eltne hic ipsus, de quo agebam? & certè is est
Nescio quid tristem video. credo iam, vt solet,
Iurgabit, saluom te aduenire Demea,
Gaudemus.

ACTVS I. SCENA II.
DEMEA, MICIO.

De. HEM, opportunè: te ipsum quærito.
M. Quid tristis es? De. rogas me, vbi nobis Aeschinus
Siet: quid tristis ego sim? M. dixin' hoc fore?
Quid fecit? De. quid ille fecerit? quem neque pudet
Quidquam; neque metuit quemquam; neque legem putat
Tenere se vllam. nam illa, quæ antehac facta sunt,
Omitto; modo quid designauit! M. quidnam id est?
De. fores effregit atque in ædes irruit
Alienas, ipsum dominum, atqqe omnem familiam,
Multauit vsque ad mortem; eripuit mulierem
Quam amabat: clamant omnes, indignissimè
Factum esse. hoc aduenienti quot mihi Micio
Dixere? in ore est omni populo. denique,
Si conferendum exemplum est, non fratrem videt
Rei dare operam, rure esse parcum ac sobrium?
Nullum huius simile factum? hæc cum illi Mitio,
Dico, tum dico, tu illum corrumpi sinis.

M. HOMI-

M. HOMINE imperito nunquam quidquam iniustius,
Qui nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.
De. Quorsum istuc? M. quia tu Demea hæc male iudicas.
Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum
Scortari, neque potare, non est, neque fores
Effringere: hæc si neque ego, neque tu fecimus,
Non iuit egestas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum fecisti inopia.
Iniurium est: nam si esset vnde id fieret,
Faceremus: & tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius quàm, vbi te expectatum eiecisset foras,
Alienioreætate post faceret tamen.
D. Pro Iupiter, rediges tu homo me ad insaniam.
Non est flagitium facere hæc adolescentulum? M. ah,
Ausculta, ne me obtundas de hac re sæpius.
Tuum filium dedisti adoptandum mihi:
Is meus est factus: si quid peccat Demea,
Mihi peccat: ego illi maximam partem feram.
Obsonat, potat, olet vnguenta de meo.
Amat? dabitur à me argentum, vbi erit commodum:
Vbi non erit, fortasse excludetur foras.
Fores effregit? restituentur: discidit
Vestem? resarcietur, est, dijs gratia,
Et vnde hæc fiant, & adhuc non molesta sunt.
Postremo, aut desine, aut cedo quemuis arbitrum.
Te plura in hac re peccare ostendam. D. hei mihi,
Pater esse, disce ab alijs, qui verè sciunt.
M. Natura tu illi pater es, consilijs ego.
D. Tun' consulis quidquam? M ah, si pergis, abi ero.
De. Siccine agis? M. an ego toties de eadem re audiam?
D. Curæ est mihi. M. & mihi curæ est: verùm Demea
Curemus æquam vterque partem, tu alterum,
Ego item alterum: nam ambos curare, propemodum
Reposcere illum est, quem dedisti. D. ah Micio,
M. Mihi sic videtur. D. quid istuc? tibi si istuc

placet.
Profundat, perdat, nihil ad me attinet.
Iam si verbum vnum posthac. Mi. rursum De. 55
mea
Irascere? De. an non credis? repeton' quem dedi?
Aegre est. alienus non sum, si obsto, hem desino.
Vnum vis eurem: curo: & est dijs gratia,
Cùm ita vt volo, est: iste tuus ipse sentiet
Posterius. nolo in illum grauiùs dicere. 60
Mi. Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit: tamen
Non nihil molesta hæc sunt mihi: sed ostendere,
Me ægrè pati, illi nolui: nam ita est homo:
Cùm placo, aduorsor sedulò, & deterreo,
Tamen humane vix patitur: verùm si augeam, 65
Aut etiam adiutor sim eius iracundiæ,
Insaniam profectò cum illo. etsi Aeschinus
Nonnullam in hac re nobis facit iniuriam.
Quam hic non amauit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? postremò nuper (credo iam omnium 70
Tædebat) dixit velle vxorem ducere.
Sperabam iam deferuisse adolescentiam:
Gaudebam, ecce autem de integro. nisi, quidquid
Volo scire, atque hominem conuenire, si apud forum est.

ACTVS II. SCENA I.
SANNIO, AESCHINVS.

S. OBSECRO populares, ferte misero atque innocenti auxilium:
Subuenite inopi. AE otiose, nunc iam illico hîc consiste:
Quid respectas? nihil periculi est: nunquam, dum egò adero, hic te
Tanget. Sa. ego istam, inuitis omnibus.
AE. Quanquam est scelestus non committet hodie 5
nunquam iterum vt vapulet.
Sa. Aeschine audi, ne te dicas fuisse ignarum morum;
Ego leno sum. AE. scio. S. at ita, vt vsquam fuit fide

fide quiſquam optuma.
Tu quod te poſterius purges, Nolle hanc iniuriam mihi
Factam eſſe, huius non faciam, crede hoc, ego meum ius perſequar:
Neque tu verbis ſolues vnquam, quod re mihi malefeceris.
Noui ego voſtra hæc: nollem factum: dabitur iuſiurandum, eſſe te
Indignum iniuria hac, indignus cùm egomet ſim acceptus modis.
AE. Abi præſtrenue ac fores aperi. Sa. cæterum hoc nihil facis.
AE. I intro nunc iam. Sa. at enim non ſinam. AE. accede illuc Parmeno,
Nimium abijſti iſtoc, hîc propter hunc aſsiſte, hem ſic volo,
Caue nunc iam oculos à meis oculis quoquam dimoueas tuos,
Ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuò in mala hæreat.
Sa. Iſtuc volo ergo ipſum experiri. AE. hem, ſerua: omitte mulierem.
Sa. Facinus indignum! AE. geminabit, niſi caues.
Sa. hei miſero mihi.
AE. Non innueram, verùm in iſtam partem potiùs peccato tamen.
I nunc iam. Sa. quid hoc rei eſt? regnúmne Aeſchine hîc tu poſsides?
AE. Si poſsiderem, ornatus eſſes ex tuis virtutibus.
Sa. Quid tibi rei mecum eſt? AE. nihil. Sa. quid? noſtin' qui ſim? AE. non dicero.
Sa. Tetigin' tui quidquam. AE. ſi attigiſſes, ferres infortunium.
Sa. Quî tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?
Reſponde. AE. ante ædes non feciſſe erit melius hic conuitium:
Nam ſi moleſtus pergis eſſe, iam intrò arripiere, atque ibi
Vſque ad necem operiere loris. S. loris liber? AE. ſic erit.
Sa. O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt æquam eſſe omnibus?

Ae. Si fatis iam debacchatus es leno, audi si vis nunc iam.

Sa. Egon' debacchatus sum in te, an tu in me? Ae. mitte ista, atq; ad rem redi.

Sa. Quam rem? quò redeam? Ae. iamne me vis dicere id, quod ad te attinet?

S. Cupio, modò æqui aliquid. Ae. vah, leno iniqua ne non volt loqui.

Sa. Leno sum, fateor; pernities communis adolescentium,

Periurus, pestis: tamen tibi à me nulla est orta injuria.

Ae. Nam hercle etiam id restat. Sa. illuc quæso redi, quò cœpisti, Aeschine.

Ae. Minis viginti, tu illam emisti, quæ res tibi vortat male:

Argenti tantum tibi dabitur. Sa. quid, si ego illam nolo vendere,

Coges me? Ae. minimè. Sa, namq; id metui. Ae. neque vendundam censeo,

Quæ libera est: nam ego illam liberali adsero causa manu.

Nunc vide vtrum vis, argentum accipere, an causam meditari tuam.

Dum libera hoc, dum ego redeo, leno. Sa. prô supreme Jupiter!

Minimè miror, qui insanire occipiunt ex iniuria.

Domo me eripuit, verberauit: me inuito abduxit meam:

Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.

Ob malefacta hæc tantidem empta mi postulat sibi tradier.

Verum enim, quando bene promeruit, fiat: suum ius postulat.

Age iam cupio, modò si argentum reddat. sed ego hoc hariolor.

Vbi me dixero dare tanti, testes faciet illico,

Vendidisse me: de argento somnium: mox cras redi;

Id quoq; possum ferre, si modò reddat: quamquam iniurium est.

Verùm cogito id, quod res est, quando eum quæstū excœperis,

Acci-

Accipiunda, & muſitanda iniuria adoleſcentũ eſt.
Sed nemo dabit: fruſtra egomet mecum has rationes deputo.

ACTVS II. SCENA II.
SYRVS, SANNIO.

Sy. TACE, egomet conueniam iamipſum: cupidè accipiat faxo, atque etiam
Bene dicat ſecum eſſe actum, quid iſtuc Sannio eſt, quod te audio
Cum hero nescio quid concertaſſe? Sa. nunquam vidi iniquius
Certationem comparatam, quàm quæ hodie inter nos fuit.
Ego vapulando, ille verberando, vſq; ambo defeſſi ſumus.
Sy. Tua culpa, San. quid facerem? Sy. adoleſcenti morem geſtum oportuit.
San. Quî potui melius? quin hodie vſque os præbui. Sage, ſcis quid loquar?
PECVNIAM in loco negligere, maxumum interdum eſt lucrum. Sa. hui.
Sy. Meminiſti, ſi nunc de tuo iure conceſsiſſes paululum,
Atque adoleſcenti eſſes morigeratus, hominum homo ſtultiſſime,
Ne non tibi iſtuc fœneraret? Sa. EGO ſpem pretio non emo.
Sy. Nunquam rem facies: abi, neſcis inescare homines Sannio.
San. Credo iſtuc melius eſſe: verùm ego nunquam adeò aſtutus fui,
Quin, quidquid poſſem, mallem auferre potius in præſentia.
Sy. Age, noui tuum animũ: quaſi quidquam tibi ſint viginti minæ,
Dum huic obſequare: præterea autem te aiunt proficiſci Cyprum. Sa. hem.
Sy. Coemiſſe hinc, quæ illuc veheres, multa; nauem conductam: hoc ſcio.
Animus tibi pendet, vbi illinc, ſpero, redieris, tamẽ hoc ages.
Sa. Nuſquam pedem. perij hercle: hac illi ſpe hoc inceperunt. Sy: timet:

Inieci scrupulum homini. Sa. ô scelera! illud vide,
Vt in ipso articulo oppressit: emptæ mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum.
Nisi eò ad meretrum venio, damnum maximũ est.
Nunc, si omitto, vbi illinc rediero, actum agam.
Nihil est, refixerit res. nunc demum venis?
Cur passus? vbi eras? vt sit satius perdere,
Quàm aut nunc manere tam diu aut tum persequi.
Sy. Iamne enumerasti, quoad te rediturum putes?
S. Hoccine illo dignum est? hoccine incipere Aeschinum,
Per oppressionem vt hanc mî eripere postulet?
Sy. Labascit. vnum hoc habeo: vide si satis placet,
Potiùs, quam venias in periclum Sannio,
Seruésse, an perdas totum, diuiduum face.
Minas decem cotradet alicunde. Sa. hei mihi,
Etiam de sorte nunc venio in dubium miser.
Pudet nihil? omnes dentes labefecit mihi.
Præterea colaphis tuber est totum caput.
Etiam insuper defraudet? nusquam abeo. Sy. vt lubet.
Nunquid vis, quin abeam? Sa. immo hercle hoc quæso Syre,
Vt vt hæc sunt acta, potius quàm lites sequar,
Meum mihi reddatur, saltẽ quanti empta est. Syre,
Scio te non usum antehac amicitia mea:
Memorem me dices esse, & gratum. Sy. sedulò
Faciam sed Ctesiphonem video. lætus è st
De amica. Sa. quid quod te oro, Sy. paulisper manè.

ACTVS II. SCENA III.
CLITIPHO, SYRVS.

C. ABS quiuis homine, cùm est opus, beneficium accipere gaudeas:
Verum enimuero id demum iuuat, si, quem æquom est benefacere, is facit.
O frater frater, quid ego nunc te laudem? satis certò scio,
Nunquam ita magnificè quidquam dicam, id virtus quin superat tua.
Itaque vnam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrem homini nemini esse primarum artium magis

magis principem.

S. O Ctesipho. C. ò Syre. Aeschin[illegible]? S. ellum, te expectat domi. C. hem.

S. Quid est? C. quid ait? illius [illegible] Syre nunc viuo festiuum caput:

Omnia sibi qui post putarit esse præ meo commodo:

Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in se transtulit;

Nil pote supra, sed quisnam? foris crepuit. S. mane, ipse exit foras.

ACTVS II SCENA IIII.
AESCHINVS, SANNIO, CTESIPHO, SYRVS.

AE. VBI ille est sacrilegus? Sa. me quærit. numquid nam effert? occidi.

Nil video AE. ehem, opportunè, te ipsum quæro: quid fit Ctesipho?

In tuto est omnis res: omitte verò tristitiam tuam.

C. Ego illam facile verò omitto, qui quidem te habeo fratrem,

O mi germane, ah, an vereor coram in os te laudare amplius,

Ne id assentandi magis, quàm quòd habeam gratum facere existimes?

AE. Age inepte, quasi nunc non norimus nos inter nos Ctesipho.

Sed hoc mihi dolet, nos penè serò scisse, & pæne in eum locum

Redijsse, vt, si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier.

Cr. Pudebat. AE. ah, stultitia est istęc, non pudor, tam ob paruolam

Rem pæne ex patria, turpe dictu. Deos quæso vt istæc prohibeant.

Ct. Peccaui. AE. quid ait nobis tandem Sannio? Sy. iam mitis est.

AE. Ego ad forum ibo vt hunc absoluam: tu intrò ad illam Ctesipho.

Sa. Syre insta. Sy. eamus: namque hic properat in Cyprum. Sa. ne tam quidem,

Quamuis etiam maneo, otiosus hic. Sy. reddetur, ne time.

Sa. At, vt omne reddat. Sy. omne reddet: tace modo. ac sequere hac. Sa. sequor.
Ct. Heus heus Syre. Sy. hem quid est? Ct. obsecro hercle hominem istum impurissimum
Quãprimum absolutote, ne, si magis irritatus fiet,
Aliquà ad patrem hoc permanet atq; ego tunc perpetuò perierim.
Sy. Non fiet: bono animo esto. tu cum illa te intus oblecta interim,
Et lectulos iube sterni nobis & parari cætera.
Ego iam transacta re conuortam me domum cum obsonio,
Cista quæso: quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus diem.

ACTVS III. SCENA I.
SOSTRATA, CANTHARA.

SO OBSECRO mea tu nutrix, quid nunc fiet? Ca. quid fiet rogas?
Rectè ædepol spero. S. modò dolores mea tu, occipiunt primulùm.
C. Iam nunc times, quasi nunquam adsueris, nunquã cute pepereris.
S. misera me, neminem habeo; solæ sumus: Geta autem hîc non adest;
Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat Aeschinum.
C. Polis quidem iam hîc aderit: nam nunquam vnum intermittit diem,
Quin semper veniat. S. solus mearum miseriarum est remedium.
C. Ere nata melius fieri haud potuit, quàm factum est hera?
Oblatum quando vitium est, quod ad illum attinet potissimum,
Talem tali genere, atque animo, natum ex tanta familia.
S. Ita pol est, vt dicis: saluus nobis, Deos quæso, vt fiet.

ACTVS III. SCENA II.
GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

G. NVNC illud est, quod, si omnes omnia sua consilia

consilia conferant,
Atque huic malo salutem quærant, auxilij nihil afferant,
Quod mihique, heræque, filiæque herili est. væ misero mihi,
Tot res repentè circumuallant, vnde emergi non potest,
Vis. egestas, iniustitia, sollicitudo, infamia.
Hoccine sæclum? ô scelera! ô genera sacrilega! hominem impium!
S. Me miseram, quidnam est, quod sic video timidũ & properantem Getam?
G. Quem neque fides, neque iusiurandum, neq; vlla misericordia
Repressit, neque reflexit, neque quod partus instabat prope,
Cui miseræ indignè per vim vitium obtulerat. S. non intelligo
Satis. quæ loquatur. C. propiùs obsecro accedamus
Sostrata. G. ah,
Me miserum, vix sum compos animi: ita ardeo ira cundia.
Nihil est, quod malim, quàm illam totam familiam mihi obuiam
Dari, vt iram hanc in eos euomam omnem, dum ægritudo hæc est recens.
Satis mihi id habeam supplicij, dum illos vlciscar modò.
Seni animam primum extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus:
Tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis!
Sublimem medium arriperem, & capite primùm in terram statuerem,
Vt cerebro dispergat viam:
Adolescenti ipsi oculos eriperem, post hæc præcipitem darem:
Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & prosternerem.
Sed cesso hoc malo heram impertiri propere? S. reuocemus. Geta. G. hem.
Quisquis es, sine me. S. ego sum Sostrata. G. vbi ea est? te ipsam quæro:
Te expecto: oppido opportunè te obtulisti mi obuiam

obuiam
Hera.S.quid est?quid trepidas?G.hei mihi. S.quid festinas mi Geta?
Animum recipe. G. prorsus.So.quid istuc prorsus ergo est?G.perijmus:
Actum est.So.eloquere obsecro,quid fiet. Ge.iam.
So.quid iam Geta?
G.Aeschinus.S.quid ergo is? G.alienu' est à nostra familia.So.hem,
Perii.quare?G.amare occepit aliam.So. væ miseræ mihi.
G.Neque id occultè fert: à lenone ipsus eripuit palam.
S.Satin'hoc certum est?G.certum,hisce oculis egomet vidi Sostrata.S.ah,
Me miseram,quid credas iam?aut cui credas? nostrúmne Aeschinum,
Nostram vitam omnium,in quo nostræ spes, opesque omnes sitæ erant,
Qui sine hac iurabat se vnum nunquam victurum diem.
Qui in sui gremio positurum puerum dicebat patris: ita
Obsecraturum,vt liceret hanc vxorem ducere.
G.Hera,lacrumas mitte; ac potiùs, quod ad hanc rem opus porro est,prospice.
Patiamurne,an narremus cui piam?C.au au mi homo,sanun' es?
An hoc proferendum tibi vsquam esse videtur? G. mihi quidem non placet.
Iam primum, alieno animo à nobis esse, res ipsa indicat.
Nunc si hoc palam proferimus,ille infitias ibit sat scio;
Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet. tum si maxumè
Fateatur,cum amet aliam, non est vtile hanc illi dare.
Quapropter quoquo pacto tacito est opus.S.ah minime gentium:
Non faciam.G quid ages?S.proferam.G.ehem,mea Sostrata,vide quam rem agas.
S.Peiore res loco esse non potest, quàm in hoc,quo nunc sita est.

Primum

Primùm indotata est: tum præterea, quæ secunda ei dos erat,
Perijt: pro virgine dari nuptum non potest: hoc reliquum est,
Si infitias ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat.
Postremò, quando ego conscia mî sum, à me culpam hanc procul esse, nec
Pretium, neq; rem vllam interceſſiſſe illa aut me indignam, experiar Geta.
C. Quid istuc? accedo, vt meliùs dicas. S. tu quantum potes, abi,
Atq; Hegioni cognato huius rem enarrato omnem ordine.
Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos coluit maxumè.
G. Nam hercle alius nemo respicit nos. S O. propera tu mea Canthara,
Curre, obstetricem accerse, vt, cùm opus sit, ne in mora nobis siet.

ACTVS III. SCENA. III.
DEMEA.

DISPERII: Ctesiphonem audiui filium
Vna affuisse in raptione cum Aeschino.
Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui alicui rei est, etiam eum ad nequitiam abducere.
Vbi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquò; persuasit ille impurus, sat scio.
Sed eccum ire Syrum video: hinc scibo iam, vbi siet.
Atq; hercle hic de grege illo est: si me senserit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
Non ostendam me id velle.

ACTVS III. SCENA IIII.
SYRVS, DEMEA.

Sy. OMNEM rem modò seni,
Quo pacto haberet, enarrâmus ordine.
Nil quidquam vidi lætius. De. prò Iupiter,
Hominis stultitiam! Sy. collaudauit filium:

Mihi

Mihi qui dedissem consilium, egit gratias.
De. Disrumpor. Sy. argentum annumerauit illico:
Dedit præterea in sumptum dimidium minæ:
Id distributum sanè est ex sententia. De. hem,
Huic mandes, si quid rectè curatum velis
Sy. Hem Demea, haud aspexeram te: quid agitur?
De. Quid agatur? vostram nequeo mirari satis
Rationem. Sy. est hercle inepta, ne dicam dolo, atq;
Absurda pisces cæteros purga Dromo.
Congrum istum maxumum in aqua finito ludere
Tantisper; vbi ego rediero, exossabitur:
Priùs nolo. D. hæccine flagitia? S. mihi quidem non placent:
Et clamo sæpe, salsamenta hæc Stephanio
Facmacerentur pulchrè. De. Di vostram fidem!
Vtrum studione id sibi habet, an laudi putat
Fore, si perdiderit gnatum? væ misero mihi,
Videre videor iam diem illum, cùm hinc egens
Profugiet aliquò militatum. Sy. ô Demea,
ISTV C est sapere, non quod ante pedes modò est,
Videre; sed etiam illa, quæ futura sunt,
Prospicere. De. quid? istæc iam penes vos psaltria est?
Sy. Ellam intus. De. eho, an domi est habiturus? Sy. credo, vt elit
Dementia. De. hæccine fieri? S. inepta lenitas
Patris, & facilitas praua. De. fratris me quidem
Pudet, pigetq;. S. nimium inter vos Demea, ac,
Non quia ades præsens dico hoc, pernimium interest.
Tu, quantus quantus, nihil nisi sapientia es:
Ille fatilis, somnium. sineres vero illum tuum
Facere hæc? De. sinerem illum? aut non tex totis mensibus
Priùs olfeciissem, quàm ille quidquam coperit?
Sy. Vigilantiam tuam tu mihi narras? De. sic fiet
Modò, vt nunc est. Sy. vt quisq; suum volt esse, ita est.
D. Quid eum? vidistin' hodie? Sy. tum me filium?
D. Abigam hunc rus. Sy. iamdudum aliquid ruri agere arbitror.

De. Satin'

De. Satin'scis ibi eum esse? S. oh, egomet produxi. D. optimè est:
Metui, ne hæreret hîc. S. atq; iratum admodum.
D. Quid autem? S. adortus iurgio fratrem apud forum
De ptaltria istac. D. ain'vero? S. vah, nil reticuit.
Nam, vt numerabatur forte argentum, interuenit
Homo de improuiso: cœpit clamare, Aeschine,
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere nostro? De. oh, lacrumo gaudio.
S. Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.
D. Saluos sit: spero, est similis maiorum suum. Sy. hui!
De. Syre, præceptorum plenus istorum ille. S. phi,
Domi habuit, vnde disceret. De. fit sedulo:
Nil prætermitto: consuefacio: denique
Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium
Iubeo. ATQVE ex alijs sumere exemplum sibi.
Hoc facito. S. rectè sanè. D. hoc fugito. S. callidè.
De. Hoc laudi est. Sy. istæc res est. De. hoc vitio datur.
Sy Probissimè. De. porrò autem. Sy. non hercle otium est
Nunc mihi auscultandi: pisces ex sententia
Nactus sum: hi mihi ne corrumpantur, cautio est.
Nam id nobis tam flagitium est, quam illa Demea
Non facere vobis, quæ modò dixi: & quod queo,
Conferuis ad eundem istuc præcipio modum:
Hoc salsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parum:
Illud rectè; iterum sic memento: sedulò
Moneo, quæ possum pro mea sapientia:
Postremò, tanquam in speculum, in patinas Demea,
Inspicere iubeo, & moneo quid facto vsus sit.
Inepta hæc esse. nos quæ facimus, sentio:
Verum quid facias? vt homo est, ita morem geras.
Nunquid vis? De. meutem vobis meliorem dari.
S. Tu rus abis hinc? D. recta. nam quid tu hîc agas,
Vbi, si quid bene præcipias, nemo obtemperet?
De. Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem veneram.
Rus abijt: illum curo vnum: ille ad me attinet:
Quando ita volt frater, de istoc ipse viderit.

Sed

Sed quis illic est, procul quem video? estne hic Hegio
Tribulis noster? si satis cerno, hercle est.
Vah, homo amicus nobis iam inde á puero. dij boni,
Næ illiusmodi iam magna nobis ciuium
Penuria est. antiqua homo virtute, ac fide.
Haud citò mali quid ortum ex hoc sit publice.
Quàm gaudeo, vbi etiam huius generis reliquias
Restare video. vah, viuere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hîc, vt salutem, & colloquar.

ACTVS III. SCENA V.
HEGIO, GETA, DEMEA, PAMPHILA,

He. PRO dij immortales, facinus indignum, Geta
Quid narras? G. sic est factum. H. ex illan' familia?
Tam illiberale facinus esse ortum? ô Aeschine
Pol haud paternum istuc dedisti. De. videlicet
De psaltria hac audiuit, id illi nunc dolet
Alieno: pater is nihili pendit: hei mihi,
Vtinam hic propè adesset alicubi, atque audiret hæc.
H. Ni facient quæ illos æquom est, haud sic auferent.
Ge. In te spes omnis Hegio nobis sita est:
Te solum habemus: tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos commendauit senex.
Si deseris tu, perijmus. He. cave dixeris:
Nec faciam, neq; me satis piè posse arbitror.
De. Adibo, saluere Hegionem plurimum
Jubeo. He. oh, te quærebam ipsum: salue Demea.
De. Quid autem? He. maior filius tuus Aeschinus,
Quem fratri adoptandum dedisti, neq; boni
Neque liberalis functus est officium viri.
De. Quid istuc? He. nostrum amicum noras Simulũ, atque
Aequalem? De. quid ni? He. filiam eius virginem
Vitiauit. De. hem, He. mane, nondum audisti Demea
Quod est grauissimum. De. an quidquam est etiam amplius?
H. Verò ampliùs: nam hoc quidem ferundum aliquo

quo modo est:
Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia:
Humanum est. Vbi scit factum, ad matrem virginis
Venit ipsius vltrò, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, iurans se illum ducturum domum.
Ignotum est, tacitum est, creditum est. virgo ex eo
Compressu grauida facta est: mensis hic decimus est.
Ille bonus vir nobis psaltriam, si dijs placet,
Paranit, quicum viuat, illam deserat.
De. Pro certon' tu istæc dicis? He. mater virginis
In medio est, ipsa virgo, res ipsa: hic Geta.
Præterea, vt captus est seruorum, non malus,
Neque iners, alit illas, solus omnem familiam
Sustentat. huic abduce, vinci: quære rem.
G. Immo hercle extorque, nisi ita factum est De-mea.
Postremo non negabit, coram ipsum cedo.
D. Pudet: nec quid agam, neque huic respondeam,
Scio. Pam, miseram me, differor doloribus.
Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro. He. hem
Numnam illa quæso parturit? G. certè Hegio. He-hem,
Illæc fidem nunc vostram implorat Demea:
Quod vos ius cogit, id voluntate impetret.
Hæc primum vt fiant, deos quæso, vt vobis decet.
Sin aliter animus vester est, ego Demea,
Summa vi defendam hanc, atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: vna à pueris paruoli
Sumus educti: vna semper militiæ, & domi
Fuimus; paupertatem vnà pertulimus grauem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius, quàm illas deseram.
Quid mihi respondes? De. fratrem conueniam Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar
H. Sed Demea hoc tu facito cum animo cogites,
Quàm vos facillimè agitis, quàm estis maximè
Potentes, dites, fortunati, nobiles,

Tam

Tam maxumè vos æquo animo æqua noscerè
Oportet, si vos voltis perhiberi probos
De. Redito: fient, quæ fieri æquom est omnia.
Ec. Decet te facere. Geta duc me intrò ad Sostratam.
De. Non me irridente hæc fient: vtinam hoc sit modò
Defunctum: verùm nimia illæc licentia
Profectò euadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, vt in eum hæc euomam.

ACTVS III. SCENA VI.
HEGIO.

H. BOno animo fac sis Sostrata, & istam, quod pot-s,
Fac consolere. ego Mitionem si apud forum est,
Conueniam, atque vt res gesta est narrabo ordine.
Si est, vt facturus officium fiet sorum,
Faciat: sin aliter de hac re eius sententia est,
Respondeat mî, vt, quid agam, quam primùm sciam.

ACTVS IIII. SCENA I.
CTESIPHO, SYRVS.

Ct. AIN' patrem hinc abijsse rus? Sy. iamdudum. Ct. dic sodes. S. apud
Villam est. nunc eum maximè operis aliquid facere credo. Cr. vtinam quidem
Quod cum salute eius fiat, ita se defatigarit velim,
Vt triduo hoc perpetuo è lecto prorsus nequeat surgere.
S. Ita fiat & istoc si quid potis est rectius. Ct. ita: nam hunc diem
Nimis perpetuum, vt cœpi, cupio in lætitia agere.
Rus nulla alia causa tã malè odi, nisi quia
Prope est: quod si abesset longius,
Priùs nox oppressisset illic, quàm huc reuorti posset iterum.
Nunc, vbi me illic non videbit, iam huc recurret, sat scio:
Rogabit me, vbi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.
Quid dicam S., nihilne in mente est? C. nunquam quid.

quidquam. S. tanto nequior.
Cliens, amicus, hospes nemo, est vobis? Ct. sunt: quid postea?
S. Hisce opera vt data sit. Ct. quæ non data sit? non potest fieri. S. potest.
Ct. Interdiu: sed si hic pernocto, causæ quid dicam Syre?
S. Vah, quàm vellem etiam noctu amicis operam nos esset dari.
Q. in tu otiosus es; ego illius sensum pulchrè calleo.
Cum ferait maximè, tam placidum, quàm ouem, reddo. Ct. quo modo?
S. Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deum:
Virtutes narro. Ct. meas? S. tuas: homini illico lacrumæ cadunt,
Quasi puero gaudio. hem tibi autem. Ct. quidnam est? S. LVPVS in fabula.
Ct. Paterne est? S. ipsus. Ct. Syre quid agimus? S. fuge modò intrò: ego videro.
Ct. Si quid rogabit, nusquam tu me audistin! Sy. potin' vt desinas?

ACTVS IIII. SCENA II.
DEMEA. CTESIPHO, SYRVS.

De. NAE ego homo sum infœlix: primum fratrem nusquam inuenio gentium:
Præterea autem, dum illum quæro, à villa mercenarium
Vidi: is filium negat esse rure: nec, quid agam, scio.
Ct. Syre. Sy. quid est? Ct. men' quæris? S. verum. C. peri. S. quin tu animo bono es.
De. Quid hoc malùm, infœlicitatis? nequo satis decernere:
Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miseriis.
Primus sentio mala nostra: primus reuoco omnia:
Primus porrò obnuncio: ægrè solus, si quid sit, fero:
S. Rideo hunc: primum ait se scire; is solus nescit omnia.
D. Nunc redeo: si forte frater redierit, viso. C. Syre
Obsecro, vide ne ille huc prorsus se irruat. S. etiam taces?
Ego cauebo. C. nunquam hercle hodie ego istud com-

committam tibi.
Nam me iam in cellam aliquam cum illa concludã:
id tutissimum est.
S. Agè, tamen ego hunc amouebo. D. sed eccum scelestum Syrum.
S. Non herclè hîc quidem durare quisquam, si sic sit, potest.
Scire equidem volo, quot mihi sint domini. quæ hæc est miseria? D. quid
Ille gannit? quid volt? quid ais bone vir? est frater domi?
S. Quid, malum, bone vir mihi narras? equidem perij. D. quid tibi est?
S. Rogitas? Ctesipho me pugnis miserum, & istam psaltriam
Vsque occidit. D. hem, quid narras? S, hem vide vt discidit labrum.
D. Quam ob rem? S. me impulsore hanc emptam esse ait. D. non tu eum rus hinc modò
Produxe aiebas? Sy. factum: verum post venit insaniens.
Nil pepercit: non puduisse verbe rare! hominem senem,
Quem ego modò puerum tantillum in manibus gestaui meis?
D. Laudo Ctesipho: patrissas: abi, virum te iudico.
S. Laudas? næ ille continebit posthac, si sapiet, manus.
D. Fortiter. S. perquam, quia miseram mulierem, & meser nolum,
Qui referire non audebam, vicit: hui, perfortiter.
D. Non potuit melius: idem sensit quod ego, te esse huic rei caput.
Sed estne frater intus? S. non est. D. vbi illum quæram cogito.
S. Scio vbi sit: verùm hodie nunquam monstrabo.
D. hem quid ais? S. ita.
D. Deminuetur tibi quidem iam cerebrum. Sy. at nomen nescio
Illius hominis, sed locum noui vbi sit. D. dic ergo locum.
Sy. Nostin' porticum apud macellum hanc deorsum? D. quid ni nouerim?
S. Præterito hac recta platea sursum: vbi eò veneris

neris,
Cliuos deorsum vorsum est: hac te præcipitato postea
Est ad hanc manū sacellum: ibi angiportum propter est.
De. Quonam? Sy. illic, vbi etiam capifricus magnus est. nostin'? D. noui. S. hac pergito.
D. Id quidem angiportum non est perualum. S. verū hercle. vah,
Centen' hominem me esse? erraui. in porticum rursum redi.
Sanè hac multo propius ibis, & minor est erratio.
Scin' Cratini huius ditis ædes? De. scio. Sy. vbi eas præterieris,
Ad sinistram hac recta platea; vbi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: prius, quàm ad portam venias, apud ipsum lacum
Est pistrilla, & ex aduorsum fabrica ibi est. D. quid ibi facit?
S. Lectulos in sole ligneis pedibus faciundos dedit,
Vbi potetis vos. De. sanè bene. sed cesso ad eum pergere?
S. I sanè: ego te exercebo hodie, vt dignum es filicernium.
Aeschinus odiosè cessat: prandium corrumpitur:
Cresipho autèm in amore est totus. ego iam prospiciam mihi:
Nam iam adibo, atque vnum quidquid, quod quidem erit bellissimum,
Carpam; & cyathos sorbillans, paulatim hunc producam diem.

ACTVS IIII. SCENA III.
MICIO, HEGIO.

MEGO in hac re nihil reperio, quamob rem laudes tantopere Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum est, corrigo:
Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant
Sibi fieri iniuriam, si quam fece re ipsi, vltrò expostulant

stulant,
Et vltro accusant: id quia non est á me factum, agis gratias?
H. Ah, minimè: nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.
Sed quæso, vt vnà mecum ad matrem virginis eas Micio,
Atque istæc eadẽ, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri;
Suspitionem hanc propter fratrem eius esse, & illã psaltriam.
M. Si ita æquom censes, aut ita opus est facto, eamus. He. bene facis:
Nam & illi animũ iam releuabis, quę dolore ac miseria
Tabescit: & tuo officio fueris fũctus. sed si aliter putas
Ego met narrabo quę mihi dixti. M. immo ego ibo. H. bene facis:
OMNES quibus res sunt minus secundæ, magis sũt, nescio quo modo,
Suspiciosi; ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter suam impotentiam, se semper credunt negligi.
Quapropter te ipsum purgare ipsis coram, placabilius est.
M. Et rectè, & verum dicis. H. sequere me ergo hac intrò. M. maxume.

ACTVS IIII. SCENA. IIII.

AESCHINVS.

Ae DIscrucior animi, hoccine de improuiso mali mihi obijci
Tantum, vt neque quid de me faciam, neque quid agam, certum siet?
Membra metu debilia sunt; animus timore obstupuit: pectore
Consistere nihil consilij quidquam potest. Vah quomodo
Me ex hac turba expediam? tanta nunc suspicio de me incidit,
Neque ea immeritò: Sostrata credit, mihi me emisse hanc psaltriam:
Anus indicium id fecit mihi.
Nam vt hinc forte ea ad obstetricem missa erat, vbi eam vidi, illico

Acte-

Accedo,rogito, Pamphila quid agat,iam partus adsiet:
Ergòne obstetricem accersat, illa exclamat, abi,abi iam Aeschine:
Satis diu verba dedisti:satis, adhuc tua nos frustrata est fides.
Hem,quid istuc obsecro inquam est?valeas,habeas illam quæ placet.
Sensi illico id illas suspicari:sed me repressi tamẽ,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.
Nunc quid faciam?dicamne fratris esse hanc?quod minimè est opus
Vsquam efferri:age, omitto:fieri potis est, vti ne quà exeat?
Ipsum id metuo vti credant: tot concurrunt verisimilia:
Egomet rapui:ipse egomet solui argentum:ad me abducta est domum.
Hæc adeò mea culpa fateor fieri,non me hanc rem patri,vt vt
Erat gesta,indicâsse:exorassem vt eam ducerem domum.
Cessatum est vsque adhuc nunciam porrò Aeschine expergiscere:
Nunc hoc primum est:ad illas ibo, vt purgem me: accedam ad fores:
Perij, horresco semper, vbi pultare hasce occipio fores miser.
Heus,heus: Aeschinus ego sum,aperite aliquis actutum ostium.
Prodit nescio quis,concedam huc.

ACTVS IIII. SCENA V.

MICIO, AESCHINVS

M. IT A vti dixi, Sostrata,
Facite: ego Aeschinum conueniam,vt quo modo acta hæc sint,sciat.
Sed quis ostium hoc pultauit?Ae.pater hercle est: perij. M. Aeschine.
Ae. Quid hinc hic negoti est?M. tune has pepulisti fores?tacet.
Cur hunc aliquantisper non ludo?melius est:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit crede-

credere.
Nil mihi respondes? Ae. non equidem istas quod sciam.
M. Itane? nam mirabar quid hic negoti esset tibi.
Erubuit: salua res est. Ae. dic sodes pater,
Tibi verò quid isti c est rei? M. nihil mihi quidem.
Amicus quidam me a foro abduxit modo
Huc aduocatum sibi. Ae. quid? M. ego dicam tibi.
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ:
Opinor eas non nosse te, & certe scio.
Neque enim diu huc commigrarunt. Ae. quid tum postea?
M. Virgo est cum matre. Ae. perge. M. hæc virgo orba est patre:
Hic meus amicus illi genere est proxumus:
Huic leges cogunt nubere hanc. Ae. perij, M. quid est?
Ae. Nil: rectè: perge. M. is venit, vt secum auehat
Nam habitat Mileti. Ae. hem, virginem vt secum auehat?
M. Sic est. Ae. Miletum vsque obsecro? M. ita. Ae. animo malè est.
Quid ipsæ? quid aiunt? M. quid illas censes? nihil enim
Commenta mater est, esse ex alio viro
Nescio quo puerum natum, neque eum nominat:
Priorem esse illum, non oportere huic dari.
Ae. Eho, nonne hæc iusta tibi videntur postea?
M. Non. Ae. obsecro non? an illam hinc abducet pater?
M. Quid ni illam abducat? Ae. factum à vobis duriter,
Immisericorditerque, atque etiam si est pater
Dicendum magis aperte, illiberaliter.
M. Quam ob rem? Ae. rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi misero, qui illi consueuit prius,
(Qui infœlix, haud scio, an illã misere nunc amat)
Cum hanc sibj videbit præsens præsenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum pater.
M. Qua ratione istuc? quis despondit? quis dedit?
Cui, quando nupsit? auctor his rebus quis est?
Cur duxit alienam? Ae. an federe oportuit

Domi

Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc
Illinc veniret, expectantem? hæc mi pater,
Te dicere æquom fuit, & id defendere.
M. Ridiculè, aduorsumne illum causam dicerem,
Cui veneram aduocatus? sed quid ista Aeschine
Nostra? aut quid nobis cũ illis? abeamus. quid est?
Quid lacrumas? AE. pater obsecro, ausculta. M. Aeschine audiui omnia.
Et scio: nam amo te: quo magis, quæ agis, curæ sunt mihi.
AE. Ita velim me promerentem ames, dum viuas, mi pater,
Vt me hoc delictum admisisse in me id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet. M. credo hercle; nam ingenium noui tuum
Liberale. sed vereor ne indiligens nimium sies.
In qua ciuitate tandem te arbitrare viuere?
Virginem vitiasti, quam te ius non fuerat tangere.
Iam id peccatum primùm magnum, at humanum tamen:
Fecere alij sæpe, item boni. at postquam euenit, cedo,
Numquid circumspexti? aut numquid tute prospexti tibi,
Quid fieret? quà fieret? si te ipsum mihi puduit dicere,
Quà resciscerem? hæc dum dubitas, menses abierunt decem.
Prodidisti & te, & illam miseram, & gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas, dormienti hæc tibi confecturos Deos?
Et sine tua opera illam in cubiculum iri deductum domum?
Nolim cæterarum rerum te socordem eodem modo,
Bono animo es, duces vxorem hanc. AE. hem. M. bono animo es, inquam. AE. pater
Obsecro num ludis tu nunc me? M. ego te? quamobrem? AE. nescio.
Nisi, quia tam misere hoc esse cupio verum, eo vereor magis.
M. Abi domum, ac Deos comprecare, vt vxorem

accersas: abi.
AE. Quid? iámne vxorem? M. iam. AE. iam? M. iam quantum potes. AE. Dij me, pater,
Omnes oderint, ni magis te, quàm oculos nunc amo meos.
M. Quid? quàm illam? AE. æquè. M. perbenignè. AE. quid? ille vbi est Milesius?
M. Abijt, perijt, nauem adscendit: sed cur cessas? AE. abi pater;
Tu potius Deos comprecare: nam tibi eos certè scio,
Quo vir melior multo es, quàm ego sum, obtemperaturos magis.
M. Ego eò intrò, vt quæ opus sunt, parentur: fac tu vt dixi, si sapis.
AE. Quid hoc negoti? hoc est patrem esse, aut hoc est filium esse?
Si frater, aut sodalis esset, quî magis morem gereret?
Hic non amandus? hiccine non gestandus in sinu est? hem.
Itaque adeò magnam mî iniecit sua commoditate curam,
Ne fortè imprudens faciam, quod nolit: sciens cauebo.
Sed cessо ire intrò, ne mora meis nuptijs egomet sim?

ACTVS IIII. SCENA VI.
DEMEA.

DEfessus sum ambulando: vt Syre te cum tua
Monstratione magnus perdat Iupiter.
Perreptaui vsque omne oppidum ad portam, ad lacum?
Quò non? neque fabrica illic vlla erat, neque fratrem homo
Vidisse aiebat quisquam. nunc verò domi
Certum obsidere est vsque, donec redierit.

ACTVS IIII. SCENA. VII.
MICIO, DEMEA.

M. IBO, illis dicam nullam esse in nobis moram.
D. Sed eccum ipsum. te iamdudum quæro Micio.
M. Quidnam

M. Quidnam? D. fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adoleſcentis. Mic. ecce autem. De. noua,
Capitalia. M. ohe, iam. D. neſcis qui vir ſiet. M. ſcio.
D. Ah ſtulte, tu de pſaltria me ſomnias
Agere? hoc peccatum in virginem eſt ciuem. M. ſcio.
De. Eho, ſcis, & patere? M. quid ni patiar? De. dic mihi,
Non clamas? non inſanis? M. non: malim quidem,
D. Puer natus eſt. M. dij bene vortant. D. virgo nihil habet.
M. Audiui. D. & ducenda indotata eſt? M. ſcilicet.
De. Quid nunc futurum eſt? M. id enim, quod res ipſa fert:
Illinc huc transferetur virgo. D. ô Iupiter!
Iſtóccine pacto oportet? M. quid faciam amplius?
D. Quid facias, rogitas? ſi non re ipſa tibi dolet,
Simulare certè eſt hominis. M. quin iam virginem
Deſpondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiæ:
Dempſi metum omnem: hæc magis ſunt hominis.
De. cæterùm
Placet tibi factum Micio? M. non, ſi queam
Mutare: nunc, cùm non queo, æquo animo fero.
ITA vita eſt hominum, quaſi cùm ludas teſſeris:
Si illud quod eſt maxumè opus iacto, non cadit,
Illud quod cecidit forte, id arte vt corrigas.
De. Corrector: nempe tua arte vigintiminæ
Pro pſaltria periêre: quæ quantum poteſt,
Aliquò abiicienda eſt, ſi non pretio, at gratijs.
M. Neque eſt, neque illam ſanè ſtudeo vendere.
De. Quid igitur facies? M. domi erit. De. prò Diuûm fidem,
Meretrix & mater familias vna in domo?
M. Cur non? De. ſanum te credis eſſe? M. equidem arbitror.
D. Ita me Dij ament, vt video ego tuam ineptiam,
Facturum credo, vt habeas quicum cantices.
M. Cur non? D. & noua nupta eadem hæc diſcet? M. ſcilicet.
D. Tu inter eas reſtim doctans ſaltabis. M. probè.
Et tu nobiſcum vnà, ſi opus ſit. D. hei mihi,
Non te hæc pudent? M. iam verò omitte Demea
Tuam iſtanc iracundiam, atque ita, vti decet,
Filium, ac libentem face te in gnati nuptijs.

Ego hos conueniam, pòst huc redeo. De. ô Iupiter,
Hanccine vitam? hoscine mores? hanc dementiam?
Vxor sine dote veniet: intus plaustria est:
Domus sumtuosa: adolescens luxu perditus:
Senex delirans: ipsa, si cupiat, Salus
Seruare prorsus non potest hanc familiam.

ACTVS V. SCENA I.
SYRVS, DEMEA.

Sy. Æ Depol Syrisce te curasti molliter,
Lauteque munus administrasti tuum:
Abi. sed postquam intus sum omnium rerum satur,
Prodeambulare huc libitum est. De. illud sis vide
Exemplum disciplinæ. S. ecce autē hîc adest senex
Noster. quid fit? quid tu es tristis? D. ohe scelus.
Sy. Eho iam tu verba fundis hîc, sapientia?
D. Tun'? si meus esses. S. dis quidem esses Demea,
Ac tuam rem constabilisses. D. exemplum omnibus,
Curarē, vt esses. S. quamobrem? quid feci? D. rogas?
In ipsa turba, atque in peccato maxumo,
Quod vix sedatum satis est, potasti scelus,
Quasi re bene gesta. Sy. sanè nollem huc exitum.

ACTVS V. SCENA II.
DROMO, SYRVS, DEMEA.

Dr. H EVS Syre, rogat te Ctesipho vt redeas. Sy. abi.
De. Quid Ctesiphonem hîc narrat? S. nihil. De. eho carnufex,
Est Ctesipho intus? Sy. non est. D. cur hic nominat?
Sy. Est alius quidam parasitaster paruolus,
Noltin'? De. iam scio. Sy. quid agis? quò abis? De. mitte me.
Sy. Nolo inquam. De. non manum abstines malitigia?
An tibi mauis cerebrum dispergam hîc? Sy. abijt.
Aedepol comissatorem haud sanè commodum,
Præsertim Ctesiphoni: sed quid ego nunc agam?
Nisi dum hæ tilescunt turbæ, interea in angulum
Aliquò abeam, atque edormiscam hoc villi? sic agam.

ACTVS

ACTVS V. SCENA III.
MICIO, DEMEA.

M. PArata à nobis sunt, vt dixi, Sostrata,
Vbi vis. quisnam à me pepulit tam grauiter fores?
De. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem, aut quærar?
O cœlum, ô terra, ô maria Neptuni! M. hem tibi,
Rescíuit omnem rem: id nunc clamat: illicet,
Paratæ lites, succurrèndum est. De. eccum adest
Communis corruptela nostrûm liberum.
M. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
D. Repressi, redij, mitto maledicta omnia:
Rem ipsam putemus. dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeò est ortum, ne tu curares meum,
Néue ego tuum. respónde. M. factum est, non nego.
D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam Micio? nam qui minùs
Mihi item ius æquom est esse, quod mecum est tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
M. Non æquom dicis, non: nam vetus verbum hoc quidem est,
COMMVNIA esse amicorum inter se omnia.
De. Facete: nunc demum istæc nata oratio est.
M. Ausculta paucis, nisi molestum est, Demea.
Principio, si id te mordet, sumptum filij
Quem faciunt, quæso facito hæc tecum cogites.
Tu illos duos olim pro re tollebas tua,
Quòd satis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum vxorem credidisti scilicet
Ducturum: eandem illam rationem antiquã obtine.
Conserua, quære, parce, fac quamplurimum
Illis reliquas: gloriam tu istam obtine:
Mea, quæ præter spem euenere, vtantur sine.
De summa nihil decedet: quod hinc accesserit,
Id de lucro putato esse. omnia si hæc voles
In animo verè cogitare Demea,
Et mihi, & tibi, & illis demseris molestiam.
De. Mittorem: consuetudinem ipsorum. M. manet.
Scio: istuc ibam. multa in homine Demea
Signa insunt, ex quibus coniectura facilè fit,
Duo cùm idem faciunt, sæpe vt possis dicere,
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet:

Non quòd dissimilis res sit, sed quòd qui facit.
Quæ ego esse in illis video, vt confidam fore ita,
Vt volumus: video eos sapere, intelligere, in loco
Vereri, inter se amare: scire est liberum
Ingenium, atque animum: quoniam illos tu die
Reducas. at enim metuas, ne ab re sint tamen
Omissiores paulo. ô noster Demea,
Ad omnia alia ætate sapimus rectiùs:
SOLVM vnum hoc vitium adfert senectus hominibus,
Attentiores sumus ad rem omnes, quàm sat est.
Quod illos sat ætas acuet. De. næ, niminm modò
Bonæ tuæ istæ nos rationes, Micio,
Et tuus iste animus æquus subuortat. M. tace,
Non fiet. mitte iam istæc: da te hodie mihi:
Exporge frontem. D. scilicet, ita tempus fert,
Faciundum est: cæterùm rus cras cum filio
Cum prima luce. M. immo de nocte censeo:
Hodie modò hilarum fac te. D. & istam psaltriam
Vnà illuc mecum hinc abstraham. M. pugnaueris:
Eo pacto prorsum illic alligaris filium.
Modò facito, vt illam serues. D. ego istuc videro: atque
Illi fauillæ plena, fumi, ac pollinis
Coquendo sit faxo, & molendo: præter hæc,
Meridie ipso, faciam, vt stipulam colligat:
Tam excoctam reddam, atque atram, quàm carbo est. M. placet.
Nunc mihi videre sapere, atque equidem filium,
Tum etiam si nolit, cogas, cum illa vnà cubet.
De. Derides? fortunatus, qui isto animo sies.
Ego sentio. M. ah pergisne? De. iam iam desino.
M. I ergo intrò, & cui rei opus est, ei rei hunc sumamus, Syrum.

ACTVS V. SCENA IIII.

DEMEA.

NVnquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vsus semper aliquid apportet noui,
Aliquid moneat, vt illa quæ te scire credas, ne scias;
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.
Quod nî euenit nunc: nam ego vitam duram, quam vixi vsque adhuc,

Propè

Propè iam excurſo ſpatio, mitto: id quamobrem?
re ipſa repperi,
FACILITATE nihil homini eſſe melius, neque clementia. id
Eſſe verum, ex me atque ex fratre cuiuis facile eſt noscere.
Vitam ille ſuam ſemper egit in otio, in conuiuijs,
Clemēs, placidus, nulli lędere os, arridere omnibus.
Sibi vixit: ſibi ſumptum fecit: omnes benedicunt, amant.
Ego ille agreſtis, ſæuus, triſtis, parcus, iracundus, tenax,
Duxi vxorem: quam ibi miſeriam vidi! nati filij,
Alia cura: porro autem, illis dum ſtudeo vt quamplurimum
Facerem, contriui in quærendo vitam, atque ætatem meam:
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab ijs fero,
Odium. ille alter ſine labore patria potitur commodis:
Illum amant, me fugitant. illi credent conſilia omnia:
Illum diligunt: apud illum ſunt ambo, ego deſertus ſum:
Illum, vt viuat, optant; meam autem mortem expectant ſcilicet:
Ita eos, meo labore eductos maxumo, hic fecit ſuos
Paulo ſumptu: miſeriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Age age nunc iam experiamur contrà, ecquid ego poſsiem
Blandè dicere aut benignè facere, quando eò prouocat.
Ego quoque à meis me amari, & magni pendi poſtulo.
Si id fit dando atque obſequendo, non poſteriores feram.
Deerit. id mea minimè refert, qui ſum natu maxumus.

ACTVS. V. SCENA V.
SYRVS, DEMEA.

S. HEVS Demea, rogat frater, ne abeas longius.
D. Quis homo? Syre noster, salue: quid fit? quid agitur?
S. Rectè. D. optumè est. iam nunc hæc tria primùm addidi
Præter naturam: ô noster, quid fit: quid agitur?
Seruom haud illiberalem præbes te, & tibi
Lubens bene faxim. S. gratiam habeo. D. atqui Syre
Hoc verum est, & ipsa re experiere propediem.

ACTVS V. SCENA VI.
GETA, DEMEA.

G. HERA, ego huc ad hos prouiso, quàm mox virginem
Accersant. sed eccum Demeam. saluos sies.
D. Oh, qui vocare? G. Geta. D. Geta: hominem maxumi
Pretij esse hodie iudicaui animo meo:
Nam is mihi est profectò seruus spectatus satis,
Cui dominus curæ est, ita vt tibi sensi, Geta:
Et tibi ob eam rem, si quid vsus venerit,
Lubens bene faxim, meditor esse affabilis,
Et bene procedit. G. bonus es, cùm hæc existumes.
D. Paulatim plebem primulùm facio meam.

ACTVS V. SCENA VII.
AESCHINVS, DEMEA, SYRVS, GETA.

AE. OCcidunt me, qui dum nimis' sanctas nuptias
Student facere, in apparando consumunt diem.
D. Quid agitur Aeschine? AE. hem pater mi, tu hic eras?
D. Tuus hercle verò & animo: nam natura patet,
Qui te plus quàm oculos hosce: sed cur non domum
Vxorem accersis? AE. cupio: verum hoc mihi mora est,
Tibicina, & hymenæum qui cantent. D. eho,

Vis

Vin' tu huic seni auscultare? AE. quid? D. missa
hæc face,
Hymenæum, turbam, lampades, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam iube dirui
Quantum potest: hac transfer; vnam fac domum:
Transduce & matrem, & familiam omnem ad nos.
AE. placet
Pater lepidissime. D. euge, iam lepidus vocor.
Fratri ædes fient peruiæ: turbam domùm
Adducet, sumptum admittet: multa: quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam. iube nunc iam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, cessas ire, ac facere? S. quid ago? D. Dirue
Tu, illas abi & traduce. G. Dij tibi Demea
Bene faxint, cùm te video nostræ familiæ
Tam ex animo factum velle. D. dignos arbitror.
Tu quid ais? AE. sic opinor. D. multo rectiùs
Quàm illam puerperam nunc duci huc per viam
Aegrotam. AE. nihil enim vidi melius, mi pater.
D. Sic soleo: sed eccum Micio egreditur foras.

ACTVS V. SCENA VIII.

MICIO, DEMEA, AESCHINVS.

Mi. IVBET frater? vbi is est? tu iubes hoc Demea?
De. Ego vero iubeo, & in hac re & alijs omnibus
Quam maximè vnam facere nos hanc familiam,
Colere, adiuuare, adiungere. AE. ita quæso pater.
M. haud aliter censeo. C. immo hercle ita nobis decet.
Primùm huius vxoris est mater. M. quid postea?
De. Proba, & modesta. Mi. ita aiunt. De. natu grandior.
M. Scin'. D. parere iam diu hæc per annos non potest:
Nec, qui eam respiciat, quisquã est: sola est. M. quam hic rem agit?
D. Hanc te æquom est ducere, & te operam, vt fiat, dare.
M. Me ducere autem? D. te. M. me? D. te inquam. M. ineptis. D. si tu sis homo,

Hic faciat. AE. mi pater. M. quid? tu autem asine huic auscultas? D. nihil agis.
Fieri aliter non pote. M. deliras. AE. sine te exorem, mi pater.
M. Insanis? aufer te. D. age, da veniam filio. M. satin' sanus es?
Ego nonus maritus anno demum quinto & sexagesimo
Fiam, atque anum decrepitam ducam? idne estis auctores mihi?
AE Fac: promisi ego illis. M. promisti autem? do te largitor puer.
D. Age, quid si quid te maius oret? M. quasi non hoc sit maximum.
D. Age, da veniam. AE. ne grauare. D. fac, promitte. M. non omittis? Ae. non,
Nisi te exorem. M. vis hæc quidem est. D. age, age prolixe Micio.
M. Etsi hoc mihi prauom, ineptum, absurdum, atque alienum à vita mea
Videtur, si vos tanto pere istoc voltis, fiat. AE. bene facis;
Meritò te amo. D. verùm quid ego dicam? hoc confit quod volo.
Quid nunc, quod restat? Hegio cognatus his est proxumus,
Affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.
M. Quid facere? D. agelli hic est sub vrbe paulum, quod locitas foras;
Huic demus, qui fruatur. M. paulum id autem? De, si multum, tamen
Faciundum est: pro patre huic est, bonus est, noster est; rectè datur.
Postremò non meum illud verbum facio, quod tu Micio
Bene & sapienter dixti dudum: vitium commune omnium est,
QVOD nimium ad rem in senecta attenti sumus: hanc maculam nos decet
Effugere. Dictum est verè, & re ipsa fieri oportet, Micio.
M. Quid istuc est? dabitur, quandoquidem hic volt. Aeschine, AE. mi pater.

D. Nunc

D. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore & animo. M. gaudio.
D. Suo sibi hunc gladio iugulo.

ACTVS V. SCENA IX.
SYRVS, DEMEA, MICIO, AESCHINVS.

S. FACTVM est quod iusti Demea.
D. Frugi homo es. ego ædepol hodie mea quidem sententia
Iudico, Syrum fieri æquom liberum. M. istunc liberum?
Quodnam ob factum? De. multa. Sy. ô noster Demea. ædepol vir bonus es:
Ego istos vobis vlq; à pueris curaui ambos sedulò,
Docui, monui, bene præcepi semper quæ potui omnia.
D. Res apparet: & quidem hæc porrò, obsonare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die conuiuium:
Non mediocris hominis hæc sunt officia. S. ô lepidum caput!
D. Postremò hodie in psaltria hac emunda hic adiutor fuit,
Hic curauit: prodesse æquom est: alij meliores erunt:
Denique hic volt fieri. M. vin' tu hoc fieri? AE. cupio. M. si quidem
Tu vis, Syre eho accede huc ad me, liber esto. Sy. bene facis:
Omnibus gratiam habeo, & seorsum tibi prærerea Demea.
D. Gaudeo. AE. & ego. Sy. credo: vtinam hoc perpetuum fiat gaudium, vt
Phrygiam vxorem meam, vnà mecum videam liberam. D. optumam
Mulierem quidem. S. & quidem nepoti tuo, huius filio,
Hodie prima mammam dedit hæc. D. hercle verò sedulò,
Siquidem prima dedit, haud dubium quin emitti æquum siet.
M. Ob eam rem? D. ob eam: postremo à me argentum quanti est, sumito.

Sy. Dij

Sy. Di tibi Demea, omnes semper omnia optata adferant.
M. Syre. processisti hodie pulchrè. D. si quidem porrò Micio
Tuum officium facies, atque huic aliquid paulum præmann
Dederis, vnde vtatur. reddet tibi citò. M. istoc vilius.
AE. Frugi homo est. Sy. reddam herclè, da modò.
AE. age pater. post consulam.
D. faciet. S. ô vir optime. AE. ô pater mi festiuissime.
M. Quid istuc? quæ res tam repentè mores mutauit tuos?
Quod prolubium? quæ istæc subita est largitas?
D. Dicam tibi.
Vt id ostenderem, quod te isti facilem & festiuum putant,
Id non fieri ex vera vita, neque adeò ex æquo & bono,
Sed ex assentando, indulgendo, & largiendo Micio.
Nunc adeò si ob eam rem vobis mea vita inuisa est Aeschine
Quia non iusta iniusta prorsus omnia omnino obsequor,
Missa facio: effundite, emite, facite quod vobis lubet.
Sed si id voltis potius, quæ vos propter adolescentiam
Minus videtis, magis impensè cupitis, consulitis parùm.
Hæc reprehendere & corrigere me, obsecundare in loco;
Ecce me qui id faciam vobis. AE. tibi pater permittimus:
Plus scis, quid facto opus est, sed de fratre quid fiet?
D. sino
Habeat, finem in istac faciat. M. istuc rectè. Plaudite.

PHOR-

PHORMIONIS

PERSONAE.

PHORMIO, parasitus.
CHREMES, senex.
PHAEDRIA, adolescens.
DAVVS, seruus.
SOPHRONA, nutrix.
CHRATINVS, aduocatus.
CRITO, aduocatus.
DEMIPHO, senex.
ANTIPHO, adolescens.
GETA, seruus.
DORIO, leno.
NAVSISTRATA, matrona.
HEGIO, aduocatus.

Sequentium tantùm hîc mentio fit.

DORCIVM, ancilla. PHANIVM, adolescétula.

PHORM. TERENTII.

ACTA LVDIS ROMANIS, L. POSTVMIO ALBINO ET L. CORNELIO MERVLA, AED. CVR. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI TIBIIS IMPARIB. TOTA GRAECA APOLIDORV. EPIDICAZOMENOS. FACTA IIII. C. FANNIO, M. VALERIO COSS.

PROLOGVS.

POSTQVAM poeta vetus poetam non potest
Retrahere à studio, & transdere hominem in otium;
Maledictis deterrere, ne scribat, parat:
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui esse oratione, & scriptura leui,
Quia nusquam scripsit insanum adolescentulum,

Seruam

Ceruam videre fugere, & sectari canes,
Et eam plorare, orare, vt subueniat sibi.
Quòd si intelligeret, cum stetit olim noua,
Auctoris opera magis stetisse, quàm sua,
Minus multo audaciter, quàm lædit, læderet:
Et magis placerent, quas fecisset fabulas.
Nunc si quis est qui hoc dicat, aut sic cogitet,
Vetus si poeta non lacessisset prior,
Nullum inuenire prologum potuisset nouus
Quem diceret, nisi haberet cui malediceret:
Is sibi responsum hoc habeat; in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit reijcere:
Hic respondere voluit, non lacessere.
Benedictis si certasset, audisset bene:
Quod ab ipso allatum est, sibi esse id relatum putet.
De illo iam finem faciam dicendi mihi,
Peccandi cùm ipse de se finem non facit.
Nunc, quid velim, animum attendite. apporto nouam
Epidicazomenon quam vocant Comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant;
Quia primas parteis qui aget, is erit Phormio
Parasitus, per quem res geretur maxumè.
Voluntas vostra si ad poetam accesserit,
Date operam; adeste æquo animo per silentium;
Ne simili vtamur fortuna, atque vsi sumus,
Cùm per tumultum noster grex motus loco est:
Quem actoris virtus nobis restituit locum,
Bonitasque vostra adiutans, atque æquanimitas.

ACTVS I. SCENA I.
DAVVS.

AMICVS summus meus, & popularis Geta
Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
Iampridem apud me relliquum pauxillulum
Nummorum: id vt conficerem: confeci: affero.
Nam herilem filium eius duxisse audio
Vxorem: ei credo munus hoc conraditur.
QVAM iniquè comparatum est, ij qui minus habent,

Vt

Vt semper aliquid addant diuitioribus!
Quod ille vnciatim vix demenso de suo,
Suum defraudans genium, comparsit miser,
Id illa vniuersum abripiet, haud existumans
Quanto labore partum. porrò autem Geta
Ferietur alio munere, vbi hera peperit:
Porrò alio autem, vbi erit puero natalis dies?
Vbi initiabunt, omne hoc mater auferet:
Puer causa erit mittundi. sed video'n Getam?

ACTVS I. SCENA II.

GETA, DAVVS.

G. SI quis me quæret rufus. D. præstò est, desine. G. oh,
At ego obuiam conabar tibi Daue. D. accipe, hem:
Lectum est, conueniet numerus, quantum debui.
G. Amo te, & non neglexisse habeo gratiam.
D. Præsertim vt nunc sunt mores: adeò res redijt,
Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.
Sed quid tu es tristis? G. egó? D. Nescis, quo in metu, &
Quanto in periclo sim. D. quid istuc est? G. scies,
Modò vt tacere possis. D. abi sis, insciens:
Cuius tu fidem in pecunia perspexeris,
Verere ei verba credere? vbi quid mihi lucri est
Te fallere? G. ergo ausculta. D. hanc operam tibi dico.
G. Senis nostri Daue fratrem maiorem Chremem
Nostin'? Da. quid ni? Ge. quid? eius gnatum Phædriam?
D. Tanquam te. G. euenit senibus ambobus simul
Iter, illi in Lemnum vt esset, nostro in Ciliciam
Ad hospitem antiquom: is senem per epistolas
Pellexit, modò non montes auri pollicens.
D. Cui tanta erat res, & supererat? G. desinas.
Sic est ingenium. D. oh, regem me esse oportuit.
G. Abeuntes ambo hinc tum senes me filijs
Relinquunt quasi magistrum. D. ô Geta, prouinciam
Cepisti duram. G. mihi vsu venit hoc, scio:
Memini relinqui me, Deo irato meo.
Cœpi aduorsari primò: quid verbis opus'st?
Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.
D. Venere in mentem istæc mihi; nam quæ insciitia est,

Aduorsum

Aduorsum stimulum calces? C. cœpi his omnia
Facere, obsequi quæ vellent. D. sciſti vti foro.
G. Noſter mali nil quidquā primò hic Phædria
Continuò quandam nactus eſt puellulam
Citharistriam: hanc amare cœpit perditè.
Ea seruiebat lenoni impuriſsimo:
Neque quod daretur quidquam, id curarant patries.
Reſtabat aliud nihil, niſi oculos paſcere,
Sectarſi, in ludum ducere, & reducere:
Nos otioſi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc diſcebat ludo, ex aduorſum ei loco
Tonſtrina erat quædam: hîc ſolebamus fere
Plerumq; eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum ſedemus illic, interuenit
Adoleſcens quidam lacrumans: nos mirarier:
Rogamus, quid ſit: nunquam æquè (inquit) ac modò
Paupertas mihi onus viſum eſt & miſerum & graue.
Modò quandam vidi virginem hic viciniæ
Miſeram, ſuam matrem lamentari mortuam.
Ea ſita erat ex aduorſum: nequè illi beneuolens,
Nec; notus, neque cognatus, extra vnam anicalam,
Quiſquam aderat, qui adiutaret funus. miſeritum eſt.
Virgo ipſa facie egregia. quid verbis opu'ſt?
Commôrat omnes nos: ibi continuò Antipho,
Veltisne eamus viſere? alius, cenſeo:
Eamus, duc nos ſodes: imus, venimus,
Videmus, virgo pulchra: &, quo magis diceres,
Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem:
Capillus paſſus, nudus pes, ipſa horrida,
Lacrumæ, veſtitus turpis, vt, ni vis boni
In ipſa i neſſet forma, hæc formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satis, inquit, ſcita eſt: noſter verò. Da. iam ſcio:
Amare cœpit. Ge. ſcin' quàm? quò euadat, vide:
Poſtridie ad anum rectà pergit: obſecrat,
Vt ſibi eius faciat copiam. illa enim ſe negat:
Neque eum æquum ait facere: illam ciuem eſſe Atticam,
Bonam, bonis prognatam; ſi vxorem velit,
Lege id licere; facere ſin aliter, negat.
Noſter, quid ageret, neſcire: & illam ducere

Cupiebat

Cupiebat,& metuebat absentem patrem.
Da. Non, si redijsset,ei pater veniam daret ?
Ge. Ille indotatam virginem,atque ignobilem
Daret illi? nunquam faceret. Da. quid fit denique?
Ge. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,
Homo confidens, qui (illum Dij omnes perduint.)
Da. Quid is fecit ? Ge. hoc consilium,quod dicam, dedit.
Lex est, vt orbæ,qui sint genere proxumi,
Ijs nubant: & illos ducere eadem hæc lex iubet.
Ego te cognatum dicam,& tibi scribam dicam:
Paternum amicum me assimulabo virginis:
Ad iudices veniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater,qui cognata tibi sit, omnia hæc
Confingam; quod erit mihi bonum,atque commodum:
Cùm tu horum nihil refelles, vincam scilicet.
Pater aderit: mihi paratæ lites : quid mea?
Illa quidem nostra erit. Da. iocularem audaciam!
Ge. Persuasum est homini :factum est: ventum est: vincimur;
Duxit. Da. quid narras? Ge. hoc quod audis. D. ô Geta,
Quid te futurum est ? G. nescio herclè :vnum hoc scio,
Quod fors feret, feremus æquo animo. D. placet:
Hem istuc viri est officium. Ge. in me omnis spes mihi est.
D. Laudo. G ad præcatorem adeam credo,qui mihi
Sic oret: nunc amitte quæso hunc : cæterum
Posthac si quidquam; nihil precor,tantummodo
Non addat; vbi ego hinc abiero, vel occidito.
Da. Quid ille pædagogus,qui cithari striam?
Quid rei gerit ? G. sic,tenuiter. Da. non multum habet
Quod det fortasse. G. immo nihil,nisi spem meram.
Da. Pater eius redijt, an non? G. nondum. D. quid? senem
Quoad expectatis vestrum? G. non certum scio:
Sed expistolam ab eo allatam esse audiui modò,&
Ad portitores esse delatam : hanc petam.
D. Numquid Geta aliud me vis. G. vt bene sit tibi.
Puer, heus, memon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACTVS

ACTVS I. SCENA III.
ANTIPHO, PHAEDRIA.

A. ADEON' rem rediisse, vt, qui mihi consultum esse optimè velit,
Phædria, patrem extimescam, vbi in mentem eius aduenti venit?
Quòd ni fuissem incogitans, ita eum expectarem, vt par fuit.
Ph. Quid istuc est? An. rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conscius
Sis? quòd vtinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset,
Neu me cupidum eò impulisset, quod mihi principium est mali.
Non potitus essem: fuissent tum mihi illos ægrè aliquot dies:
At non quotidiana cura hæc angeret animum, Ph. audio.
An. Dum expecto quàm mox veniat, qui adimat hanc mihi consuetudinem.
Ph. Alijs, quia desit quod amant, ægrè est; tibi quia supersit, dolet.
Amore abundas, Antipho.
Nam tua quidem hercle certè vita hæc expetenda optandaque est.
Ita me Dij bene ament; vt mihi liceat tamdiu quod amo, frui,
Iam depaciscì mortem cupio. tu conijcito cætera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex istac copia:
Vt ne addam, quod sine sumptu, ingenuam, liberalem nactus es:
Quòd habes, ita vt voluisti, vxorem sine mala fama, palam
Beatus, ni vnum desit, animus qui modestè istæc ferat.
Et si tibi res sit cum eo lenone, quocum mihi est, tum sentias.
Ita plerique ingenio sumus omnes; nostri nosmet pœnitet.
An. At tu mihi contrà nunc videre fortunatus, Phædria,
Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis

velis
Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi infœlix locum,
Vt neq; mihi eius sit amittendi, nec retinendi copia.
Sed hoc quid est? videon' ego aduenire huc currentem Getam?
Is ipsus est: timeo miser, quam nunc mihi hic rem nunciet.

ACTVS I. SCENA. IIII.
GETA, ANTIPHO, PHAEDRIA.

Ge. NVLLVS es, Geta, nisi aliquod iam tibi consilium celerè repereris:
Ita subitò nunc imparatum tanta te impendent mala:
Quæ neque vti deuitem scio, neque quomodo me inde extraham.
Nam non potest celari nostra diutius iam audacia:
Quæ si non astu prouidentur, me aut herum pessumdabunt.
An. Quidnam ille commotus venit? Ge. tum, temporis punctum mihi
Ad hanc rem est: herus adest. An. quid istuc est mali?
Ge. Quòd cùm audierit, quod eius remedium inueniam iracundiæ?
Loquárne? incendam. taceam? instigem. purgem me? laterem lauem.
Ehu me miserum: cùm mihi paueo, tum Antipho me excruciat animi:
Eius me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet, nam absque eo
Esset rectè, ego mihi vidissem, & senis essem vltus iracundiam.
Aliquid conuasassem, atque hinc me conijcerem protinus in pedes.
An. Quam hic fugam, aut furtum parat?
Ge. Sed vbi Antiphonem reperiam: aut qua quærere insistam via?
Ph. Te nominat. An. nescio quod magnum hoc nuncio expecto malum.
Ph. Ah, sanusne es?

Ge. Domum

Ge. Domum ire pergam: ibi plurimùm est. P. reuocemus hominem. An. sta illico. G. hem,
Satis pro imperio, quisquis es. An. Geta. Ge. ipse est, quem volui obuiam.
An. Cedo, quid portas, obsecro? atque id si potes, verbo expedi.
Ge. Faciam. An. eloquere. Ge. modò apud portum.
An. Meúmne? G. intellexti. An. occidi. P. hem.
An. Quid agam? P. quid ais? Ge. huius patrem vidisse me, patruum tuum.
An. Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inueniam miser?
Quòd si eo meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs te vt distrahar;
Nulla est mihi vita expetenda. Ge. ergo istæc cùm ita sunt Antipho,
Tanto magis te aduigilare æquom est. FORTES fortuna adiuuat.
An. Non sum apud me. Ge. atqui opus est nunc, cùm maxumè, vt sis Antipho:
Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur
Commeruisse culpam. Ph. hoc verum est. An. non possum immutarier.
Ge. Quid faceres, si aliquid grauius tibi nunc faciundum foret?
An. Cum hoc non possum, illud minus possem. Ge. hoc nihil est Phædria: illicet:
Quid conterimus operam frustra? quin abeo. P. & quidem ego. An. obsecro,
Quid si assimulo? satin' est? Ge. garris. An. voltum contemplamini: hem,
Satin' sic est? G. non. An. quid si sic? G. ptopemodum. An. quid si sic? G. sat est:
Hem, istuc serua, & verbum verbo, par pari vt respondeas,
Ne suis te iratus sæuidictis protelet. An. scio.
G. Vi coactum te esse inuitum, lege, iudicio: tenes?
Sed, quis hic est senex, quem video in vltima platea? An. ipsus est.
Non possum adesse. G. ah quid ais? quò abis Antipho? mane,
Mane inquam. An. egomet me noui, & peccatum meum.

Vobis

Vobis commendo Phanium, & vitam meam.
Ph. Geta, quid nunc fiet? G. tu iam lites audies:
Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit.
Sed, quod modò hic nos Antiphonem monuimus,
Id nosmet ipsos facere oportet, Phædria.
Ph. Aufer mihi, oportet: quin tu, quod faciam, impera.
G. Meministin' olim vt fuerit vostra oratio
Id rerecipienda ad defendendam noxiam?
Iustam illam causam, facilem, vincibilē, optumam.
Ph. Memini. G. hem, nunc ipsa est opus, aut, si quid potest,
Meliore, & callidiore. Ph. fiet sedulo.
G. Nunc prior adito tu: ego in insidijs hic ero
Succenturiatus, si quid deficies. Ph. age.

ACTVS I. SCENA V.
DEMIPHO, GETA, PHAEDRIA.

D. ITANE tandem vxorem duxit Antipho inIussu meo?
Nec meum imperium? age, mitto imperium: non simultatem meam
Reuereri? saltem non pudere? ô facinus audax! ô Geta
Monitor! G. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut quam causam reperient?
Demiror. G atqui repperi iam: aliud cura. De. anne hoc dicet mihi?
Inuitus feci: lex coegit: audio, fateor. G. places.
De. Verùm scientem, tacitum, causam tradere aduersarijs,
Etiamne id lex coegit? Ph. illud durum. Ge. ego expediam: sine.
De. Incertum est, quid agam, quia præter spem, atque incredibile hoc mihi accidit.
Ita sum irritatus, animum vt nequeam ad cogitandum instituere.
Quamobrem OMNES, cum secundæ res sunt maxumè, tum maximè
Meditari secum oportet, quo pacto aduorsam ærumnam ferant,
Pericla, damna, exilia: peregrè rediens semper cogitet,

Aut

Aut filij peccatum, aut vxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia esse hæc; fieri posse: vt ne quid animo sit nouum,
Quidquid præter spem eueniat, omne id deputare esse in lucro.
Ge. O Phædria, incredibile est, quanto herum anteo sapientia.
Meditata mihi sunt omnia mea incommoda: herus si redierit,
Molendum vsque in pistrino: vapulandum: habendæ compedes:
Opus ruri faciundum: horum nihil quidem accidet animo nouum:
Quidquid præter spem eueniet, omne id deputabo esse in lucro.
Sed quid hominem cessas adire, & blandè in principio alloqui?
De. Mei fratris video filium ire mihi obuiam.
Ph. Mî patruè salue. De. salue: sed vbi est Antipho?
Ph. Saluom aduenire. D. credo: hoc respondè mihi.
Ph. Valet: hîc est: sed satin' omnia ex sententia?
D. Vellem quidè. P. quid istuc? D. rogitas, Phædria?
Bonas me absente hîc confeciſtis nuptias.
Ph. Eho, an id succenses nunc illi? G. ó artificem probum!
D. Egòne illi non succenseam? ip sum gestio
Dari mî in conspectum, nunc sua culpa vt sciat
Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.
Ph. Atqui nil fecit, patrue, quod succenseas.
De. Ecce autem similia omnia · omnes congruunt:
Vnum cognoris, omnes noris P. haud ita est.
De. Hic in noxa est, ille ad defendendam causam adest.
Cùm ille est, hic præsto est: tradunt operas mutuas.
Ge. Probè eorum facta imprudens depinxit senex.
D. Nam, ni hæc ita essent, cum illo haud stares, Phædria.
P. Si est, patrue, culpam vt Antipho in se admiserit,
Ex qua re minus rei foret, aut famæ temperans,
Non causam dico, quin quod meritus est, ferat.
Sed si quis fortè malitia fretus tua,
Insidias nostræ fecit adolescentiæ,
Ac vicit, nostrâne ea culpa est, an iudicum,

Qui

Qui sæpe propter inuidiam adimunt diuiti,
Aut propter misericordiam addunt pauperi?
G. Ni nossem causam, crederem vera hunc loqui.
De. An quisquam iudex est, qui possit noscere
Tua iusta, vbi tute verbum non respondeas,
Ita vt ille fecit? Ph. functus adolescentuli est
Officium liberalis: postquam ad iudices
Ventum est, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum obstupefecit pudor.
G. Laudo hunc: sed cesso adire quamprimùm senem?
Here salue: saluom te aduenisse gaudeo. De. oh,
Bone custos salue, columen vero familiæ,
Cui commendaui filium hinc abiens meum.
Ge. Iamdudum te omnes nos accusare audio,
Immeritò, & horum me omnium immeritissimè:
Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?
Seruom hominem causam orare leges non sinunt:
Neque testimonij dictio est. De. mitto omnia: adde
Istuc; imprudines timuit adolescens: sino:
Tu seruus: verum si cognata est maxumè,
Non fuit necesse habere: sed id quod lex iubet,
Dotem daretis; quæreret alium virum.
Qua ratione inopem potiùs ducebat domum?
G. Non ratio, verum argentum deerat. D. sumeret
Alicunde. Ge. alicunde? nihil est dictu facilius.
D. Postremò, si nullo alio pacto, vel fœnore.
G. Hui dixti pulchrè, si quidem quisquam crederet
Te viuo. D. non sic futurum est, non potest.
Egóne illam cum illo vt patiar nuptã vnum diem?
Nil suaue meritum est. hominem commonstrarier
Mihi istum volo, aut vbi habitet demonstrarier.
G. Nempe Phormionem? D. istum patronum mulieris.
G. Iam faxo hîc aderit. D. Antipho vbi nunc est?
Ph. foris.
De. Abi Phædria, eum require, atque adduce huc.
Ph. eo
Recta via equidem illuc. G. nempe ad Pamphilam.
De. at ego
Deos Penates hinc salutatum domum
Diuortor: inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos aduocabo ad hanc rem qui adsient,
Vtne imparatus sim, cum aduenit Phormio.

ACTVS

ACTVS II. SCENA I.
PHORMIO, GETA.

Ph. TAn' patris ais conspectum veritum hinc abijsse? Ge. admodum.
Ph. Phanium relictam solam? Ge. sic. Ph. & iratum senem?
G. Oppido. Ph. ad te summa solum, Phormio, rerum redit;
Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum: accinge re.
G. Obsecro te, si roget, G. in te spes est. P. eccere.
Quid si reddet? Ge. tu impudisti. Ph. sic opinor. Ge. subueni.
Ph. Cedo senem. iam instructa sunt mihi in corde consilia omnia.
Ge. Quid agis. Ph. quid vis? nisi vt maneat Phanium atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram deriuem senis?
Ge. O vir fortis, atque amicus! verum hoc sœpè, Phormio,
Vereor ne istæc fortitudo in nefuum erumpat denique. Ph. ah,
Non ita est: FACTVM est periculum; iam PEDVM visa est via.
Quot me censes homines iam deuerberasse vsque ad necem
Hospites, tum ciues? quo magis noui, tanto sæpius.
Cedo dum, en vnquam iniuriarum auditi mî scriptam dicam?
G. Qui istuc? Ph. quia NON rectè accipitri tenditur, neque miluio,
Qui malè faciunt nobis: illis, qui nil faciunt, tenditur.
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.
Alijs aliunde est periclum, vnde aliquid abradi potest:
Mihi sciunt nihil esse, dices, ducent damnatum domum:
Alere nolunt hominem edacem: & sapiunt mea sententia,

Pro

Pro maleficio si beneficium summum nolunt reddere.
Ge. Non pote satis pro merito a billo tibi referri gratia.
Ph. Immo enim nemo satis pro merito gratiam regi refert.
Tene asymbolum venire, vnctum, atque lautum è balneis
Otiosum ab animo; cum ille & cura, & sumptu absumitur?
Dum tibi fit, quod placeat: ille ringitur, tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponitur.
G. Quid istuc verbi est? Ph. vbi tu dubites, quid sumas potissimum.
Hæc, cum rationem ineas, quàm sint suauia, & quàm cara sint.
Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præsentem Deum?
G. Senex adest: vide quid agas: prima coitio est acerrima:
Si eam sustinueris, post illam, vt lubet, ludas licet.

ACTVS II. SCENA II.
DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

D. EN vnquam cuiquam contumeliosius
Audistis factam iniuriam, quàm hæc est mihi?
Adeste quæso. G. ratus est. Ph. quin tu hoc age:
Iam ego hunc agitabo prô Deûm immortalium!
Negat Phanium esse hanc tibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat esse cognatam? G. negat.
D. Ipsum esse opinor, de quo agebam. sequimini.
Ph. Neque eius patrem se scire, qui fuerit? G. negat.
Ph. Nec Stilphonem ipsum scire, qui fuerit? Ge. negat.
Ph. Quia egens relicta est, misera, ignoratur parens;
Negligitur ipsa: vide. AVARITIA quid facit.
Ge. Si herum insimulabis auaritiæ, malè audies.
De. O audaciam! etiã me vltro accusatum aduenit?
Ph. Nam iam adolescenti nihil est quod succenseã,
Si illum minus norat, quippe homo iam grandior,
Pauper cui opera vita erat, rurí ferè
Se continebat. ibi agrum de nostro patre
Colendum habebat: sæpe interea mihi senex
Narrabat, se hunc negligere cognatum suum:

At quem virum? quem ego viderim in vita optumum.
G. Videas te, atque illum, vt narras. Ph. in malam crucem:
Nam ni ita eum exiſtumaſſem, nunquam tam graues
Ob hanc inimicitias caperem in voſtram familiam,
Quam is aſpernatus nunc tam inliberaliter.
G. Pergin' hero abſenti malè loqui, imparisſime?
Ph. Dignum autem hoc illo eſt. Ge. ain' tandem, carcer? De Geta.
G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.
Ph. Reſponde. Ge. quis homo eſt? ehem. De. tace. G. abienti tibi
Te indignas, ſéque dignas contumelias
Nunquam ceſſant dicere hodie D. eho, deſine.
Adoleſcens, primum abs te hoc bona venia peto,
Si tibi placere potis eſt, vt mihi reſpondeas:
Quem amicum tuum ais faiſſe iſtum, explana mihi,
Et quî cognatum me ſibi eſſe diceret.
Ph. Proinde expiſcare, quaſi non noſſes. D. noſſem? Ph. ita.
D. Ego me nego: tu, qui ais, redige ad memoriã.
P. Eho, tu ſobrinam tuam non noras? D. enecas:
Dic nomen. P. nomen? maxumè. D. quid nunc taces?
Ph. Perij hercle, nomen perdidi. De: hem, quid ais? Ph. Geta,
Si meminiſti id quod olim dictum eſt, ſubijce. hem,
Non dico: quaſi non noris, tentatum aduenis.
D. Egon' autem tento? G. Stilpho. P. atque adeò, quid mea?
Stilpho eſt. D. quem dixti? P. Stilphonem inquam: noueras?
D. Neque ego illum noram, neque mihi cognatus fuit:
Quiquam iſto nomine. P. itáne? non te horum pudet?
At ſi talentũm rem reliquiſſet decem.
D Dij tibi malè faciant. P. primus eſſes, memoriter
Progeniem voſtram vſque ab auo atq; atauo proferens.
D. ita vt dicis. ego tum ſi adueniſſem, quî mihi
Cognata ea eſſet, dicerem: itidem tu face:
Cedo, quî eſt cognata? Ge. heus noſter, rectè: heus

tu

tu caue.
Ph. Dilucidè expediui, quibus me oportuit
Iudicibus: tum, si id falsum fuerat, filius
Cur non refelli t? De. filium narras mihi?
Cuius de stultitia dici, vt dignum est, non potest.
Ph. At tu, qui sapiens es, magistratus adi,
Iudicium de eadem causa iterum vt reddant tibi:
Quandoquidem solus regnas, & soli licet
Hic de eadem causa bis iudicium adipiscier.
De. Etsi facta mihi iniuria est, verum tamen
Potius quàm lites sector, aut quàm te audiam,
Itidem vt cognata si sit, id quod lex iubet
Dotem dare, abduce hanc minas quinque accipe.
Ph. Ha, ha, hæ; homo suauis. De. quid est? num iniquom postulo?
Anne hoc quidem ego adipiscar, quod ius publicum est?
Ph. Itáne tandem quæso, ciuem vbi abusus sis,
Mercedem dare lex iubet ei atque amittere eam,
Vt nè quid turpe ciuis in se admitteret
Propter egestatem, proximo iussa est dari,
Vt cum vno ætatem degeret, quod tu veras?
De. Ita, proxumo quidem: at nos vnde? aut quam ob rem? Ph. ohe,
ACTVM, aiunt, ne agas. De. non agam? Immo haud desinam,
Donec perfecero hoc. Ph. ineptis. D. sine modò.
Ph. Postremò tecum nihil rei nobis, Demipho, est:
Tuus est damnatus gnatus, non tu: nam tua
Præterierat iam ducendi ætas. D. omnia hæc
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum vxore hac ipsum prohibebo domo.
Ge. Iratus est. Ph. tute idem melius feceris.
D. Itáne es paratus facere me aduorsum omnia,
Infœlix? Ph. metuit hic nos, tamersi sedulò
Dissimulat. G. bene habent tibi principia. Ph. quin quod est
Ferundum, fers? tuis factis dignum feceris,
Vt amici inter nos simus. D. egon' tuam expetam
Amicitiam? aut te visum aut auditum velim?
Ph. Si concordabis cum illa, habebis quæ tuam
Senectutem oblectet: respice ætatem tuam.
De. Te oblectet: tibi habe. Ph. minue verò iram.

De. hoc age:
Satis iam verborum est: nisi tu properas mulierem
Abducere, ego illam eijci am. dixi, Phormio.
Ph. Si tu illam attigeris secus, quam dignum est liberam,
Dicam impingam tibi grandem. dixi, Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. Ge. intelligo.

ACTVS II. SCENA III.
DEMIPHO, GETA, HEGIO, CRATINVS, CRITO.

QVanta me cura & sollicitudine afficit
Gnatus, qui me, & se hisce impedivit nuptijs?
Neque mi in conspectum prodit; vt saltem sciam
Quid de hac re dicat, quidue sit sententiæ.
Abi, tu vise, redieritne iam, an nondum, domum.
Ge. Eo. De. videtis quo in loco res hæc siet.
Quid ago? dic Hegio. De. ego Cratinum censeo,
Si tibi videtur. De. dic Cratine. Cra. méne vis?
De. Te. Cra. ego, quæ in rem tuam sint, ea velim
facias, mihi.
Sic hoc videtur: quod te absente hic filius
Egit, restitui in integrum, æquom est, & bonum:
Et id impetrabis. dixi. De. dic nunc Hegio.
He. Ego sedulò huuc dixisse credo: verum ita est,
QVOT homines, tot sententiæ. suus cuique mos.
Mihi non videtur, quod sit factum legibus,
Rescindi posse: & turpe incœptu est. D. dic Crito.
Cri. Ego amplius deliberandum censeo:
Res magna est. He. numquid nos vis? De. feciſtis probè:
Incertior sum multo, quàm dudum. Ge negant
Redijsse. De. frater est expectandus mihi: is
Quod mihi dederit de hac re consilium, id exequar.
Per conjuratum ibo ad portum, quoad se recipiat.
Ge. At ego Antiphonem quæram, vt, quæ acta hic sunt, sciat.
Sed eccum ipsum video in tempore huc se recipere.

ACTVS III. SCENA I.
ANTIPHO, GETA.

A. ENimuero, Antipho, multi modis cum isto animo vituperandus es.

Itane

Itane hinc abijsse, & vitam tutandam dedisse alijs tuam?
Alios tuam rem credidisti, quàm te, animaduersuros magis?
Nam, vt vt erant alia, illi certè consuleres, quæ nunc tuæ est domi:
Ne quid propter tuã fidẽ decepta pateretur mali:
Cuius nunc miseræ spes, opesque sunt in te vno omnes sitæ.
An. Equidem here, nos iamdudum hîc te absentem incusanus, qui abieris.
An. Te ipsum quærebam. Ge. sed ea causa nihilo magis defecimus.
An. Loquere obsecro, quonam in loco sunt res & fortunæ meæ.
Numquid patri subolet? Ge. nil etiam. Ae. ecquid spei porro est? Ge. nescio. An. ah.
G. Nisi Phrædria haud cessauit pro te eniti. A. nihil fecit noui.
GE. Tum Phormio itidem in hac re, vt in alijs strenuum hominem præbuit.
An. Quid is fecit? G. confutauit verbis admodum iratum senem.
An. Heu Phromio. Ge. ego, quod potui porro. An. mi Geta, omnes vos amo.
G. Sic sese habent principia, vt dico: adhuc tranquilla res est:
Mansurusque pàtrûum pater est, dum huc adueniat.
An. quid eum? Ge. aiebat,
De eius consilio velle sese facere, quod ad hanc rem attinet.
An. Quantus metus est mihi, venire huc saluom nũc patruum Geta.
Nam, vt audio, per vnam eius aut viuam, aut moriar sententiam.
Ge. Phrædria tibi adest. An. vbinam? Ge. eccum ab sua palæstra exit foras,

ACTVS III SCENA II.

PHAEDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

Ph. DOrio, audi obsecro: D. non audio. P. parumper. D. quin omitte me.
P. Audi quod dicam. D. at enim tædet iam audire

eadem millies.
P. at nunc dicam, quòd lubenter audias. D. loquere, audio.
P. Nequeo te exorare, vt maneas triduum hoc? quò nunc abis?
D. Mirabar, si tu mihi quidquam afferres noui.
A. Hei, metuo lenonem, ne quid suat suo capiti. Ge. idem ego metuo.
P. Non mihi credis? D. hariolare. P. sin fidem do. D. fabulæ.
P. Generatum istuc beneficium tibi pulchrè dices. Do. logi.
P. Crede mihi, gaudebis factò: verum hercle hoc est. Do. somnium.
P. Experire, non est longum. D. CANTILENAM eandem canis.
P. Tu mihi cognatus, tu amicus, tu parens. D. garris modò.
P. Adeone ingenio esse duro te, atque inexorabili,
Vt neq; misericordia, neq; precibus molliri queas?
D. Adon' te esse incogitantem atque impudentem Phædria,
Vt phaleraris dictis dûcas me, & meam ductes gratis?
A. Miseritum est. P. hei veris vincor. Ge. quàm similis vterque est sui.
P. Neque, alia Antipho cum occupatus esset solicitudine,
Tum esse hoc mî obiectum malum? A. ah, quid istuc autem est, Phædria?
P. O fortunatissime Antipho. An. egone? P. cui quod amas, domi est;
Nec cum huiusmodi vnquam vsus venit vt conflicta. es malo.
An. Mihi domi est? immò, id quod aiunt, AVRIBVS teneo lupum.
Nam neque, vt amittam à me, inuenio; neque, vti retineam. scio.
Do. Ipsum istuc mihi in hoc est. An. eia, ne parum leno sies.
Nunquid hic confecit? P. hiccine? quod homo inhumanissimus:
Pamphilam meam vendidit. Cl. quid vendidit? N. ain' vendidit?
P. Vendi-

P. Vendidit. Do. quam indignum facinus, ancillam
ære emptam suo?
Ph. Nequeo exorare, vt maneat, & cum illo vt
mutet fidem,
Triduum hoc, dum id, quod est promissum, ab amicis argentum aufero.
Si non tum dedero, vnam præterea horam ne opertus sies.
D. Obtundis. A haud longum est quod orat, Dorio? exoret, sine.
Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicauerit.
D. Verba istæc sunt. Pamphilamne hac vrbe priuari sines?
Tum præterea horum amorem distrahi poterin' pati?
De. Neque ego, neque tu. Ge. Dij tibi omnes id, quod est dignum, duint.
D. Ego te complures aduorsum ingenium meum menses tuli,
Pollicitantem, & nil ferentem, flentem: nunc contrà omnia hæc
Reperi qui det, neque lacrumet. da locum melioribus.
An. Certè hercle, satis si commemini, tibi quidem est olim dies,
Quam ad dares huic, præstituta. Ph. factum. D. num ego istuc nego?
An. Iamne ea præterijt? Do. non verum ei hęc anteceſſit. An. non pudet
Vanitatis? D. minimè, dum ob rem. G. sterquiliniũ P. Dorio,
Itane tandẽ facere oportet? D. sic sũ. si placeo vtere.
An. Siccine hunc decipis? D. immo enimuerò, Antipho, hic me decipit:
Nam hic me huiusmodi scibat esse: ego hunc esse aliter credidi.
Iste me fefellit: ego isti nihilo sum aliter, ac fui.
Sed vt hæc sunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi
Miles se dare dixit, si mihi prior tu attuleris, Phædria,
Mea lege vtar, vt potior sit, qui prior ad dandum est. Vale.

ACTVS III. SCENA III.
PHAEDRIA, ANTIPHO, GETA.

Ph. Quid faciam? vnde ego nunc tam subito huic argentum inueniam miser,
Cui minus nihilo est? quod si hic potuisset nunc exorarier
Triduum hoc, promissum fuerat. An. itane hunc patiemur, Geta,
Fieri miserum, qui me dudum, vt dixti, adiurit comiter?
Quin, cum opus est, beneficium rursum ei experiamur reddere?
Ge. Scio equidem hoc esse æquom. An. age ergo, solus seruare hunc potes.
Ge. Quid faciã? A. inuenias argentum. G. cupio. sed, id vnde, edoce.
An. Pater adest hîc. G. scio. sed quid tum? An. ah, dictum sapienti sat est.
G. Itane? An. ita. Ge. sanè hercle pulchrè suades: etiam tu hinc abis?
Non triumpho ex nuptijs tuis, si nil nanciscor mali;
Ni etiam nunc me huius quærere causa in malo iubeas crucem?
An. Verum hic dicit. Ph. quid? ego vobis, Geta, alienus sum? G. haud puto.
Sed parumne est, omnibus quod nunc nobis succedet senex,
Ni instigemus etiam, vt nullus locus relinquatur preci?
P. Alius ab oculis meis illam in ignotum abducet locum?
Hem dum igitur licet, dumque adsum, loquimini mecum, Antipho;
Contemplamini me. An. quamobrem? aut quidnam facturus, cedo?
Ph. Quoquò hinc asportabitur terrarum, certum est persequi,
Aut perire. G. Dij bene vortant, quod agas: pedetentim tamen,
An. Vide si quid opis potes adferre huic. G. si quid? si quid? An. quære, obsecro,
Ne quid plus minusue faxit, quod nos post pigeat,

Ge-

Geta.

Ge. Quæro: saluos est, vt opinor: verùm enim metuo malum.

A. Noli metuere. vnà tecum bona malaq; tollerabimus.

Ge. Quantum argenti opus est tibi? loquere. Ph. solæ triginta minæ.

Ge. Triginta? hui percara est, Phædria. Ph. istæc verò vilis est.

Ge. Age, age, inuentas reddam. P. ô lepidum caput! G. auser te hinc. Ph. iam opus est.

Ge. Iam feres: sed opus est mihi Phormionem adiutorem ad rem hanc dari.

An. Præsto est: audacissimè oneris quiduis impone & feret:

SOLVS est homo amico amicus, Ge. eamus ergo ad eum ocyus.

A. Numquid est, quod mea opera vobis opus sit? G. nil, verùm abi domum, &

Illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exanimatam metu,

Consolare: cessas? A. nihil est, æquè quod faciam lubens.

Ph. Qua via istuc facies? G. dicam in itinere: modo te hinc amoue.

ACTVS IIII. SCENA I.

DEMIPHO. CHREMES.

DE. QVID? qua profectus causa hinc es Lemnum Chremes?

Adduxtin' tecum filiam? C. non. D. quid ita non?

C. Postquam videt me eius mater hîc esse diutius,

Simul autem non manebat ætas virginis

Meam neglegentiam, ipsam cum omni familia ad

Me profectam esse aiebant. D. quid illic tam din

Quæso igitur commorabare, vbi id audieras?

C. Pol me detinuit morbus. D. vnde? aut qui? C. rogas?

SENECTVS ipsa est morbus: sed venisse eas

Salùas audiui ex nauita, qui illas vexerat.

De. Quid gnato obtigerit me absente, audistin' Chreme?

Ch. Quod quidem me factum consilij incertum facit.

Nam hanc conditionem si cui tulero extraneo,
Quo pacto, aut vnde mihi sit, dicendum ordine est.
Te mihi fidelem esse æque, atque egomet sum mihi
Scibam. ille si me alienus affinem volet,
Tacebit dum intercedit familiaritas:
Sin spreuerit me plus quam opus est scito, sciet:
Vereorque ne vxor aliqua hoc resciscat mea.
Quod si fit, vt me excutiam atque egrediar domo,
Id restat: nam ego meorum solus sum meus.
De. Scio ita esse, & istæc mihi res solicitudini est:
Neque defetiscar vnquam adeo experirier,
Donec tibi id quod pollicitus sum effecero.

ACTVS IIII. SCENA. II.
GETA.

EGO hominem callidiorem vidi neminem,
Quàm Phormionem. venio ad hominem vt dicerem
Argento opus esse. & id quo pacto fieret:
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat:
Gaudebat: me laudabat: quærebat senem:
Dijs gratias agebat. tempus sibi dari,
Vbi Phædriæ se ostenderet nihilo minus
Amicum esse, quam Antiphoni. hominem ad forum
Iussi opperiri; eò me esse adducturum senem.
Sed eccum: quis est vlterior? at at Phædriæ
Pater venit. quid pertimui autem bellua?
An quia, quos fallam, pro vno duo sunt mihi dati?
Commodius esse opinor duplici spe vtier.
Peram hinc, vnde a primo institui: is si dat, sat est:
Si ab hoc nil fiet, tum hunc adoriar hospitem.

ACTVS IIII. SCENA. III.
ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

An. EXpecto, quàm mox recipiat sese Geta.
Sed patruum cum patre video adstantem: hei mihi,
Quàm timeo, aduentus huius quò impellat patrẽ.
Ge. Adibo hosce. ô noster Chremes. C. salue Geta.
Ge. Venire saluom volupe est Ch. credo. Ge. quid agitur?
Ch. Multa aduenienti, vt fit, nona, hic cõpluria.
Ge. Ita de Antiphone aut ist n' quæ facta? C. omnia.

omnia.
Ge. Tun' dixeras huic' facinus indignum, Chreme,
Sic circumiri. D. cum hoc id agebam commodè.
Ge. Nam hercle ego quoque id quidem mecum agitans sedulo,
Inueni, opinor, remedium huic rei. D. quid, Geta?
Quid remedium? G. vt abij abs te, fit forte obuiam
Mihi Phormio. Ch. qui Phormio? G. is, qui istanc. Ch. scio.
Ge. Visum est mihi, vt eius tentarem sententiam.
Prendo hominem solum: cur non, inquam, Phormio,
Vides inter nos si hæc potiùs cum bona
Vt componantur gratia, quàm cum mala?
Herus liberalis est. & fugitans litium:
Nam cæteri quidem herclè amici omnes modò
Vno ore auctores fuere, vt præcipitem hanc daret.
An. Quid hic cœptat? aut quò euadet hodie? Ge. an legibus
Daturum pœnas dices, si illam eiecerit?
Iam id exploratum est: eia sudabis satis,
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia est.
Verum pone esse victum eum: at tandem tamen
Non capitis eius res agitur, sed pecuniæ.
Postquam hominem his verbis sentio mollirier,
Soli sumus nunc, inquam, hîc. eho, dic, quid velis dari
Tibi in manum, vt herus his desistat litibus,
Hæc hinc faceßat, tu molestus ne sies?
An. Satin' illi Dij sunt propitij? Ge. nam sat scio,
Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,
Vt ille est bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. D. quis te istæc iussit loqui?
Ch. Immo non potuit melius peruenirier
Eò, quò nos volumus. An. occidi. Chr. perge eloqui.
G. At primò homo insanibat. Ch. cedo, quid postulat?
G. Quid? nimium: quantum libuit. Ch. dic. Ge. si quis daret
Talentum magnum. C. immo malum hercle: vt nil pudet?

Ge. Quod

Ge. Quod dixi adeo ei: quæso, quid si filiam
Suam vnicam locaret? paulò retulit
Non suscepisse: inuenta est, quæ dotem peta-
Vt ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias,
Hæc denique eius fuit postrema oratio:
Ego, inquit, iam à principio amici filiam,
Ita vt æquom fuerat, volui vxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem eius incommodum,
In seruitutem pauperem ad ditem dari.
Sed mihi opus erat, vt aperte tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret, quî dissoluerem
Quæ debeo: & etiam nunc, si volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi,
Nullam mihi malim, quàm istanc, vxorem dari.
An. Vtrùm stultitia facere ego hunc, an malitia
Dicam, scientem, an imprudentem, incertus sum.
De. Quid. si animam debet? De. ager oppositu'st pignori ob
Decem minas, inquit. D. age, age, iam ducat: dabo.
Ge. Aediculæ item sunt ob decem alias. De. hoi, hui,
Nimium est. C. ne clama: petito hasce à me decem.
Ge. Vxori emunda ancillula: tum autem pluscula
Suppellectile opus est: opus sumptu ad nuptias:
His rebus pone sanè, inquit, decem minas.
D. Sexcentas proin potius scribito iam mihi dicas:
Nil do. impuratus me: ille vt etiam irrideat?
Ch. Quæso, ego dabo, quiesce: tu modo filius
Fac vt illam ducat, nos quam volumus. A. hei mihi:
Geta occidisti me tuis fallacijs.
C. Mea causa eiicitur: me hoc equom est amittere.
Ge. Quantum potes, me certiorem, inquit, face,
Si illam dant, hanc vt mittam, ne incertus siem:
Nam illi mihi dotem iam constituerunt dare,
Ch. Iam accipiat: illis repudium renunciet:
Hanc ducat. De. quæ quidem illi res vortat male.
Ch. Opportunè adeò nunc mecum argentũ attuli,
Fructum, quem Lemni vxoris reddunt prædia:
Id sumam: vxori, tibi opus esse dixero.

AC-

ACTVS IIII SCENA III.
ANTIPHO, GETA.

A. GETA. Ge. hem. quid egisti? Ge. emunxi argento senes.
A. Satin' est id? G. nescio hercle: tantum iussus sum.
An. Eho, verbero, aliud mihi respondes, ac rogo?
Ge. Quid ergo narras? A. quid ego narrem? opera tua ad
Rellim mihi quidem res rediit planissimè.
Vtte quidem omnes Dij, Deæq; superi inferi,
Malis exemplis perdant! hem, si quid velis,
Huic mandes, qui te ad scopulum è tranquillo inferat.
Quid minus vtile fuit, quam hoc vlcus tangere,
Aut nominare vxorem? iniecta est spes patri,
Posse illam extrudi; cedo, nunc porrò Phromio
Dotem si accipiet, vxor ducenda est domũ:
Quid fiet? Ge. non enim ducet. An. noui: cæterum
Cum argentum repetent, nostra causa scilicet
In neruum potiùs ibit. Ge. NIHIL est Antipho,
Quin malè narrando possit deprauarier.
Tu id, quod boni est, excerpis: dicis, quod mali est.
Audi nunc contra iam: si argentum acceperit,
Ducenda est vxor vt ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandis nuptijs,
Vocandi, sacrificandi dabitur paululum:
Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt:
Inde istis reddet. An. quamobrem? aut quid dicet G. rogas.
Quot res? post illa monstra enenerunt mihi:
Introijt in ædes ater alienus canis:
Anguis per impluuium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit hariolus:
Haruspex vetuit ante brumam aliquid noui
Negotî incipere, quæ causa est iustissima.
Hæc fient. An. vt modò fiant. Ge. fient: me vide.
Pater exit: abi, dic esse argentum Phædriæ.

ACTVS

ACTVS. IIII. SCENA V.
DEMIPHO, GETA, CHREMES.

De. QVietus esto inquam: ego curabo, nequid verborum duint.
Hoc temere nunquam amittam ego à me, quin mihi testes adhibeam:
Cùm dem, & quam ob rem dem, commemorabo.
Ge. vt cautus est, vbi nil opu'st!
Ch. Atqui ita opus est facto. at matura, dum lubido eadem hæc manet:
Nam, si altera illa magis instabit, forsitan nos reijciat.
Da. Rem ipsam putasti. De. duc me ad eum ergo.
G. non moror. Ch. vbi hoc egeris,
Transito ad vxorem meam, vt conueniat hanc prius quàm hinc abit.
Dicat eum dare nos Phormioni nuptum, ne succenseat:
Et magis esse illũ idoneum, qui ipsi sit familiarior:
Nos nostro officio, nihil egressos esse: quantum is voluerit,
Datum esse dotis. De. quid, malùm, tua id refert? Ch. magni, Demipho.
De. Non sat tuum officium te fecisse, si non id fama approbat?
Ch. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se electam putet.
De. Idem ego istuc facere possum. Ch. mulier mulieri magis congruet.
De. Rogabo. C. vbi nunc illas ego reperire possim cogito.

ACTVS. V. SCENA. I.
SOPHRONA, CHREMES.

S. QVID agam? quem amicum inueniam mihi, misera? aut cui consilia
Hęc referam? aut vnde nunc mihi auxilium petã? nam vereor,
Herane ob meum suasum indignè iniuria afficiatur:
Ita patrem adolescentis facta hæc tolerare audio violenter.
Ch. Nam quæ hæc est anus exanimata, à fratre quæ

quæ egressa est meo?
Se. Quod vt facerem, me egestas impulit; cum scirem infirmas
Hasce esse nuptias: vt id consulerem, interea vita
Vt in tuto foret. Ch. certe ædepol, nisi me animus fallit,
Aut parum oculi prospiciunt, meæ nutricem gnatæ video.
S. Neque ille inuestigatur. Ch. quid agam? S. qui
est eius pater. Ch. adeon'
An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognosco? S. quod si eum nunc
Reperire possim, nihil est quod verear. Ch. ea ipsa est, colloquar.
So. Quis hîc loquitur? Ch. Sophrona. S. & meum nomen nominat? Ch. ad me respice.
So. Dî obsecro vos: estne hoc Stilpho? Ch. non. S. negas?
Ch. Concede hinc paululum à foribus istorsum sodes, Sophrona.
Ne me istuc posthac nomine appellassis. Se. quid? non is obsecro es,
Quem semper te esse dictitasti? Ch. st. So. quid has metuis fores?
Ch. Conclusam hîc habeo vxorem sæuam: verum istho de nomine
Eô perperam olim dixi, ne vos fortè imprudentes foris
Effuritetis, atq; id porrò aliquà vxor mea rescisceret.
S. Hem istoc pol nos te hic inuenire miseræ nunquam potuimus.
Ch. Ehò dic mihi, quid tibi rei est cum familia hac, vnde exis? aut vbi
Illæ sunt? So. miseram me. Ch. hem, quid est? viuunt. ne? So. viuit gnata.
Matrem ipsam ex ægritudine miseram mors consecuta est.
Ch. Malè factum. So. ego autem, quæ essem anus deserta, egens, ignota,
Vt potui, virginem nuptum locaui huic adolescenti.
Harum qui est dominus ædium. Ch. Antiphoneine? S. hem, isti ipsi. Ch. quid?
Duasne is vxores habet? So. au, obsecro, vnam ille qui-

quidem hanc solam.
Ch. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? So. hæc ergo est. Ch. quid ais?
So. Compositò est factum, quo modo hanc amans habere posset
Sine dote. C. Dij, vostram fidem! quàm sæpè fortè temere
Eueniunt, quæ non audeas optare? offendi aduenien s,
Quicum volebam, atque vt volebam, collocatam filiam;
Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam, vt fieret,
Sine nostra cura maxuma, sua cura hæc sola fecit.
So. Nunc quid facto sit opus, vide: pater adolescentis venit,
Eumque animo iniquo hoc oppido ferrè aiunt. Ch. nihil pericli est.
Sed, per Deos atque homines, meam esse hanc, caue rescisçat quisquam.
S. Nemo ex me scibit. C. sequere me intus; cætera audies.

ACTVS V. SCENA II.
DEMIPHO, GETA.

D. NOstrapte culpa facimus, vt malos expedia. esse,
Dum nimiũ dici nos bonos studemus & benignos.
Ita fugias, ne præter casã, aiunt. nonne id satis erat
Accipere ab illo iniuriam? e tiam argentum est vl' trò obiectum,
Vt sit quî viuat, dum aliquid aliud flagitij conficiat.
G. Planissimè. De. ijs nunc præmium est, qui recta praua faciunt.
Ge. Verissimè. De. vt stultissimè quidem illi rem gesserimus.
Ge. Modo vt hoc consilio possit discedi vt istam ducat.
De. Etiam ne id dubium est? Ge. haud scio hercle, vt homo est, an mutet animum.
De. Hem, mutet autem? G. nescio. verum, si fortè, dico.
De. Ita faciam, vt frater eiuit; vxorem huc eius adducam,

Cum ista vt loquatur. abi tu Geta: prænuntia hanc venturam.

G. Argentum inuentum est Phædriæ: de iurgio filetur.

Prouisum est, ne in presentia hæc hinc abeat: quid nunc porrò?

Quid fiet? in eòdem luto hæsitas: vorsuram solues, Geta: præsens quod fuerat malum, in diem abiit: plagę creiscunt,

Nisi prospicis, nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,

Ne quid vereatur Phormionem, aut eius orationē

ACTVS V. SCENA IIII.
DEMIPHO, NAVSISTRATA, CHREMES.

De. AGedum, vt soles, Nausistrata, fac illa vt placetur nobis;

Vt sua voluntate id, quod est faciundum, faciat. Na. faciam.

De. Pariter nunc opera me adiuues, ac dudum recopitulata es.

Na. Factum volo: ac pol queo minus viri culpa, quam me dignum est.

De. Quid autem? N. quia pol mei patris bene parta, indiligenter

Tutatur. nam ex his prędijs talenta argenti bina

Capiebat statim. hem, vir viro quid præstat! De. bina quęso?

Na. Ac rebus vilioribus multo, tamen talenta bina. De. hui.

Na. Quid hęc videntur? De. scilicet. Na. virum me natam vellem:

Ego ostenderem. De. certè scio. Na. quo pacto? De. parce, sodes,

Vt possis cū illa; ne te adolescens mulier defatiget.

Na. Faciam, vt iubes: sed meum virum abs te exiré video. Ch. hem, Demipho,

Iam illi est argentum? De. curaui illico datum. Ch. nollem datum.

Hei, video vxorem: penè plus, quàm satis erat. De. cur nolles, Chreme?

Ch. Iam rectè. D. quid tu? ecquid locutus cum ista es, quamobrem hanc ducimus?

Ch.

Ch. Transegi. De. quid ait tandem? Ch. adduci non
potest. De. quid non potest?
Ch. Quia vterque vtrique est cordi. De. quid istuc
nostra? Ch. magni. præter hæc,
Cognatam comperi esse nobis. De. quid? deliras? C.
sic erit:
Non timere dico: redi mecũ in memoriam. D. sati'
ne sanus es?
Na. Au, obsecro vide, ne in cognatam pecces. De.
non est. Ch. ne nega:
Patris nomen aliud dictum est: hoc tu errasti. De.
non norat patrem?
Ch. Norat. De. cur aliud dixit? Ch. nunqnam hodie
concedes, mihi, neque
Intelliges? De. si tu nil narres. C. pergis? Na. miror
quid hoc fiet.
De. Equidem hercle nescio. Ch. vin' scire? at, ita me
seruet Iupiter,
Vt propior illi, quàm ego sum, ac tu, nemo est ho-
mo. De. Dij, v ostram fidem!
Eamus ad ipsam vna omnes nos. aut scire, aut ne-
scire hoc volo. Ch. ah.
De. Quid est? Ch. itane paruam mihi fidem esse apud
te? De. vin' me credere?
Vin' satis quæsitum mihi istuc esse? age, fiat. quid
illa filia
Amici nostri, quid futurum est? Ch. rectè. De. hanc
igitur mittimus?
Ch. Quid ni? De. illa maneat? Ch. sic. De. ire igitur
tibi licet, Nausistrata.
Na. Sic pol commodius esse in omnes arbitror,
quàm, vt cœperas,
Manere hanc: nam perliberalis visa est, eum vidi,
mihi,
D. Quid istuc negotij est? C. iamne operuit ostium?
De. iam. Ch. ô Iupiter!
Dij nos respiciunt: gnatam inueni nuptam cum tuo
filio. De. hem,
Quo pacto id potuit? Ch. non satis tutus est ad nar-
randum hic locus.
De. At tu intro abi. Ch. heus, ne filij nostri quidem
hoc resciscant, volo.

ACTVS.

ACTVS V. SCENA. IIII.
ANTIPHO.

LAETVS sum, vt vt meæ res sese habent, fratri obtigisse quod volt.
Quàm scitum est, eiusmodi parere in animo cupiditates,
Quas cùm res aduorsæ sient, paulo mederi possis!
Hic simul argentum repperit, cura sese expediuit:
Ego nullo possum remedio me euoluere ex his turbis;
Quin, si hoc celetur, in metu; sin patefit, in probro sim.
Neque me domum nunc reciperem, ni mihi esset spes ostensa
Huiusce habendæ. sed vbinam Getam inuenire possum, vt
Rogem, quod tempus conueniendi patris me capere iubeat?

ACTVS. V. SCENA. V.
PHORMIO, ANTIPHO.

Ph. ARgentum accepi: tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curaui, propria ea Phædria vt potiretur: nam emissa est manu.
Nunc vna res mihi etiam restat, quæ est conficiunda, otium
Asenibus ad potandum vt habeam: nam aliquot hos sum am dies.
An. Sed Phormio est. quid ais? Ph. quid? A. quidnam nunc facturus, Phædria?
Quo pacto satictatem amoris ait se velle sumere?
Ph. Vicissim partes tuas acturus est. An. quas? Ph. vt fugitet patrem:
Tu suas rogares rursum vt ageres, causam vt pro se diceres?
Nam potaturus est apud me. ego me ire senibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, quam dudum dixit Gera;
Ne, cùm hîc non videant me, conficere etedant argentum suum.
Sed ostium concrepuit abs te. An. vide, quis egre-

ditur

ditur. Ph. Geta est.

ACTVS. V. SCENA VI.
GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

Ge. O FORTVNA, ô fors fortuna! quantis cõmoditatibus,
Quàm subitò hero meo Antiphoni ope vestra hũc oneraſtis diem?
An. Quidnam hic sibi volt? G. noſque amicos eius exoneraſtis metu?
Sed ego nũnc mihi cesso, qui non humerum hunc onero pallio
Atque hominem propero inuenire, vt hæc, quæ cõtigerint, sciat?
An. Num tu intelligis, quid hic narret? Ph. num tu? An. nihil. P. tantundem ego.
Ge. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc sunt. A. heus, Geta. Ge. hem tibi.
Num mirum, aut nouum est reuocari, cursum cum inſtitueris? An. Geta
Ge. Pergit. hercle nunquam tu tu, o odio vinces me. An. non manes?
Ge. Vapulabis. curialis vernula est, qui me vocat.
An. Id tibi quidem iam fiet, niſi reſiſtis, verbero.
G. Familiariorem oportet esse hunc, qui minitatur malum:
Sed ipse est, quem quæro, an non? ipſu'st Ph. congredere actutum. An. quid est?
Ge. O omnium, quantum est, qui viuant, homo ornatiſſime!
Nã sine controuersia à dijs solus diligere, Antipho.
An. ita velim: sed qui illuc credam ita esse, mihi dici velim.
G. Satin' est, si te delibutum gaudio reddo? An. enecas.
P. Quin tu hinc pollicitationes aufer, &, quod fers cedo. Ge. oh,
Tu quoque hic aderas, Phromio? Ph. aderam: sed ceſſas? Ge. accipe, hem.
Vt modo argentum dedimus tibi apud forum, recta domum
Sumus profecti: interea mittit herus me ad vxorem tuam.

An. Quamobrem?

Quamobrem ? Ge. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem est Antipho.
Vbi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:
Pone apprehendit pallio, resupinat: respicio: rogo,
Quamobrem retineat me: ait esse vetitum intro ad heram accedere:
Sophrona modò fratem huc, inquit, senis introduxit Chremem,
Eumque nunc esse intus cùm illis. hoc vbi ego audiui ad fores
Suspenso gradu placidè ire perrexi: accessi: adstiti:
Animam compressi: aurem admoui: ita animum cœpi attendere,
Hoc modo sermonem captans. An. euge Geta. G. hic pulcherimum
Facinus audiui: itaque penè hercle exclamaui gaudio.
Ph. Quod? Ge. quodnam arbitrare? An. nescio. Ge. atqui mirificissimum:
Patruus tuus est pater inuentus Phanio vxori tuæ. A. hem,
Quid ais? Ge. Cum eius olim consuenit matre in Lemno clanculum.
Ph. Somnium. vtin' hæc ignoraret suum patrem? G. aliquid credito,
Phormio, esse causæ: sed me censen' potuisse omnia
Intelligere extra ostium, intus quæ inter sese ipsi egerint?
Ph. Atque hercle ego quoque illam audiui fabulã. G. immo etiam dabo,
Quò magis credas. patruus interea inde hic egreditur foras:
Haud multò post cum patre idem recipit se intro denuò:
Ait vterque tibi potestatem eius habendæ se dare:
Denique ego tum missus, te vt requirerem, atque adducerem.
An. Hem, quin ergo? rape me. Tas? Ge. fecero. An. ô mi Phromio,
Vale. Ph. Vale Antipho: bene, ita me Dij ament, factum: & gaudeo
Tantam fortunam de improuiso esse his datam.
Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,

Et

Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Ne cuiquam suorum æqualium supplex sit:
Nam idem hoc argentum ita vt datum est ingratijs,
Ei datum erit: hoc quî cogam, re ipsa repperi.
Nunc gestus mihi, vultusque est capiundus nouus.
Sed hinc concedam in angiportum hunc proxumum:
Inde hisce ostendam me; vbi erunt egressi foras:
Quò me assimularam ire ad mercatum, non eo.

ACTVS V. SCENA. VII.
DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

De. DIIS magnas meritò gratias habeo, atque ago,
Quando euenêre hæc nobis fratér prosperé.
Quantum potest, nunc conueniendus Phormio est,
Priusquam dilapidet nostras viginti minas,
Vt auferamus: Ph. Demiphonem, si domi est,
Vrsum, vt quod, De. at nos ad te ibamus, Phormio.
Ph. De eadem hac fortasse causa. De. ita hercle.
Ph. credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: an verebamini,
Ne non id facerem, quod recepissem semel?
Heus quanta quanta hęc mea paupertas est, tamen
Adhuc curaui vnum hoc quidem, vt mî esset fides.
Ch. Estne ea ita, vt dixi liberalis? De. oppido.
Ch. Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,
Paratum me esse: vbi vëltis, vxorem date.
Nam omnes posthabui mihi res, ita vt par fuit,
Postquam, tantopere id vos velle, animaduorter ã.
De. At hic dehortatus est me, ne illam tibi darem;
Nam, qui rumor erit populi, inquit, si id feceris?
Olim, cum honeste potuit, tum non est data:
Nunc viduam extrudi, turpe est: ferme eadem omnia,
Quæ tute dudum coram me incusaueras.
Ph. Satin' superbè illuditis me? De. qui? Ph. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam, quo redibo ore ad eam, quam contempserim?
Ch. Tum autem Antiphonem, video ab sese amittere
Inuitum eam, inque. De. tum autem video filium

Inuitum

Inuitum sane mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi
Argentum iube rursum rescribi, Phormio.
P. Quod? nae ego perscripsi porro illis, quibus debui.
De. Quid igitur fiet? P. si vis mihi vxorem dare,
Quam despondisti, ducam: sin est, vt velis
Manere apud te illam, hic dos maneat, Demipho:
Nam non est aequom me propter vos decipi;
Cum ego vestri honoris causa repudium alterae
Remiserim, quae tantundem dotis dabat.
De. I hinc in malam rem cum istac magnificentia,
Fugitive: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo? P. irritor. D. tune hanc duceres,
Si tibi daretur? Ph. fac periculum. De. vt filius
Cum illa habitet apud te, hoc vestrū consiliū fuit.
P. Quaeso, quid narras? D. quin tu mihi argentum cedo.
Ph. Immo verò tu vxorem cedo. D. in ius ambula.
Ph. In ius? enim vero, si porro esse odiosi pergitis,
D. Quid facies? Ph. egone? vos me indotatis modo
Patrocinari fortasse arbitramini?
Etiam dotatis soleo. Ch. quid id nostrâ? Ph. nihil.
Hic quandam noram, cuius vir vxorem. Ch. hem
De. quid est?
Ph. Leonni habuit aliam. C. nullus sum. Ph. ex qua filiam
Suscepit: & eam clam educat. Ch. sepultus sum.
Ph. Hęc adeò ego illi iam denarrabo. Ch. obiecro,
Ne facias. Ph. oh, tun' is eras? De. vt ludos facit!
Ch. Missum te facimus. Ph. fabulae. C. quid vis tibi?
Argentum quod habes, condonamus te. P. audio:
Quid vos, malum, ergo me sic ludificamini
Inepti vestra puerili sententia?
Nolo, volo: volo, nolo rursum: cedo, cape:
Quod dictum, id dictum est: quod modo erat ratum irritum est.
C. Quo pacto, aut vnde hęc hic resciuit? D. nescio,
Nisi, me dixisse nemini, id certo scio.
Ch. Monstri, ita me dij ament, simile! Ph. iniect

scrupulum. De. hem,
Hiccine vt à nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte irridens? emori hercle satius est:
Animo virili præsentique vt sis, para.
Vides tuum peccatum esse elatum foras,
Neque iam id celare posse te vxorem tuam.
Nunc quod ipsa ex alijs auditura sit, Chreme,
Id nosmet indicare, placabilius est.
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Vlcisci. Ph. atat, nisi mihi prospicio, hæreo:
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
Ch. At vereor, vt placari possit. D. bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus, Chreme,
Cum è medio excessit, vnde hæc suscepta est tibi.
Ph. Itane mecum agitis? sati: astutè aggredimini:
Non hercle ex re istius me instigasti, Demipho.
Ain' tu? vbi peregrè, tibi quod lubitum fuit, feceris,
Neque huius sis veritus fœminæ primariæ,
Non o modo e i quin faceres contumelias;
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?
Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,
Vt ne restringuas lacrumis si extillaueris.
De. Malum, quod isti Dij, Deæque omnes duint.
Tantane affectum hominum quemquam esse audacia?
Non hoc publicitus scelus hinc deportarier
In solas terras? Ch. in id redactus sum loci,
Vt nesciam prorsus, quid agam cum illo. D. ego scio:
In ius eamus. Ph. in ius? huc, si quid lubet.
D. Assequere, ac retine, dum huc ego seruos euoco.
C. Etenim solus nequeo: accurre huc. P. vna iniuria est
Tecum C. lege agito ergo. P. altera est tecum Chreme.
D. Rape hunc. P. itane agitis? enimvero voce est opus.
Nausistrata exi. Ch. os opprime. D. impurum vide
Quantum valet. P. Nausistrata inquam. C. non taces?
P. Taceam? D. ni sequitur, pugnos in ventrē ingere.

P. Vel

Ph. Vel oculum exculpe: eſt, ubi vos vlſciſcar probè.

ACTVS V. SCENA. VIII.
NAVSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

N. QVIS nominat me? Ch. hem. Na. quid iſtuc turbæ eſt obſecro,
Mi vir? P. hem, quid nunc obſtupuiſti? Na. quis hic homo eſt?
Non mihi reſpondes? Ph. hicine vt reſpondeat?
Qui herclè, vbi ſit, neſcit. Ch. caue iſti quidquam credas.
Ph. abi: tange; ſi non totus friget, me enneca.
Ch. Nihil eſt. Na. quid ergo eſt? quid iſtic narrat? P. Iam ſcies.
Auſcultа. C. pergin' credere? Na quid ego obſecro
Huic credam, qui nil dixit? Ph. delirat miſer
Timore. Na. non pol temere eſt, quod tu iam times.
Ch. Ego timeo? P. rectè ſanè: quando nihil times,
Et hoc nihil eſt, quod dico ego, tu narra. Le. Icelus,
Tibi narret? Ph. eho tu, factum eſt abs te ſedulò
Pro fratre. Na. mi vir, non mihi narras? Ch. at. Na. quid at?
C. Non opus eſt dicto. P. tibi quidem: at ſcito huic opu'ſt.
In Lemno. Ch. hem, quid ais? De. non taces? Ph. clam te. Ch. hei mihi.
Ph. Vxorem duxit. N. mi homo, Dij melius duint.
P. Sic factum eſt. Na. perij, miſera. P. & inde filiam
Suſcepit iam vnam, dum tu dormis. Ch. quid agimus?
N. Pro Dij immortales, facinus indignum, & malum!
Ph. Hoc actum eſt. Na. an quidquam hodie eſt factum indignius?
Qui mî, vbi ad vxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.
Demipho, te appello: nam me cum hoc ipſo diſtædit loqui:
Hæccine erant itiones crebræ, & mãſiones diutinæ

Lemni

Lemni? hæccine erat, quæ nostros fructus minuebat, vilitas?
D. Ego Nausistrata esse in hac re culpam meritum non nego,
Sed eam, quæ sit ignoscenda. P. verba fiunt mortuo.
D. Nam neque negligentia tua, neque odio id fecit tuo.
Vinolentus ferè abhinc annos quindecim mulierculam
Eam compressit, vnde hæc nata est: neque post illa vnquam attigit.
Ea mortem obijt: è medio abijt: qui fit in re hac scrupulus?
Quamobrem te oro, vt alia facta tua sunt, æquo animo hoc feras.
Na. Quid ego æquo animo? cupio, misera, in hac re iam defungier.
Sed, quid sperem? ætate porrò minus peccaturum putē?
Iam tum erat senex, senectus si verecundos facit.
An mea forma, atque ætas nunc magis expetenda est, Demipho?
Quid mihi affers, quamobrem expectem, aut sperem porro non fore?
Ph. Exequias Chremeti, quibus commodum ire, hem tempus est.
Sic dabo: age age nunc, Phormionem, qui volet, lacessito:
Faxo tali eum mactatum, atque hic est, infortunio.
Redeat sanè in gratiam: iam supplicij satis est mihi.
Habet hæc ei quod dum viuat, vsque ad aurem obgarniat.
Na. At meo merito credo, quid ego nunc commemorem, Demipho,
Sigillatim, qualis in illum fuerim? De. nouì æquè omnia
Tecum. Na. meritòne meo hoc videtur factum? De. minimè gentium:
Verùm quando iam accusando infectum fieri non potest,
Ignosce: orat, confitetur, purgat: quid vis amplius?
Ph. Enimuero, prius quàm hæc dat veniam, mihi prospiciam & Phædriæ.

Heus

Heus, Nausistrata, priùs quàm huic respondes temerè, audi. Na. quid est?
Ph. Ego minas triginta ab isto per fallaciam abstuli:
Eas dedi tuo gnato. is pro sua amica lenoni dedit.
Ch. Hem, quid ais? Na. adeon' indignum tibi videtur, filius
Homo adolescens vnam si habet amicam: tu vxores duas?
Nil pudere? quo ore illum obiurgabis? responde mihi.
De. Faciet, vt voles. Na. immo, vt iam scias meam sententiam,
Neque ego ignosco, neque promitto quidquam, neque respondeo
Prius, quàm gnatum video: eius iudicio permitto omnia: is
Quod iubebit, faciam. Ph. mulier sapiens es, Nausistrata.
Na. Satin' id est tibi? Ph. immo verò pulchrè discedo, & probè,
Et præter spem. Na. tu tuum nomen dic quod est.
Ph. min'? Phormio,
Vestræ familiæ hercle amicus, & tuo summus Phædriæ.
N. Phormio: at ego ecastor posthac tibi, quod potero, & quæ voles,
Faciamque, & dicam. P. benignè dicis. N. pol meritò est tuum.
Ph. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nausistrata,
Et quod tuo viro oculi doleant? Na. cupio. Ph. me ad cænam voca.
Na. Pol verò voco. D. Eamus intro hinc. Na. fiat: sed vbi est Phædria,
Iudex noster? Ph. iam hic faxo aderit. Vos valete, & plaudite.

HEC-

HECYRAE PERSONAE.

SYRA, anus. PHILOTIS, meretrix.
LACHES, senex. SOSTRATA, mulier.
PAMPHILVS, adolescens.
PARMENO, seruus. SOSIA, seruus.
BACCHIS, meretrix. PHIDIPPVS, senex.
MYRRHINA, mulier.

Sequentium tantùm hîc mentio fit.

PHILVMENA. SCIRTVS, puer.

HECYRA TERENTII.

ACTA LVDIS ROMANIS, SEX. IVLIO CAES. CN. CORNELIO DOLABELLA, AED. CVR. NON EST PERACTA. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI TIBIIS PARIB. CN. OCTAVIO, T. MANLIO COS. RELATA EST ITERVM LVDIS FVNEBRIBVS. RELATA EST TERTIO Q. FVLVIO, L. MARCIO AED. CVR.

PROLOGVS.

HECYRA est huic nomen fabulæ. hæc cum data
Est noua, nouum interuenit vitium, & calamitas,
Vt neque spectari, neque cognosci potuerit:
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc hæc plane est pro noua:
Et is, qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, vt iterum posset vendere.
Alias cognostis eius, quæso hanc noscite.

ALTER PROLOGVS.

Orator ad vos venio, ornatu prologi:
Sinite exorator sim, eodem vt iure vti senem
Licea, quo iure sum vsus adolescentior:
Nouas qui exactas feci vt inueterascerent,

No

Ne cum poeta scriptura euanesceret.
In his, quas primum Cæcilij didici nouas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti.
Quia scibam dubiam fortunam esse scenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.
Easdem agere cœpi, vt ab eodem alias discerem
Nouas studiosè. ne illum ab studio abducerem.
Persecì, vt spectarentur. vbi sunt cognitæ,
Placitæ sunt. ita poetam restitui in locum,
Propè iam remotum iniuria aduorsariûm
Ab studio, atque ab labore, atque ab arte musica.
Quod si scripturam spreuissem in præsentia, &
In deterrendo voluissem operam sumere,
Vt in otio esset, potiùs quam in negotio,
Deterruissem facilè, ne alias scriberet.
Nunc quid petam, mea causa, æquo animo atrendite.
Hecyram ad vos refero quam mihi per silentium
Nunquam agere licitum est, ita eam oppressit calamitas.
Eam calamitatem vestra intelligentia
Sedabit, si erit adiutrix nostræ industriæ.
Cùm primùm eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eôdem accessit expectatio,
Comitum conuentus, studium, clamor mulierum
Fecere, vt ante tempus exirem foras:
Vetere in noua cœpi vti consuetudine,
In experiundo vt essem: refero denuò;
Primo actu placeo: cùm interea rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus conuolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
Interea ego meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla est. otium, & silentium est:
Agendi tempus mihi datum est: vobis datur
Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite sinere per vos artem musicam
Recidere ad paucos: facite, vt vestra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix, adiutrixque sit.
Si nunquam auarè statui pretium arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum,
Quam maxumè seruire vostris commodis:
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam

Studium

Studium suum, & se in vostram commisit fidem,
Ne eum circumuentum iniquè iniqui irrideant.
Mea causa causam hanc accipite, & silentium
Date; vt lubeat scribere alijs, mihique vt discere
Nouas expediat, posthac pretio emptas meo.

ACTVS I. SCENA. I.
PHILOTIS, SYRA.

Ph. PER pol quàm paucos reperias meretricibus
Fideles eueníre amatores, Syra.
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi,
Quàm sanctè, vt quiuis facilè posset credere,
Nunquam illâ viuâ ducturum vxorem domum!
Hem, duxit. Sy. ergo propterea te sedulò
Et moneo, & hortor, ne cuiusquam misereat,
Quin spolies, mutiles, laceres, quemquem nacta sis.
Ph. Vtin' eximium neminem habeam? S. neminem:
Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,
Quin ita paret sese, abs te vt blanditijs suis
Quam minimo pretio suam voluptatem expleat:
Hisce ine tu amabò non contrà insidiabere?
Ph. Tamen eandem pol esse omnibus iniurium est.
Sy. Iniurium est autem vlcisci aduersarios?
Aut qua via captent te illi, eadem ipsos capi?
Eheu, me miseram, cur non aut istæc mihi
Aetas & forma est, aut tibi hæc sententia?

ACTVS I. SCENA II.
PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

Pa. SEnex si quæret me, modò isse dicito
Ad portum, perconctatum aduentum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? si quærit me, vti
Tum dicas; si non quærit, nullus dixeris;
Alias vt vti possim causa hac integra.
Sed videon' ego Philotin? vnde hæc aduenit?
Philotis, salue multùm. Ph. ô salue Parmeno.
S. Salue mecastor, Parmeno. Pa. & tu ædepol, Syra.
Dic mihi, Philoti, vbi te oblectasti tamdiu?

Ph. Mini-

Ph. Minimè me equidem oblectani, quæ cum millte
Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo:
Biennium ibi perpetuum misera illum tuli
P. Edepol te desiderium Athenarum arbitror
Philotium cepisse sæpe, & te tuum
Consilium contempsisse. Ph. non dici potest,
Quam cupida eram huc redeundi, abeundi à mi-
lite,
Vosque hic videndi, antiqua vt consuetudine
Agitarem inter vos liberè conuiuium.
Nam illi haud licebat nisi præfinito loqui
Quæ illi placerent Pa. haud opinor commodè
Finem statuisse orationi militem.
Ph. Sed quid hoc negotî est? modò quæ narrauit mihi
Hîc intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore, vt ille hac viua posset animum inducere
Vxorem habere. Pa. habere autem? Ph. eho tu, an non habet?
Pa. Habet, sed firmæ hæ vereor vt sint nuptiæ.
Ph. Ita Dij Deæque faxint, si in rem est Bacchidis.
Sed quid istuc credam ita esse? dic mihi, Parmeno
Par. Non est opus prolato: hoc percontarier
Desiste. Ph. nempe ea causa, vt ne id fiat palam.
Ita me dij bene amabunt, haud propterea te rogo vt
Hoc proferam. sed tacita vt mecum gaudeam.
Pa. Nunquam dices tam commodè, vt tergum meum
Tuam in fidem committam. Ph. ah noli, Parmeno:
Quasi non tu multo malis narrare hoc mihi,
Quã ego, quæ percõtor, scire. Pa. vera hæc prædicat:
Et mî illud vitium maxumum est. Si mihi fidem
Das te taciturum, dicam. Ph. ad ingenium redis.
Fidem do, loquere. Pa. ausculta. Ph. istic sum. Pa. hanc Bacchidem
Amabat, vt cum maxumè, tum Pamphilus,
Cùm pater, vxorem vt ducat, orare occipit:
Et hæc, communia omnium quæ sunt patrum,
Senem se dicere esse, illum autem esse vnicum
Præsidium velle se senectuti suæ.
Ille primò se negare: sed, postquam acriùs

Pater instat, fecit animi vt incertus foret,
Pudorin', anne amori obsequeretur magis.
Tundendo, atque odio denique effecit senex:
Despondit gnatam ei huius vicini proxumi.
Vsque illud visum est Pamphilo neutiquam graue,
Donec iam in ipsis nuptijs; postquam videt
Paratas, nec moram vllam, quin ducat, dari,
Ibi demum ita ægrè tulit, vt ipsam Bacchidem,
Si adesset, credo ibi eius commiserescere t.
Vbicumque datum erat spatium sollitudinis,
Vt colloqui mecum vnà posset: Parmeno,
Perii, quid ego egi? in quod me conieci malum?
Non potero hoc ferre, Parmeno: perij, miser.
Ph. At te dij deæque perduint cum isto odio Lachet.
Pa. Ad pauca vt redeam, vxorem deducit domum:
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ consecuta est nox, eam nihilo magis.
Ph. Quid ais? cum virgine vnà adolescens cubuerit,
Plus potus, illa se abstinere vt potuerit?
Non verisimile dicis: nec verum arbitror.
Pa. Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit,
Nisi cupiens tui: ille inuitus illam duxerat.
Ph. Quid deinde fit? Par. diebus sanè pauculis
Post, Pamphilus me solum seducit foras,
Narratque, vt virgo à se integra etiam tum siet:
Seque antè, eam quàm vxorem duxisset domum,
Sperasse eas tolerare posse nuptias.
Sed, quam decrerim me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integram itidem reddam, vt accepi à suis,
Neque honestum mihi, neque vtile ipsi virgini est.
Ph. Pium, ac pudicum ingenium narras Pamphili.
Pa. Hoc ego proferre, incommodum esse mihi arbitror:
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas vti?
Superbum est: sed illam spero, vbi hoc cognouerit,
Non posse se mecum esse, abituram denique.
Ph. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? Pa. quotidie:

Sed,

Sed, vt fit, postquam hunc alienum ab sese videt,
Maligna multo, & magis pro cax facta illico est.
Ph. Nō edepol mirū Pa atqui ea res multo maxumē
Disiunxit illum ab illa, postquam & ipse se,
Et illam, & hanc quæ domi erat, cognouit satis,
Ad exemplum ambarum mores earum existumans.
Hæc, ita vti liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta, incommoda atque iniurias
Viri omnes ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim vxoris misericordia
Deuictus, partim victus huius iniuria,
Paulatim elapsus est Bacchidi, atque huc transtulit
Amorem, postquam par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horum. ea ad hos redibat lege hæreditas.
Eò amantem inuitum Pamphilum extrudit pater:
Relinquit cum matre hīc vxorem: nam senex
Rus abdidit se: huc rarò in vrbem commeat.
Ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
Par. Nunc audies. primùm dies compluſculos
Bene conueniebat sanè inter eas: interim
Miris modis odisse cœpit Sostratam,
Neque lites vllæ inter eas, postulatio
Nunquam. Ph. quid igitur? Par. si quando ad eam
accesserat
Confabulatum, fugere è conspectu illico,
Videre nolle. denique, vbi non quit pati,
Simulat se à matre accersi ad rem diuinam: abit.
Vbi illic est dies complures, accersi iubet.
Dixere causam tunc nescio quam: iterum iubet:
Nemo remisit. postquam accersunt sæpius,
Aegram esse simulant mulierem. nostra illico
It visere ad eam. admisit nemo. hoc vbi senex
Resciuit, heri ea causa rure aduenit huc,
Patrem continuò conuenit Philumenæ:
Quid egerint inter se, nondum etiam scio:
Nisi sanè curæ est, quorsum euenturum hoc siet.
Habes omnem rem: pergam quò cœpi hoc iter.
Phil. et quidem ego: nam constitui cum quodam
hospite,
Me esse illum conuenturam. Par. Di iuuortant bene
Quod agas. Ph. vale. Pa. & tu bene vale Philotium.

ACTVS II. SCENA I.

LACHES, SOSTRATA.

La. PRO Deûm atque hominum fidem! quod hoc genus est? quæ hæc coniuratio?
Vt omnes mulieres eadem æquè studeant, nolintque omnia?
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio vllam reperias?
Itaque adeò vno animo omnes socrus oderunt nurus, viris
Esse aduorsas æquè studium est, similis est pertinacia.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam: &
Ei ludo, si vllus est, magistram hanc esse satis certò scio.
So. Me miserã, quę nunc, quamobrẽ accuser, nescio.
La. hem,
Tu nescis? S. non, ita me Dij bene ament, mi Laches:
Itaque vnà inter nos agere ætatem liceat. La. Dij mala prohibeant.
So. Meque abs te immeritò esse accusatam, pòstmodò resciscres. La. scio,
Te immeritò? an quidquam pro istis factis dignum te dici potest,
Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum paras?
Tum autem, ex amicis inimici vt sint nobis affines, facis;
Qui illum decrêrunt dignum, suos cui liberos committerent.
Tu sola exorere, quæ perturbes hæc tua impudentia.
So. Egóne? L. tu inquam, mulier, quæ me omnino, lapidem, haud hominem, putas.
An, quia rari esse crebrò soleo, nescire arbitramini,
Quo quisque pacto hic vitam vostrarum exigat?
Multò meliùs, hic quæ fiant, quàm illi, vbi sum assiduè, scio.
Ideo quia, vt vos mihi domi eritis, proinde ego ero foris.

Iam

Iam pridem equidem audiui cepisse odium tui Philumenam:
Minimeque adeò mirum: &, ni id fecisset, magis mirum foret.
Sed non credidi adeò, vt etiam totam hanc odisset domum:
Quod si scissem, illa his maneret potiùs, tu hinc isses foras.
At vide, quàm immeritò ægritudo hæc oritur mi abs te, Soſtrata.
Rus habitatum abij, concedens vobis, & rei seruiens;
Sumptos vestros, otiumque vt nostra res posset pati,
Meo labori haud parcens, præter æquom atque ætatem meam.
Non te pro his curasse rebus, ne quid ægrè esset mihi?
Sy. Non mea opera, neque pol culpa euenit. La. immo maximè.
Sola hic fuisti: in te omnis hæret culpa sola, Soſtrata.
Quæ hic erant, curares; cum ego vos solui curis cæteris.
Cum puella animum suscepisse inimicitias non pudet?
Illius dices culpa factum. Sy. haud equidem dico mi Laches.
L. Gaudeo, ita me dij ament, gnati causa: nam de te quidem,
Satis scio, peccando detrimenti nil fieri potest.
Sy. Quî scis, an ea causa, mi vir, me odisse assimulauerit,
Vt cum matre vnà plus esset? L. quid ais? non signi hoc sat est,
Quod heri nemo voluit visentem te ad eam intromittere?
S. Eam lassam oppidò tum aiebant: eò ad eam non admissa sum.
L. Tuos esse illi mores morbum magis, quàm vllam aliam rem, arbitror:
Et merito adeò: nam vostrarum nulla est quin gnatum velit
Ducere vxorem, & quæ vobis placita conditio est, datur:

datur:
Vbi dixere impulsu vestro, vestro impulsu eadem exigunt.

ACTVS II. SCENA II.

PHIDIPPVS, LACHES. SOSTRATA.

Ph. ETSI scio, Philumena, meum ius esse, vt te cogam,
Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus, faciam
Vt tibi concedam, neque tuæ libidini aduorsabor.
La. Atque eccum Phidippum optumè video: ex hoc iam scibo, quid sit.
Phidippe, esse ego meis omnibus scio me apprime obsequentem:
Sed non adeò, vt facilitas mea illorum corrumpat animos.
Quod si tu idem faceres, magis in rem & nostram, & vestram id esset.
Nunc video in illarum potestate esse te. Ph. eia vero.
La. Adij te heri de filia, vt veni, itidem incertum amisti.
Haud ita decet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc,
Celare te iras. siquid est peccatum à nobis, profer:
Aut ea, refellendo, aut purgando vobis, corrigemus
Te iudice ipso, sin ea est causa retinendi apud vos,
Quia ægra est, te mî iniurium facere arbitror, Phidippe,
Si metuis, satis vt meæ domi curetur diligenter.
At, ita me Dij ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es,
Vt tu illam saluam magis velis, quam ego: id adeò gnati causa,
Quem ego intellexi illam haud minùs, quàm se ipsum, magnifacere:
Neque adeò me clam est, quàm esse eum grauiter latum in credam,
Hoc si rescierit, eo domum, studeo hæc priùs quàm ille huc redeat.

P. Laches,

P. Laches & diligentiam vestram, & benignitatem
Noui: &, quæ dicis, omnia esse vt dicis, animum induco:
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire studeo,
Si facere possim vllo modo. La. quæ res te facere id prohibet?
Eho, numquidnam accusat virum? Ph. minime; nam postquam attendi
Magis & vi cœpi cogere vt rediret, sanctè adiurat,
Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.
Aliud fortasse alijs vitijs est leni ego animo sum natus:
Non possum aduersari meis. La. hem Sostrata. So. heu me miseram.
La. Certum est istuc? Ph. nunc quidem, vt videtur: sed numquid vis?
Nam est, quod me transire ad forum iam oporteat. La. eo tecum vna.

ACTVS II. SCENA III.
SOSTRATA.

Æ Depol næ nos æque sumus omnes inuisæ viris,
Propter paucas; quæ omnes faciunt, dignæ vt videamur malo.
Nam, ita me ament dî, quòd me accusat nunc vir, sum extra noxiam.
Sed non facilè est expurgatu: ita animum induxe. runt, socrus
Omnes esse iniquas. haud pol me equidem: nam nunquam secus
Habui illam, ac si ex me esset nata: nec, quî hoc mî eueniat, scio.
Nisi pol filium multimodis iam expecto vt redeat domum.

ACTVS III. SCENA I.
PAMPHILVS, PARMENO, MYRRHINA.

Pam. NEmini ego plura acerba esse ex amore homini vnquam oblata credo,

Quam

Quàm mî heu me infœlicem, hanccine ego vitam parsi perdere?
Haccine ego causa eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat præstabilius, vbiuis gentium ætatem agere,
Quàm huc redire? atque hæc ita esse, miserum me resciscere?
Nam nos omnes, quibus alicunde aliquis obiectus est labos,
Omne quod est interea tempus, priùs quàm id rescitum est, lucro est.
Pa. At sic, citiùs quî te expedias, his ærumnis, reperies.
Si non redijsses, hæ iræ factæ essent multò ampliores:
Sed nunc aduentum tuum ambas, Pamphile, scio reuerituras.
Rem cognosces, iram expedies, restitues rursum in gratiam.
Leuia sunt hæc, quæ tu pergrauia esse in animum induxti tuum.
Pam. Quid consolare me? an quisquam vsquam gentium est æquè miser?
Prius quàm hanc vxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum:
Iam in hac re vt taceam, cuiuis facile scitu est, quàm fuerim miser:
Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mî obtrudit pater.
Vix me illinc abstraxi, atque impeditum in ea expediui animum meum,
Vixque huc contuleram, hem noua res orta est, porrò ab hac quæ me abstrahat.
Tum matrem ea ex re me, aut vxorem in culpa inuenturum arbitror:
Quod cùm ita esse inuenero, quid restat, usi porrò vt fiam miser?
Nam matris ferre iniurias, me, Parmeno, pietas iubet:
Tum vxori obnoxius sum: ita olim suo me ingenio pertulit,
Tot meas iniurias quæ nunquam in vllo patefecit loco.

loco.
Sed magnum nescio quid necesse est euenisse, Parmeno,
Vnde ira inter eas intercesit, quæ tam permanfit diu.
Par. Hoc quidem hercle parvum est: si vis verò veram rationem exequi,
Non maxumas, quæ maxumæ sunt interdum iræ, iniurias
Faciunt: nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est,
Cum de eadem causa est iracundus factus inimicissimus.
Pueri inter sese quàm pro leuibus noxis iras gerũt!
Quapropter? quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidem mulieres sunt ferme, vt pueri, leui sententia:
Fortasse vnum aliquod verbum hanc inter eas iram conciuerit.
Pam. Abi Parmeno intrò, ac me venisse, nuncia. Par hem: quid hoc? Pam. tace.
Trepidari sentio, cursari rursum prorsum: agedum, ad fores
Accede potiùs. Par. hem, sensistin'? Pa. noli fabularier.
Prô Iupiter, audio clamorem. Par. tute loqueris, me vetas?
M. Tace obsecro, mea gnata. Pam. matris vox visa est Philumenæ.
Nullus sum. Par. qui dum? Pam. perij. Par. quam ob rem. Pam. nescio quod magnum malum
Profectò, Parmeno, me celas. Par. vxorem Philumenam
Pauitare nescio quid, dixerunt: id si fortè est, nescio.
Pam. Interij: cur mihi id non dixti? Par. quia non poteram vnà omnia.
Pam. Quid morbi est? Par. nescio. Pam. quid? nemone medicum adduxit? Par. nescio.
Pam. Cesso hinc ire intrò, vt hoc quàm primum, quidquid est, certò sciam?
Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?
Nam si periculum vllum in te est, perijsse me vnà haud

haud dubium est.
Par. Non vsus facto est mihi nunc, hunc intrò sequi.
Nam inuisos omnes nos esse illis sentio:
Heri nemo voluit Sostratam intrò admittere.
Si fortè morbus amplior factus sier,
Quod sanè nolim, maxumè heri causa mei:
Seruom illico introisse dicent Sostratæ,
Aliquid tulisse comminiscentur mali.
Capiti, atque ætati illorum, morbus quî auctus sit:
Hera in crimen veniet, ego in magnum malum.

ACTVS III. SCENA II.
SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILVS.

So. NEscio quid iam dudum hîc audio tumultuari, misera:
Malè metuo ne Philumenæ magis morbus aggraueſcat:
Quod te, Aesculapi, & te, Salus, ne quid sit huius, oro.
Nunc ad eam visam. Par. heus Sostrata. So. ehem.
Par. iterum istinc excludere.
So. Ehem Parmeno, túne hîc eras? perij, quid faciam, misera?
Non visam vxorem Pamphili, cùm in proxumo hic sit ægra?
Par. Non visas, nec mittas quidem visendi causa quemquam.
Nam quî amat cui odio ipsus est, bis facere stultè duco:
Laborem inanem ipsus capit, & illi molestiã affert.
Tum autem filius tuus introijt vídere, vt venit, quid agat.
So. Quid ais? an venit Pamphilus? Pa. venit. So. Dijs gratiam habeo.
Hem, illoc verbo animus mihi redijt, & cura ex corde excesit.
Par. Iam ea te causa maxumè huc nunc introire nolo:
Nam, si remittent quippiam Philumenam dolores,
Omnem rem narrabit, scio, continuò sola soli

Quæ

Quæ inter eos interuenit, vnde ortum est initium iræ.
Atque eccum video ipsum egredi: quam tristis est! So. ô mi gnate.
Pa. Mea mater, salue. So. gaudeo veniſſe saluom. saluan?
Philumena est? Pa. meliuscule est. So. vtinam istuc ita Dii faxint.
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam tristis? Pam. rectè, mater.
So. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repentè inuasit?
Pam. Ita factum est. So. quid morbi est? Pa. febris.
So. Quotidiana? Pam. ita aiunt:
I sodes intrò, consequar iam te, mea mater. So fiat.
Pam. Tu pueris curre, Parmeno, obuiam, atque eis onera adiuta.
Par. Quid? non sciunt ipsi viam, domum qua redeant? Pam. cessas?

ACTVS III. SCENA III.
PAMPHILVS.

NEqueo mearum rerum initium vllum inuenire idoneum,
Vnde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt:
Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi auribus:
Qua me propter exanimatum citiùs eduxi foras.
Nam, modò me intrò vt corripui timidus, alio suspicans
Morbo me visurum affectam, ac sensi esse vxorem: hei mihi,
Postquam me adspexere ancillæ aduenisse, illico omnes simul
Lætæ exclamant, Venit, id quòd me repentè adspexerant.
Sed continuò voltum earum sensi immutari omnium,
Quia tam incommodè illis fors obtulerat aduentum meum.
Fortè vna illarum interea properè præcurrit, nuncians

nuncians
Me veniſſe: ego, eius videndi cupidus, recta conſequor.
Poſteaquam introij, extemplò eius morbum cognoui, miſer.
Nam neque, vt celari poſſet, tempus ſpatium vllum dabat,
Neque voce alia, ac res monebat, ipſa poterat conqueri.
Poſtquam adſpexi, ô facinus indignum! inquam: corripui illico
Me inde, lacrumans, incredibili re atque atroci percitus.
Mater conſequitur: iam vt limen exirem, ad genua accidit
Lacrumans, miſera: miſeritum eſt. profectò hoc ſic eſt, vt puto:
OMNIBVS nobis vt res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus:
Hanc habere orationem mecum à principio inſtitit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, cauſam vides:
Nam vitium eſt oblatum virgini olim ab neſcio quo improbo:
Nunc huc confugit, te atque alios partum vt celaret ſuum.
Sed cum orata eius reminiſcor, nequeo quin lacrumem miſer.
Quæque fors fortuna eſt, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obſecramus ambæ, ſi ius, ſi fas eſt, vt
Aduorſa eius per te tecta tacitaque apud omnes ſient:
Si vnquam erga te animo eſſe amico ſenſti eam, mi Pamphile,
Sine labore hanc gratiam, te, vti ſibi des pro illa nunc, rogat:
Cæterum de reducenda id fac, quod in rem ſit tuam.
Parturire eam, neque grauidam eſſe ex te, ſolus conſcius:
Nam aiunt, tecum pòſt duobus concubuiſſe eam men-

mensibus:
Tum, postquam ad te venit, mensis hic agitur iam septimus:
Quod te scire, ipsa indicat res. nunc, si potis est, Pamphile,
Maxumè volo, doque operam, vt clam partus eueniat patrem,
Atque adeò omnes. sed si fieri id non potest quin sentiant,
Dicam abortum esse. scio nemini aliter suspectum fore,
Quin, quod verisimile est, ex te rectè eum natum putent.
Continuò exponetur: hic tibi nihil est quidquam incommodi: &
Illi miseræ indignè factam iniuriam contexeris.
Pollicitus sum, & seruare in eo certum est, quod dixi, fidem.
Nam de reducenda, id verò neutiquam honestum esse arbitror:
Nec faciam, etsi amor me graviter, consuetudoque tenet.
Lacrumo, quæ posthac futura est vita, eam in mentem venit,
Solitudoque. ô FORTVNA, vt nunquam perpetuò es bona!
Sed iam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit.
Quem ego consilio missum feci, idem nunc operam huic dabo.
Adest Parmeno cum pueris. hunc minimè est opus
In hac re adesse: nam olim soli credidi,
Ea me abstinuisse in principio, cùm data est:
Vereor, si clamorem eius hic crebrò exaudiat,
Ne parturire eam intelligat. aliquo mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTVS III. SCENA III.
PARMENO, SOSIA, PAMPHILVS.

Pa. AIN' tu tibi hoc incommodum euenisse iter?
So. Non hercle, Parmeno, verbis dici potest
Tantum,

Tantum, quàm re ipsa, nauigare incommodum est.
Par. Itáne est? So. ô fortunate, nescis, quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.
Nam, alias vt omittam miserias, vnam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in naui fui,
Cum interea semper mortem expectabam, miser:
Ita vsque aduorsa tempestate vsi sumus.
Par. Odiosum. So. haud clam me est: denique hercle aufugerim
Potiùs, quam redeam, si eò mî redeundum sciam.
Par. Olim quidem te causæ impellebant leues,
Quòd nunc minitare facere, vt faceres, Sosia.
Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium:
Ite intrò: ego hunc adibo, si quid me velit.
Here, etiam nunc tu hic stas? Pam. equidem te expecto. Par. quid est?
Pam. In arcem transcurso opus est. Par. cui homini? Pam. tibi.
Par. In arcem? quid eò? Pam. Callidemidem hospitem
Myconium, qui mecum vnà aduectu'st, conueni.
Par. Perii: vouisse hunc dicam, si saluus domum
Rediisset vnquam, vt me ambulando rumperet.
Pam. Quid cessas? Par. quid vis dicam? an conueniam modò?
Pam. Immo, quòd constitui me hodie conuenturum eum,
Non posse, ne me frustra illic exspectet: vola.
Par. At non noui hominis faciem. Pam. at faciam, vt noueris:
Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsius.
Par. Cadauarosa facies: dii illum perduint.
Quid, si non veniet? maneámne vsque ad vesperum?
Pam. Maneto: curre. Par. non queo ita defessus sum.
Pam. Ille abiit. quid agam, infœlix? prorsus nescio
Quo pacto hoc celem, quod me orauit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum; nam me miseret mulieris:
Quod potero faciam; tamen vt pietatem colam:
Nam me parenti potiùs, quòd amori obsequi
Oportet: atat ecce cum Phidippum, & patrem
Video: horsum pergũt. quid dicã hisce, incertus sum.
AC-

ACTVS III. SCENA V.

LACHES, PHIDIPPVS, PAMPHILVS.

La. DIXTIN' dudum, dixisse illam se exspectare filium?
Ph. Factum. La. venisse aiunt: redeat. Pam. quam causam dicam patri,
Quamobrem non reducam, nescio. La. quem ego hic audiui loqui?
Pam. Certum obfirmare est viam me, quam decreui persequi.
La. Ipsus est, de quo hoc agebam tecum. Pam. salue mi pater.
La. Gnate mi salue. Ph. bene factum te aduenisse Pamphile,
Atque adeò, quod maxumum est, saluum atque validum. Pam. creditur.
La. Aduenis modò? Pam. admodum. La. edo, quid reliquit Phania
Consobrinus noster? Pa. sanè hercle homo voluptati obsequens
Fuit, dum vixit & qui sic sunt, haud multum hæredem adiuuant.
Sibi vero hanc laudem relinquit: vixit, dum vixit, bene.
La. Tum tu igitur nihil attulisti huc plus vna sententia?
Pam. Quidquid est id quod reliquit, profuit. La. immo obfuit:
Nam illum viuom & saluom vellem. Pa. impunè optare istuc licet.
Ille reuiuiscet iam nunquam: & tamen, vtrum malis, scio.
La. Heri Philumenam ad se accersi hic iussit. dic iussisse te.
Ph. Noli fodere. iussi. La. sed iam eam remittet. Ph. scilicet.
Pa. Omnem rem scio, vt sit gesta: aduenies audiui omnia. La. at
Istos inuidos Dii perdant, qui hæc libenter nunciant,

Pa. Ego

Pa. Ego me scio cauisse, ne vlla merito contumelia
Fieri à vobis posset: idque si nunc memorare hic velim.
Quàm fideli animo & benigno in illam & clementi fui,
Verè possim; ni te ex ipsa id magis velim resciscere:
Namque eo pacto maximè apud te meo erit ingenio fides,
Cùm illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dixerit.
Neque culpa hoc mea euenisse dissidium, id testor Deos.
Sed quando sese esse indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cuius mores toleret sua modestia;
Neque alio pacto potest componi inter eas gratia;
Segreganda aut matera à me est, Phidippe, aut Philumena.
Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi.
La. Pamphile, ad aures haud inuito sermo mihi accessit tuus,
Cum te postputasse omnes res præ parente intelligo.
Verum vide, ne impulsus ira prauè insistas, Pamphile.
Pa. Quibus iris nunc in illam impulsus iniquus sim?
Quæ nunquam quidquam erga me commerita est, pater,
Quod nollem: & sæpe, quod vellem, meritam scio:
Amoque, & laudo, & vehementer desidero:
Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum:
Illique exopto, vt reliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui sit fortunatior?
Quandoquidem illam à me distrahit necessitas.
Ph. Tibi id in manu est, ne fiat. La. si sanus sies,
Iube illam redire Pa. non est consilium, pater:
Matris seruibo commodis. La. quò abis? mane,
Mane inquam: quo vadis? Ph. quæ hæc pertinacia est?
La. Dixtin' Phidippe hanc rem ægrè laturum esse eum?
Quamobrem te orabam, vt filiam remitteres.

Ph. Non

Ph. Non credidi ædepol adeo inhumanum fore:
Ita nunc is sibi me supplicaturum putat.
Si est vt velit reducere vxorem, licet;
Sin alio est animo, renumeret dotem huc: eat.
La. Ecce autem, tu quoque, proterue iracundus es.
Ph. Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.
La. Decedet iam ira hæc, etsi merito iratus est.
Pa. Quia paululum vobis accessit pecuniæ,
Sublati animi sunt. La. etiam mecum litigas?
Ph. Deliberet, renuncietque hodie mihi,
Velitne, an non; vt alij, si huic non est, siet.
La. Phidipde, ades, audi paucis. abijt: quid mea?
Postremo inter se transigant ipsi, vt lubet:
Quando nec gnatus neque hic mihi quidquam obtemperant:
Quæ dico, parui pendunt. porto hoc iurgium ad
Vxorem: cuius fiunt consilio omnia hæc:
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægrè est enomam.

ACTVS IIII. SCENA I.

MYRRHINA, PHIDIPPVS.

My. PErij, quid agam? quò me vortam? quid meo respondebo viro,
Misera? nam audisse vocem pueri visu'st vagientis:
Ita corripuit de repentè tacitus sese ad filiam:
Quod si resciuerit peperisse, id qua causa clam habuisse me
Dicam, non ædepol scio.
Sed ostium concrepuit: credo ipsum ad me exire: nulla sum.
Ph. Vxor vbi me ad filiam ire sensit, se duxit foras.
Atque eccam video. quid agis, Myrrhina? heus, tibi dico. My. mihine,
Mi vir? Ph. vir ego tuus sim? tu virum me, aut hominem adeo esse deputas?
Nam, si vtrumuis horum mulier vnquam tibi visus forem,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem. M. quibus? Ph. at rogas?
Peperit filia. hem, taces? ex quo? My. istuc rogare

æquom

æquom est patrem ?
Peri: ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro?
Ph. Credo: neque adeo arbitrari patris est aliter. sed demiror,
Quid sit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueris
Partum; præsertim cùm & rectè, & suo pepererit tempore.
Adeóne peruicaci esse animo, vt puerum præoptares perire,
Ex quo inter nos scires posthac amicitiam fore firmiorem,
Potius, quàm esset cum illo nupta aduorsus animi lubidinem
Tui? ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ te est penes.
My. Misera sum. P. vtinam sciam ita esse istuc. sed nunc mihi in mentem venit,
Ex hac re quod locuta es olim, cum illum generum cepimus:
Nam nuptam filiam negabas posse te pati tuam
Cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.
M. Quamuis causam hunc suspicari, quàm ipsam veram, mauolo.
P. Multo prius sciui, quàm tu, illum amicam habere, Myrrhina:
Verum id vitium ego nunquam decreui esse adolescentiæ:
Nam id omnibus innatum est. at pol oderit, cùm se quoque oderit.
Sed, vt olim te ostendisti eandem esse, nihil cessasti vsque adhuc,
Vt filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egissem, esset ratum.
Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum volueris.
My. Adeon' me esse peruicacem censes, cui mater siem,
Vt eo essem animo, si ex vsu esset nostrò hoc matrimonium?
P. Tun' prospicere, aut iudicare, nostrâ in rem quod sit

fit, potes?
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam. quid tum postea,
Si modestè ac rarò hoc fecit? nonne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quàm dare operam id scire, quî nos oderit?
Nam si is posset ab ea sese derepentè auellere,
Quicum tot consuesset annos; non eum hominem ducerem,
Nec virum satis firmum gnatæ. MYR. mitte adolescentem obsecro,
Et quæ me peccasse ais: abi solum solus conueni:
Roga, velitne, an non, vxorem: si est, vt dicat velle se,
Redde: sin est autem, vt nolit rectè consului meæ.
Ph. Siquidem ille ipse non volt, & tu sensti esse in eo, Mirrhina,
Peccatum: aderam, cuius consilio ea par fuerat prospici.
Quam obrem incendor ira, te esse ausam hæc facere insussu meo.
Interdico, ne extulisse extra ædes puerum vsquam velis.
Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem.
Ibo intrò, atque edicam seruis, ne quoquam efferri sinant.
My. Nullam pol credo mulierem me miseriorem viuere.
Nam vt hic laturus hoc sit, si ipsam rem, vt fiet, resciuerit,
Non ædepol clam me est; cùm hoc, quod leuius est tam animo iracundo tulit:
Nec, qua via sententia eius mutari possit, scio.
Hoc mî vnum ex pluribus miserijs relliquom fuerat malum,
Si, puerum vt tollam, cogit, cuius qui sit, nescimus pater:
Nam, cum compressa est gnata, forma in tenebris noscì non quita est:
Neque detractum eì tum quidquam est, quî possit

possit noſci, qui ſiet:
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum:
Simul vereor Pamphilum, ne orata noſtra nequeat diutius
Celare, cùm ſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

ACTVS IIII. SCENA. II.
SOSTRATA, PAMPHILVS.

S. NON clam me eſt, mi gnate, tibi me eſſe ſuſpectam vxorem, tuam
Propter meos mores hinc abijſſe: ea diſſimulàs ſedulò.
Verùm, ita me dij ament, itaque obtingant ex te, quæ exopto, mihi, vt
Nunquam ſciens commerui, meritò vt caperet odium illam mei:
Teque ante quàm me amare rebar, ei rei firmaſti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narrauit modò, quo pacto me habueris
Præpoſitam amori tuo: nunc tibi me certum eſt contrà gratiam
Referre, vt apud me præmium eſſe poſitum pietati ſcias.
Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum famæ arbitror.
Ego rus abituram hinc cum tuo me eſſe certò decreui patre,
Ne mea præſentia obſtet, neu cauſa vlla reſtet reliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. Pa. quæſo, quid iſtuc conſilî eſt?
Illius ſtultitia victa, ex vrbe tu rus habitatum migres?
Ha d facies: neque ſinam, vt qui nobis, mater, maledictum velit,
Mea pertinacia dicateſſe factum, haud tua modeſtia.
Tum, tuas amicas te, & cognatas deſerere, & feſtos dies
Mea cauſa, no'o. So. nihil iam mî iſtæc res voluptatis feruet:

Dum

Dum ætatis tempus tulit, perfuncta satis sum: satis as iam tenet
Studiorum istorum: hæc mihi nunc cura est maxuma, vt ne cui meæ
Longinquitas ætatis obstet, mortemue expectet meam.
Hîc video me esse inuisam immeritò: tempus est concedere;
Sic optumè, vt ego opinor, omnes causas præcidam omnibus,
Et me hac suspitione exsolnam, & illis morem gessero.
Sine me obsecro, hoc effugere, volgus quod malè audit mulierum.
Pa. Quàm fortunatus cæteris sum rebus, absque vna hæc foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem vxorem? So. obsecro, mi Pamphile
Non tute incommodam rem, vt quæque est, in animum inducas pati.
Si cætera sunt ita, vt tu vis: itaque vt esse ego illa existumo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. væ misero mihi.
So. Et mihi quidem: nam hæc res non minùs me male habet, quàm te, gnate mi.

ACTVS IIII. SCENA. III.
LACHES, SOSTRATA, PAMPHILVS.

L. QVEM cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi, vxor.
Istuc est sapere, quî, vbicunque opus sit, animum possis flectere,
Quod faciundum fortasse sit postidea, hoc nunc si feceris.
So. Fors pol fuat. La. abi rus ergo hinc. ibi ego te, & tu me feres.
So. Spero ecastor. La. i ergo intrò, & compone, quæ tecum simul
Ferantur: dixi, So. ita, vt iubes, faciam Pam. pater.

La. Quid vis, Pamphile? Pam. abire hinc matrem? minimè. L. quid istuc? P A. quia
De vxore incestus sum etiam, quid factnrus siem. L. quid est?
Quid vis, nisi reducere? equidem cupio, & vix contineo: sed
Non minuam meum consilium: ex vsu quod est, id persequar.
Credo, si non reducam, ea gratia concordes magis fore.
La. Nescias: verùm id refert nihil, vtrum illæ fecerint,
Quando hæc abierit: odiosa hæc ætas adolescentulis:
E medio æquom excedere est: postremò iam nos fabulæ
Sumus, Pamphile, senex, atque anus.
Sed video Phidippum per tempus egredi: accedamus.

ACTVS, IIII. SCENA. IIII.
PHIDIPPVS, LACHES, PAMPHILVS.

Ph. TIBI quoque ædepol sum iratus, Philumena, Graviter quidem: nam hercle abs te factum est turpiter:
Et si tibi causa est de hac re: mater te impulit:
Huic verò nulla est. La. oportune te mihi,
Phidippe, in ipso tempore ostendis. Ph. quid est?
Pa. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc operiam?
La. Die filiæ, rus concessuram hinc Sostratam
Ne reueriatur, minus iam quo redeat domum. P. ah,
Nullam de his rebus culpam commeruit tua.
A Myrrhina hæc sunt mea vxore exorta omnia.
Pam. Mutatio fit. Ph. ea nos perturbat, Laches.
Pam. Dum ne reducam, turbent porrò, quàm velint.
Ph. Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,
Affinitatem hanc satis perpetuam volo:
Sin est, vt aliter tua fiet sententia,

Ac pi-

Aeciplas puerum. Pam. sensit perperisse: occidi.
La. puerum? quem puerum? Ph. natus est nobis nepos:
Nam abducta a vobis prægnans fuerat filia.
Neque fuisse prægnantem vnquam ante hunc sciul diem.
La. Bene ita me Dij ament, nuncias: & gaudeo,
Natum illum, & tibi illam saluam: sed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nosne hoc celatos tam diu? nequeo satis,
Quàm hoc mihi videtur factum praue, proloqui.
Ph. Non tibi illud factum minus placet, quàm mihi Laches.
Pa. Etsi iamdudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non est, cum eam consequitur alienus puer.
L. Nulla tibi, Pamphile, hîc iam consultatio est.
Pam. Perij. La. hunc videre sæpe optabamus diem,
Cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrē:
Euenit: habeo gratiam Dijs. Pam. nullus sum.
L. Reduc vxorem, ac noli aduorsari mihi.
Pam. Pater, si illa ex me liberos vellet sibi,
Aut se esse mecum nuptam, satis certò scio,
Non me clam haberet, quæ celasse intelligo.
Nunc, cùm eius alienum esse à me animum sentiam,
Nec conuenturum inter nos posthac arbitrer,
Quam ob rem reducam? Lac. mater quod suaue sua,
Adolescens mulier fecit: mirandumne id est?
Censen' te posse reperire vllam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
Ph. Vosmet videte iam, Lache, & tu Pamphile,
Remissan' opus sit vobis, an reducta domum:
Vxor quid faciat, in manu non est mea.
Neutra in re vobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero? L. ridicule rogas.
Quidquid futurum est, huic reddas suum scilicet,
Vt alamus nostrum. PAM. quem ipsa neglexit pater

pater,
Egó alam? La. quid dixit? eho, an non alemus, Pamphile?
Prodemus quæso potius? quæ hæc amentia est!
Enimvero prorsus iam tacere non queò:
Nam cogis, ea, quæ nolò, vt præsente hoc loquar.
Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
Aut, quid sit id, quod solicitere ad hunc modum?
Primum hanc vbi dixti causam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc vxorem domi,
Pollicita est ea, se commessuram ex ædibus.
Nunc, postquam ademptam hanc quoque tibi causam vides;
Puer, quia clam te est natus, vactus alteram es.
Erras, tui animi si me esse ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum vt adiungas tuum,
Quàm longum spatium amandi amicam tibi dedi!
Sumptus, quos feciſti in eam, quàm animo æquo tuli?
Egi atque oraui tecum, vxorem vt duceres:
Tempus dixi esse: impulsu duxiſti meo.
Quę tum, obsecutus mihi, feciſti vt decuerat.
Nunc animum rursum ad meretricem induxti tuum;
Cui tu ob secutus, facis huic adeò iniuriam.
Nam in eandem vitam te reuolutum denuo
Video esse. Pam. mene? La. te ipsum: & facis iniuriam,
Cum fingis falsas causas ad discordiam,
Vt cum illa viuas, testem hanc cum abs te amoueris;
Sensitque adeo vxor; nam ei causa alia quæ fuit,
Quamobrem abs te abiret? Ph. planè hic diuinat: nam id est.
Pam. Dabo, iurandum nihil esse istorum tibi. La. ah,
Reduce vxorem, aut quamobrem non opus sit, cedo.
Pam. Non est nunc tempus. La. puerum accipias: nam

nam is quidem
In culpa non est. post de matre videro.
Pam. Omnibus modis miser sum: nec, quid agam, scio.
Tot nunc me rebus miserum concludit pater.
Abibo hinc, præsens quando promoueo parum.
Nam puerum credo iniussu non tollent meo.
Præsertim in ea re cùm sit mihi adiutrix socrus.
La. Fugis? hem, nec quidquam certi respondes mihi?
Num tibi videtur esse apud sese? sine:
Puerum Phidippe mihi cedo, ego alam. Ph. maxumè.
Non mirum fecit vxor, si hoc ægrè tulit:
Amaræ mulieres sunt, non facilè hæc ferunt.
Propterea hæc ira est: nam ipsa narrauit mihi:
Id ego, præsente hoc, tibi nolebam dicere:
Neque ei credebam primò: nunc verò palam est.
Nam omnino abhorrere animum huic video à nuptijs.
La. Quid ergo agam, Phidippe? quid das consili?
Ph. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam censeo:
Oremus: accusemus grauiùs: denique
Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.
La. Faciam, vt mones. puer, eho, curre ad Bac chidem hanc
Vicinam nostram; huc euoca verbis meis.
Et te oro porrò in hac re adiutor sis mihi. Ph. ah,
Iam dudum dixi, itidemque nunc dico, Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si vllo modo est vt possit; quod spero fore.
Sed vis ne adesse me vnà, dum istam conuenis?
La. Immò verò abi, aliquam puero nutricem para.

ACTVS

ACTVS V. SCENA I. BACCHIS LACHES.

Ba. NON hoc de nihilo est, quod Laches nunc me conuentam esse expetit:
Nec pol me multum fallit, quin quod suspicor, sit quod velit.
L. Videndum est, ne minus propter iram hanc impetrem, quàm possiem;
Aut ne quid faciam plus, quod me post minus fecisse satius sit.
Aggrediar. Bacchis, salue. Ba. salue, Lache. La. credo ædepol te
Nonnihil mirari, Bacchis, quid sit quapropter te huc iussi
Foras puerum euocare.
Ba. Ego pol quoque etiam timida sum, cum venit mihi in mentem, quæ sim,
Ne nomen mihi quæstus obstet apud te: nam mores facilè tutor.
La. Si vera dicis, nihil tibi pericli à me est, mulier: nam
Iam ætate ea sum, vt non fiet peccato mihi ignosci æquom:
Quo magis, omnes res cautius, ne temerè faciam, accuro.
Nam si facis, facturaue es, bonas quod par est facere:
Inscitum offerre iniuriam tibi me immerenti, iniquom est.
Ba. Est magnam ædepol gratiã de hac re quod tibi habeam, nam qui
Post factam iniuriam se expurget, mihi parum profit, sed,
Quid istuc est? La. meum receptas filium ad te Pãphilum. Ba. ah.
La. Sine dicam. vxorem hanc prius quàm duxit, vostrum amorem pertuli.
Mane: non dum etiam dixi id quod volui, nunc hic vxorem habet.
Quære alium firmiorem tibi, dum consulendi tempus est,

Nam

Nam ille neque animò hoc erit ætatem, neque pol eadem ista ætate tu.
Ba. Quis id'ait? La. Socrus. Bà. mene? La. te ipsam & filiam abduxit suam.
Puerumque ob eam rem clam voluit, qui natus est, extinguere.
Ba. Aliud si scirem, quî firmare meam apud vos possem fidem,
Sanctius quàm iusiurandum, id polliceretur tibi, Laches;
Me segregatum habuisse, vxorem vt duxit à me Pamphilum.
La. Lepida es. sed scin' quid volo potiùs sodes facias? Ba. quid cedo?
La. Eas ad mulieres huc intro, atque ibi hoc iusurandum idem
Polliceare illis. exple animum ijs, teque hoc examine expedi.
Ba. Faciam. quod pol, si esset alia ex hoc quæstu, haud faceret, scio,
Vt de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet:
Sed falsa fama nolo esse gnatum suspectum tuum,
Nec leuiorem nobis, quibus est minimè æquom, videri.
Immeritò: nam meritus de me est, quod quæam, illi vt commodem.
La. Facilem, beneuolumque lingua tua iam tibi me reddidit:
Nam non sunt solæ arbitratæ hæ: ego quoque hoc etiam credidi.
Nunc cùm ego te esse præter nostram opinionem comperi,
Fac eadem vt sis porrò: nostra vtere amicitia, vt voles.
Aliter si facias, sed reprimam me, ne ægrè quidquam ex me audias.
Verùm te hoc moneo vnum, qualis sim amicus, aut quid possiem,
Potiùs quàm inimicus, proinde cum facias. Ba. faciam sedulò.

ACTVS. V. SCENA. II.
PHIDIPPVS, LACHES, BACCHIS.

Ph. Nihil apud me tibi defieri patiar, quin, quod opus sit,
Benignè præbeatur.
Sed cum satura, atque ebria eris, puer vt satur sit facito.
La. Noster socer, video, venit: puero nutricem adducit.
Phidippe, Bacchis deierat per sanctè. Ph. hæccine ea est? La. hæc est.
P. Nec pol ista metuunt Deos: neque has respicere Deos opinor.
Pa. Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exquire:
Licet. hæc res hic agitur: me facere Pamphilo vt vxor redeat,
Oportet: quod si perficio, non pœnitet me famæ,
Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugitant.
L. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas falsò nobis
In re ipſa inuenimus: porrò hanc nunc experiamur.
nam ſi
Compererit falſo crimini tua ſe vxor credidiſſe,
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quòd peperit vxor clam, id leue eſt: citò ab eo hæc ira abſcedet.
Profectò in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſſidio dignum.
Ph. Velim quidem hercle. La. exquire: adeſt? quod satis sit faciet. Ba. faciam.
Ph. Quid iſtic mihi narras? an quia non tute audiſti dudum,
De hac re animus meus vt ſit, Laches? illis explemodò animum.
La. Quæſo ædepol, Bacchis, quod mihi es pollicita tute, vt ſcrues.
Ba. Ob eam rem vis ergo intrò ea? La. i, atque explè animum ijs, vt credant.

Ba. Eo:

Ba. Eo: etsi scio pol his fore meum conspectum in. uisum hodie:
Nam rupta meretrici hostis est, à viro vbi segregata est.
La. At hæ amicæ erunt, vbi, quamobrem aduene-ris, resciscent. Ph. atqui
Easdem amicas fore tibi promitto, rem vbi cognorint:
Nam illas errore & te simul suspicione exsolues.
Ba. Perij, pudet Philumenę: sequimini me intro huc ambæ.
La. Quid mi est, quod malim, quàm quod hui cintelligo euenire, vt
Gratiam ineat sine suo dispendio, & mihi vnà prosit?
Nam si est, vt hæc nunc Pamphilum verè ab se segregarit,
Scit sibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam esse;
Referetque gratiam ei, vnaque opera nos sibi amicos iunget.

ACTVS V. SCENA. III.
PARMENO, BACCHIS.

Pa. ÆDepol næ esse meam herus operam deputat parui pretî,
Qui ob rem nullam misit: frustra vbi totum desedi diem,
Mychonium hospitem dum expecto in arce Callidemidem.
Itaque ineptus hodie dum illic sedeo, vt vsque venerat,
Accedebam: adolescens, dic dum quæso, tun' es Myconius?
Non sum. at Callidemides? non. hospitem ecquem Pamphilum
Hic habes? omnes negabant: neque enim quemquam esse arbitror.
Denique hercle iam pudebat: abij. sed, quid Bacchidem
Abnostra affine exeuntem video? quid huic hîc rei est?

Ba. Par-

Ba. Parmeno, opportune te offers: propere curre ad Pamphilum,
Pa. Quid eò? Ba. die me orare vt veniat. Pa. ad te? Ba. immo ad Philumenam.
Pa. Quid rei est? Ba. tua quod nihil refert, percontari desinas.
Ph. Nil aliud dicam? Ba. etiam cognosse annulum Myrrhinam
Gnatæ suæ fuisse, quem mihi ipsus olim dederat. Pam. scio.
Tantumne est? Ba. tantum: aderit continuo, hæc vbi ex te audiuerit.
Sed cessas? P. minimè equidem: nam hodie mihi postestas haud data est,
Ita cursando, atque ambulando totum hunc consumpsi diem.
Ba. Quantam obtuli aduentu meo lætitiam Pamphilo hodie?
Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas?
Gnatum ei restituo, qui pæne harum, ipsiusque opera periit:
Vxorem, quam nunquam est ratus posthac se habiturum, reddo:
Qua re suspectus suo patri, & Phidippo fuit, exsolui:
Hic adeò his rebus annulus fuit initium inueniundis.
Nam memini, ab hinc menses decem fere ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum,
Cum hoc annulo. extimui illico: mi Pamphile, inquam, amabo,
Quid exanimatus es obsecro? aut vnde annulum istum nactus?
Dic mihi. ille, alias res agere, se simulare. postquam id video;
Nescio quid suspicarer: magis cœpi instare, vt dicat.
Homo se fatetur vi in via nescio quam compressisse:
Dicitque sese illi annulum, dum luctat, detraxisse:

Eum

Eum hæc cognouit Myrrhina in digito modò me habentem:
Rogat, vnde sit: narro omnia hæc: inde est cognitio facta,
Philumenam esse compressam ab eo, & filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor;
Etsi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim est in rem nostram,
Vt quisquam amator nuptijs lætetur. verùm ecastor
Nunquam animum quæsti gratia ad malas adducã partes.
Ego, dum illo licium est, vsa sum benigno, & lepido, & comi.
Incommodè mihi nuptijs euenit: factum fateor:
At pol me fecisse arbitror, ne id merito mihi eueniret.
MVLTA ex quo fuerint commoda, eius incommoda æquom est ferre.

ACTVS. V. SCENA. IIII.
PAMPHILVS, PARMENO, BACCHIS.

Pam. VIde, mi Parmeno, etiam sodes, vt mî hæc certa & clara attuleris,
Ne mein breue hoc conijcias tempus gaudio hoc falso frui.
Par. Visum est. Pam. certóne? Par. certè. Pam. Deus sum, si hoc ita est. Par. verùm reperies.
Pam. Manedum, sodes: timeo ne aliud esse ctedam atque aliud nuncies.
Par. Maneo. Pam. sic te dixisse opinor, inuenisse Myrrhinam,
Suum annulum habere Bacchidem. Par. factum. P. eum, quem ego olim ei dedi:
Eaque hoc te nuntiare mihi iussit: itane factum? Par. ita inquam.
Pam. Quis me est fortunatior, venustatisque adeò plenior? egón'
Pro hoc nuncio quid te donem? quid? quid? nescio. Par. a te ego scio. Pam. quid?

Par. Nil.

Par. Nil: nam neque etiam in nuntio, neque in me ipso quid sit boni,
Scio. Pam. Egone, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam sine munere à me abire? ah, nimium me ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium:
Me expectat, credo: adibo. B. salue, Pamphile.
Pam. O Bacchis, ô mea Bacchis, seruatrix mea.
B. Bene factum, & volupe est. Pam. factis, vt credã, facis:
Antiquamque adeò tuam venustatem obtines:
Vt voluptati obitus, sermo, aduentus tuus, quocunque aduueneris,
Semper siet. B. at tu ecastor morem antiquum, atque ingenium obtines,
Vt vnus hominum homo te viuat nunquam quisquam blandior.
Pam. Ha, ha, hæ, tune mihi istuc? Ba. recte amasti, Pamphile, vxorem tuam:
Nam numquam ante hunc diem meis occulis eam quod nossem, videram:
Perliberalis visa est. Pam. dic verum. Ba. ita me Dij ament Pamphile.
Pam. Dic mihi, harum rerum nunquid dixti iam patri? B. nil. P a. neque opus est:
Adeò mutito. placet hoc non fieri itidem, vt in Comœdijs,
Omnia vbi omnes resciscunt. hic, quos par fuerat rescisci
Sciunt; quos non autem scire æquom est, neque resciscunt, neque scient.
B. Immo etiam, hoc qui occultari posse facilius credas, dabo:
Myrrhina ita Phidippo dixit, iureiurando se meo
Fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum. Pa. est optumè:
Speroque rem hanc esse euenturam nobis ex sententia.
Pam. Here, licet me scire ex te, hodie quid sit quod feci boni?
Aut quid istuc est, quod vos agitis? Pam. non. Pa. suspicor tamen.

Egone

Egone ab Orco hunc mortuum? quo pacto? Pam. nescis, Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærumna extraxeris.
Par. Immò vero scio, neque hoc imprudens feci.
Par. Ego istuc satis scio. Par. an
Temerè quidquam Parmenonem prætereat, quod facto vsus sit?
Pam. Sequere me intrò Parmeno. Par. Sequor: equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quàm sciens ante hunc diem vmquã. Plaudite.

FINIS.

C. SVLPICII APOLLINARIS IN SINGVLAS TERENTII COMOEDIAS.

Argumenta.

IN ANDRIAM.

SORORE M falso creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
Grauidaque facta, dat fidem vxorem sibi
Fore hanc: nam aliam pater ei desponderat,
Gnatam Chremetis: atque, vt amorem comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Daui suasu non repugnat Pamphilus
Sed ex Glicerio natum vt vidit puerulum
Chremes, recusat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium insperato agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino coniugem.

IN EVNVCHVM.

SORORE M, falsò dictitatam Thaidis,
Id ipsum ignorans miles aduexit Thraso,
Ipsique donat. erat hæc ciuis Attica.
Eidem eunuchum, quem emerat, tradi iubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipse abit,
Thrasoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono missam Thaidi,
Ornatu eunuchi induitur: suadet Parmeno:
Introijt: vitiat virginem: sed Atticus
Ciuis repertus frater eius, collocat
Vitiatam ephebo, Phædriam exorat Thraso.

IN

IN HEAVTONTIMORV-MENON.

IN militiam proficiſci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater.
Animique ſeſe angebat, facti pœnitens.
Mox, vt reuerſus eſt, clam patrem deuortitur
Ad Clitiphonem, is amabat ſcortum Bachidem,
Cùm accerſeret cupitam Antiphilam Clinia,
Vt eius Bacchis venit amica, ac ſeruolæ
Habitum gerens Antiphila; factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert à ſene.
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho vxorem accipit.

IN ADELPHOS.

DVOS cum haberet Demea adoleſcentulos,
Dat Micioni fratri adoptandum Aeſchinum,
Sed Cteſiphonem retinet. hunc citharistriæ
Lepore captum, ſub duro ac triſti patre,
Frater celabat Aeſchinus; famam quoque
Amoris in ſe transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit, uitiauerat.
Idem Aeſchinus ciuem Atticam pauperculam,
Fidemque dederat, hanc ſibi vxorem fore.
Demea iurgare, & grauiter ferre: mox tamen,
Vt veritas patefacta eſt, ducit Aeſchinus
Vitiatam, potitur Cteſipho citharistiam,
Exorato ſuo patre duro Demea.

IN PHORMIONEM.

CHREMETIS frater aberat peregrè Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni vxorem, & filiam,
Athenis aliam coniugem & amantem vnicè
Gnatum fidicinam. mater è Lemno aduenit
Athenas: moritur: virgo ſola (aberat Chremes)
Funus procurat, ibi eam viſam Antipho

Cum amaret, opera parasiti vxorem accipit.
Pater, & Chremes reuersi frendere: dein minas
Viginta dant Parasito, vt illam coniugem
Haberet ipse. argento hoc emitur fidicina.
Vxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

IN HECYRAM.

VXOREM duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignotans virgini vitium obtulit:
Eiusque per vim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculę:
Dein profectus in Imbrum est: nuptam haud attigit.
Hanc mater vtero grauidam, ne id sciat socrus,
Vt ægram ad se transfert: reuertit Pamphilus:
Deprehendit partum: celat: vxorem tamen
Recipere non volt. pater incusat Bacchidis
Amorem. dum se purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatę fortè agnoscit Myrrhina.
Vxorem recipit Pamphilus: cum filio.

DE P. TERENTII VITA, ET EIVSDEM COMOEDIIS, EX IPSIVS Persona, Hexastichon.

NATVS in excelsis tectis Carthaginis altæ,
Romanis ducibus bellica præda fui.
Descripsi mores hominum, iuuenumque senumque,
Qualiter & serui decipiant dominos:
Quid meretrix, quid leno dolis confingat auarus:
Hæc quicunque leget, sic puto, cautus erit.

FINIS.

LONDINI,
Excudebat Robertus Dexter
1597.
Cum Priuilegio Regiæ Maiestatis.